

QENDRAT E PËRSOSHMËRISË
SË NATO-S

TEKNOLOGJIA
DHE TERRORIZMI

“SPIKE”

“VOUGHT F4U
CORSAIR”

MBUROJA

Numri 149
Mars 2022

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

**Gjenerata e ardhëshme e oficerëve të Armatës
Trajnim i plotë sipas standardeve të NATO-s**

Mbledhje e NATO-s të ministrave të m

Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska, morri pjesë në mbledhjen e Aleancës në nivel të ministrave të mbrojtjes në selinë e NATO-s në Bruksel. Në sesionin e parë të mbledhjes së ministrave të mbrojtjes të vendeve anëtare të NATO-s u konkludua se vendet anëtare të NATO-s janë të unifikuar në vendosmërinë për t'u mbrojtur dhe për mbrojtjen kolektive, dhe për nevojën për një dialog intenziv dhe për gjetjen e një zgjidhjeje afatgjate të krizës politike në Ukrainë dhe rrethinë. Ministrat, duke përfshirë këtu edhe ministrin e mbrojtjes së RMV-së, Petrovska, dhanë mbështetje të fuqishme për integritetin territorial dhe sovranitetin e Ukrainës. Në këtë sesion u bisedua edhe për vendosjen e ardhshme të Aleancës në kontekst të fuqizimit të mbështetjes të aleatëve nga i a. q krahu lindor i NATO-s. Në diskutimin për mbrojtjen dhe

sigurinë, në këtë sesion u bisedua edhe për investimin në fushën e mbrojtjes, si dhe për ndërtimin e kapacitetetve të rezistencës dhe fuqizimin e përpjekjeve për risitë teknokogjike. Mbledhja e ministrave të NATO-s vazhdoi me sesione në të cilat morrën pjesë partnerët e Aleancës, duke përfshirë këtu edhe Ukrainën dhe Gjeorgjinë. Ministrat e mbrojtjes e vërtetuan edhe njëherë politikën e “dyerve të hapura” të Aleancës dhe nevojën që secili vend sovran vetëvetiu të vendosë për të ardhmen e tij. Ministrja Petrovska, në deklaratën e përbashkët në kuadër të këtij sesioni, të cilën e dha edhe në emër të Republikës së Maqedonisë së Veriut, Shqipërisë, Kroacisë dhe Malit të Zi, përshëndeti bashkëpunimin e NATO-s me partnerët, mekanizëm ky shumë i rëndësishëm për avancimin e sigurisë, si dhe i përshëndeti përpjekjet e Ukrainës

dhe Gjeorgjisë për implementimin e reformave në fushën e mbrojtjes. Ministrja porositi se Maqedonia e Veriut, Shqipëria, Kroacia dhe Mali i Zi, janë të gatshme për shkëmbimin e përvojave dhe ndarjen e mësimëve të mara në kuadër të procesit të integritimit. Petrovska së bashku me aleatët, i mbështeti përpjekjet e Ukrainës dhe Gjeorgjisë për zgjidhjen e të gjitha sfidave duke ndjekur rrugën e paqes dhe me një aktivitet të avancuar diplomatik, ndërsa veçanërisht e përshëndeti qetësinë dhe indiferencën e Ukrainës në kontekst të aktivitetëve destabilizuese në kufirin ruso-ukrainas. Për bashkëpunimin me partnerët më të afërt të Aleancës- Suedisë, Finlandës dhe Bashkimit Europian, u konkludua se ky bashkëpunim është crucial për sigurinë e mjedisit euroatlantik dhe se NATO dhe BE janë duke u bazuar në vlerat e njejta dhe në të përcaktimet e njejta

përmbajtja

MBUROJA ■ viti XII ■ numri 149 ■ mars 2022

Info	5
NATO-aktivitete Qendrat e përsosshmërisë së NATO-s	6
Në vijën e parë Teknologjia dhe terrorizmi	8

Jubile 30 vjet jubile i formimit të mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë	12
---	----

Jubile 70 vjet Organizata e Oficerëve Rezervë e Republikës së Maqedonisë së Veriut (1952 - 2022)	16
--	----

Trajnime Punëtori për komunikim në kriza	26
--	----

Armatim Helikopteri luftarak europian „EC 665 Tigar“	32
--	----

Armatim „Spike“ – sistem raketor antitanks i navigueshem	36
--	----

Armatim Најдоброите 5 автомати на 20 век	39
--	----

Muzetë ushtarakë Muzetë ushtarak danez	46
--	----

Aeroditari Me parashutë mbi mantelin e bardhë	48
---	----

Piktorët dhe lufta Alfred Theodore Joseph Bastien Panorama e realitetit ushtarak	54
--	----

Film „Komanda“	56
--------------------------	----

Banja e Katllanovës – njëra ndër banjat më të njohura në Maqedoninë e Veriut	58
---	----

në nivel brojtjes

në suaza globale. Ministrat u zotuan për bashkëpunim të ngushtë dhe për koordinim të vazhdueshëm në temat e rëndësisë së përbashkët si që janë ballafaqimi me kërcënimet kibernetike si dhe me luftën kundër terrorizmit dhe rezistencës ndaj ndryshimeve klimatike.

Ministrja Sllavjanka Petrovska në sesionin kushtuar buxhetimit dhe ndarjes së mjeteve për modernizimin e armatave të vendeve anëtare, i informoi ministrat e mbrojtjes të vendeve aleate se Maqedonia e Veriut ka një rritje stabile të buxhetit të mbrojtjes i cili sivjet arriti deri në 1,77 % nga BPV, ndërsa deri në vitin 2024 kjo përqindje do të ngritet deri në nivelin e planifikuar prej 2 për qind të BPV-së. Njëkohësisht, shteti në vazhdimësi investon edhe në modernizimin e forcave të armatosura, ndërsa duke pasur parasysh se modernizimi përfshin mbi 30 për qind të buxhetit për vitin 2022, vendi renditet në grupin e 24 vendeve anëtare

të NATO-s të cilat në atë drejtim tashmë i ka përbushur rekomandimet e Samitit të Uellsit. Ministrja Petrovska në këtë sesion theksoi se buxheti i mbrojtjes tonë për vitin 2022 është dyfish më i madh se sa buxheti i vetëm 4 viteve më parë, gjë që tregon se vendi në tërësi i respekton vendimet të cilat bashkarisht merren në kuadër të NATO-s. Në kontekst të modernizimit, ajo theksoi se vijon prokurimi i transportuesve të rinjë të blinduar të prodhimit amerikan për Armatën, përmes kontratave disa vjeçare të llojit “qeveri me qeveri”. Ministrat e mbrojtjes duke përfshirë këtu edhe ministren Petrovska, në këtë sesion edhe njëherë e vërtetuan përkushtimin për fuqizimin e mbrojtjes kolektive përmes rritjes së vazhdueshme të buxheteve të mbrojtjes të vendeve anëtare të NATO-s dhe të ndarjes së minimum 20 për qind të këtyre mjeteve për modernizimin dhe pajisshmërinë e forcave të armatosura.

Takime frytdhënëse

Ministrja e Mbrojtjes Sllavjanka Petrovska, në fjalimin e saj të parë si ministre e mbrojtjes premtoi se do të vazhdojë të punojë në zhvillimin e mbrojtjes edhe atë me një tempo të përshpejtuar. Në këtë drejtim, ajo gjatë muajit të kaluar realizoi një sërë aktivitetesh me të cilat vërtetoi se përkushtimi i saj në zhvillimin e mbrojtjes është tejet intenziv dhe i fokusuar. Përveç asaj se ajo morri pjesë në mbledhjen e ministrave të mbrojtjes së vendeve anëtare të NATO-s, në selinë e NATO-s në Bruksel, si dhe në Konferencën e Sigurisë në Mynih, ajo realizoi takime me pothuajse të gjithë ambasadorët e akredituar në vendin tonë, të vendeve me të cilat kemi bashkëpunim bilateral në fushën e mbrojtjes si dhe e vërtetoi dhe sëndërtoi bashkëpunimin e mirë në fushën e mbrojtjes.

Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska zhvilloi takim me ambasadorin e Mbretërisë së Bashkuar, Rachel Galléay si dhe me Sir Stuard Pitch, përfaqësuesin special të Mbretërisë së Bashkuar për Ballkanin Perëndimor. Në këto takime u vëretetua edhe një herë bashkëpunimi i ngushtë me Mbretërinë e Bashkuar në fushën e trajnimeve dhe bashkëpunimi sa i përket zhvillimit të poligonit ushtarak "Krivollak" si një kapacitet kombëtar dhe një kapacitet i NATO-s. Ministrja Sllavjanka Petrovska u takua edhe me ambasadorin italian në Maqedoninë e Veriut, Andrea Silvestri, ku u potencua bashkëpunimi i ngushtë me Italinë në misionin e NATO-s. Ministrja dhe ambasadori i Italisë u zotuan se do të vazhdojnë me avancimin e bashkëpunimit në fushën e trajnimeve dhe në fushën e shkollimit ushtarak. Ministrja Sllavjanka Petrovska u takua edhe me ambasadorin e Mbretërisë së Holandës në Republikën e Maqedonisë së Veriut, Dirk Jan Kopp, takim ky në të cilin u vërtetuan marrëdhëniet e mira bilaterale në mes të dy vendeve. Ata u pajtuan se ka hapësirë për fuqizimin e bashkëpunimit, sidomos në aspektin e ekspertizës holandeze të mbrojtjes kibernetike, si dhe për trajnimin e armatave të të dy vendeve në poligonin ushtarak "Krivollak" si dhe në Qendrën për Trajnim në Ujë në Ohër.

Në takimin me ambasadorin e Francës, Siril Bomgartner u bisedua për politikën e përbashkët të mbrojtjes dhe të sigurisë të BE-së dhe për nevojën e një fillimi sa më të shpejtë të negociatave për anëtarimin e RMV-së në Bashkimin Europian. Në këtë drejtim vijoi edhe takimi i ministres së mbrojtjes Sllavjanka Petrovska me euroambasadorin David Gir në të cilën u potencua kontributi i vendit tonë në kuadër të misioneve të BE-së. Ministrja u takua edhe me ambasadorin e Mbretërisë së Spanjës, Jose Luis Losano Garcia, në një takim ku u shqyrtuan mundësitë për thellimin e bashkëpunimit bilateral. Në takimin me ambasadorin e RF të Gjermanisë, Anke Holshtain, edhe njëherë u vërtetua bashkëpunimi i ngushtë bilateral ndërmjet Gjermanisë dhe Republikës së Maqedonisë së Veriut, që daton prej vitit 1996, sidomos në sferën e arsimit ushtarak.

Në takimin me ambasadorin e SHBA-së Kate Brns, u konstatua se Republika e Maqedonisë së Veriut dhe SHBA, kanë një bashkëpunim intenziv në fushën e mbrojtjes tashmë për 25 vjet me radhe dhe si aleatë dhe si partner strategjik në të ardhmen ky bashkëpunim do të jetë edhe më intenziv. Ministrja Sllavjanka Petrovska u takua edhe me ambasadorin e Republikës Çeke, Jaroslav Ludva, si dhe me ambasadorin e Hungarisë, Laslo Duks.

Gjatë takimeve ma ambasadorët me vendet e rajonit, më shumë u bisedua rreth thellimit të bashkëpunimit rajonal. Në takimin me ambasadorin kroate Nives Tiganj, u potencua bashkëpunimi në kuadër të Kartës së Adriatikut dhe nismës SEDM, ndërsa me ambasadorin e Shqipërisë, Fatos Reka, u bisedua rreth intensivimit të aktiviteteve të përbashkëta stërvitore. Në takimin me ambasadorin grek, Rusos Kunduros, u diskutua rreth mundësive që përfshihen në marrëveshjen e re të bashkëpunimit bilateral dhe rreth aktiviteteve të planifikuara për periudhën vijuese. Takimet dhe aktivitetet e ministres Petrovska vazhdojnë me tempon e njejtë dhe presim që edhe gjatë periudhës së ardhshme të njoftojme dhe të raportojmë për projekte të shumta të realizuara dhe aktivitete të cilat do të kontribuojnë për një zhvillim më intenziv dhe për promovim të armatës dhe vendit tonë.

Dr. Zhanet Ristoska

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetar i këshillit botues
Mr. Ivan Atanasoski, kolonel

Zëvendës kryetar i këshillit botues
Dr. Toni Petreski

Anëtarë të këshillit botues:

Lidija Jançova-Hristova
Sonja Kramarska
Afërdita Volina
Toni Janevski, nënkolonel
Liljana Petreska, nënkolonele
Violeta Kostadinova, nënkolonele
Biljana Ivanova
Dr. Zhanet Ristoska

Kryeredaktore përgjegjëse
Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:
Umit Redzepe
(redaktor i artit grafik dhe teknikës),
Kristina Ilievska
(gazetare dhe fotografe),
Bujar Zylfiqari
(përkthimi dhe redaktimi në gjuhën shqipe)

MBUROJA
Është revistë e
Ministritë së
Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë
në muaj

„Orce Nikollov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Qëndrimet e plasura nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministritë së Mbrojtjes

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

Bashkëpunim i avancuar dhe zhvillim i ndërveprimit

Në margjinat e ministerialit të selinë e NATO-s në Bruksel, ministrja Petrovska zhvilloi takime të ndara me ministrin e mbrojtjes së Sllovenisë, Matej Tonin, të Bullgarisë, Stefan Janev, të Greqisë, Nikolaos Panagiotopoulos dhe me të Truqisë, Hulusi Akar.

Në takimin me ministrin slloven të mbrojtjes, Tonin u vërtetuan edhe njëherë marrëdhëniet e shkëlqyera të

dy vendeve në fushën e mbrojtjes dhe bashkëpunimi intenziv poashtu në të njëjtën fushë. Ministrat u dakorduan që dy vendet do të nënshkruajnë një marrëveshje të re bilaterale për bashkëpunim strategjik në fushën e mbrojtjes. Ministrja Petrovska me kolegun e saj bullgar Janev, vërtetoi edhe njëherë bashkëpunimin e shkëlqyer në fushën e mbrojtjes në mes të Maqedonisë së Veriut

dhe Bullgarisë dhe njëkohësisht u shqyrtuan mundësitë për fuqizimin e tij. Petrovska u takua edhe me ministrin grek të mbrojtjes, Panagiotopoulos me të cilin përshëndetën bashkëpunimin e avancuar në fushën e mbrojtjes dhe u dakorduan se dy vendet janë aleatë të përkushtuar. Në takimin bilateral me ministrin turk të mbrojtjes Ulusi Akar, dy ministrat ranë dakord të fuqizojnë bashkëpunimin në fushën e mbrojtjes me anë të stërvitjeve dhe trajnimeve të përbashkëta dhe në kontekst të modernizimit të Armatës.

Ministrja Petrovska zhvilloi takim edhe me kolegët e vendeve anëtare të NATO-s pjesëmarrëse në misionin për kthimin dhe mbrojtje „Enhanced forëard presence” në Lituani nën kryesimin e Kanadasë. Në këtë mision disa vite marrin pjesë Kanada, Spanja, Italia, Çekia, Polonia Shqipëria, Islanda, Sllovenia, Latvia, Mali i Zi, ndërsa me vendim nga viti i kaluar, merr pjesë edhe Maqedonia e Veriut. Kontingjenti ynë këtë verë do të dërgohet në kuadër të kontingjentit slloven.

Ministrja e mbrojtjes në Konferencën e Sigurisë në Mynih

Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska morri pjesë në Konferencën e Sigurisë në Mynih, forumi udhëheqës botëror për analizë të sfidave aktuale të sigurisë.

Ministrja Petrovska e cila mbërriti në Mynih menjëherë pas përfundimit të ministerialit të NATO-s në Bruksel, me ftesë të kryesuesit të konferencës, Ishinger, morri pjesë në darkën e punës me pjesëmarrësit e panelit nën organizimin e “Grupit Konsultativ të Bostonit” me titull “Mbrëmja e Inovacioneve” në të cilën morën pjesë, Mircea Çoana – zëvendës sekretar i përgjithshëm i NATO-s, Margaritis Shinas – nënkryetar për promovimin e mënyrës europiane të jetesës pranë Këshillit Europian, Lorenzo Guerini – ministër i mbrojtjes i Italisë dhe Met Slluter - drejtori për menaxhim me Grupin Konsultativ të Bostonit.

Petrovska dhe bashkëbiseduesit e saj shkëmbyen mendime për ndikimin e inovacionit, teknologjive të reja dhe mundësive që ato ofrojnë për modernizimin dhe rritjen e efikasitetit të mbrojtjes. Pjesëmarrësit diskutuan

modelet më të fundit inovative dhe aplikimet e tyre në siguri dhe mbrojtje. Ngjarja shfaqti rezultatet e hulumtimit më të fundit mbi modelet inovative të bëra në bashkëpunim me Grupin Konsultativ të Bostonit.

Në margjinat e konferencës, Ministrja Petrovska u takua me kolegët e saj ministra, ndër të cilët ministri i Punëve të Jashtme të Islandës, Tordis Colbrun Rijkjoprf Gildfadotir. Konferenca e Sigurisë së Mynihut është forumi

kryesor në botë për debatimin e politikave ndërkombëtare të sigurisë. Konferenca është një vend për prezantimin e iniciativave diplomatike në lidhje me problemet aktuale botërore, dhe në të njëjtën kohë arrin të mbledhë së bashku krerët e shteteve dhe qeverive, ministra, figura kyçe nga komuniteti ndërkombëtar, OJQ, si dhe drejtues të lartë të industrisë, medias, akademisë dhe shoqërisë civile.

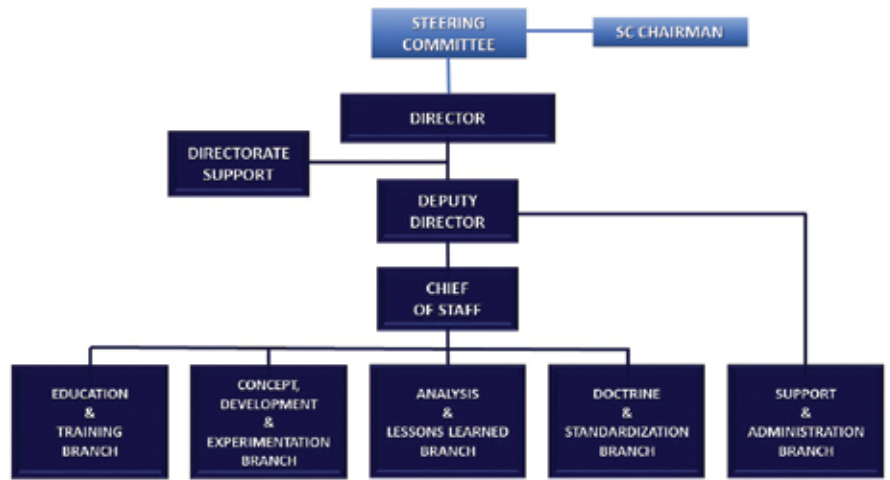
Qendrat e përsosshmërisë së NATO-s

Në kuadër të politikës së NATO-s (politikës së Komitetit Ushtarak të Qendrës të Përsosshmërisë) thuhet: “Qendrat janë themeluar në bazë kombëtare apo ndërkombëtare dhe janë etnitete të spozorizuara, të cilat ofrojnë një ekspertizë të akseptuar dhe përvijë në kuadër të fushës së definuar të lëndës në dobi të Aleancës dhe në kuadër të katër shtyllave të Programit të NATO-s për Qendrat e Përsosshmërisë”. Qendrat e akredituara nga njëra anë janë pjesë e një kornizë të zgjeruar që kontribuon në funksionimin e Aleancës, ndërsa nga ana tjetër nuk janë pjesë e strukturës komanduese të NATO-s apo e etniteteve tjera të NATO-s. Kjo u ofron atyre fleksibilitet më të madh në marrëdhëniet me subjektet tjera ndërkombëtare civile. Një vend mund të vendosë që NATO-s t’i jep qendër me prezantim formal deri te kryesuesi i Komitetit Ushtarak. Më tej, në bazë të këshillave nga ana e komandantëve strategjik të NATO-s – SACT, të koordinuara me SACEUR, vazhdohet me procedurën. Në rast se e gjithë kjo nuk aprovohet nga ana e Këshillit Veriatlantik, Qendra e Përsosshmërisë nuk mund të akreditohet nga ana e NATO-s.

Qendra e Intelgjencës

Intelgjencia më shpesh defionhet si realizim i operacioneve për shkak të identifikimit, mashtimit, shfrytëzimit, rënimit apo mbrojtjes nga spiunazhit, sabotim apo atentate të kryera nga ana e forcave të jashtme, nga organizata apo persona, apo agjentë të tyre. Thjeshtë thënë, intelgjencia përfshinë operacione të cilat kanë me operacione që kanë për qëllim të mbrojnë interesat e shtetit nga ata që duan t’i çenojnë të njejtat. Sot gjithnjë e më shumë vende ballafaqohen me sfida komplekse të sigurisë në të cilat organizatat tëzërisht ekstreme përdorin taktika radikale, ndërsa regjimet e vazhdueshme dhe agresive përdorin shërbime të intelgjencës për vazhdimin e aktiviteteve të tyre ilegale. Këto janë vetëm një pjesë e kërcënimeve të sotme. Njëra ndër shtyllat e stabilitetit gjeopolitik të NATO-s që punon në parandalimin efekteve të kërcënimeve të këtylla në nivel global. Në mënyrë që t’ju kundërvihet aktiviteteve të këtylla, nevojitet planifikim afatgjatë dhe preciz, resurse njerëzore të kualifikuara si dhe aktivitete të përshtatshme parandaluese. Në këtë kontekst, intelgjencia është një komponentë esenciale e përgjigjes së NATO-s për zbulimin dhe neutralizimin

e shpejtë të kërcënimeve të ndryshme. Realisht, në kushtet e sotme, vetëm agjentë “modern” dhe “të fuqishëm”, si dhe shërbime të intelgjencës së vendeve të caktuara, mund të ballafaqohen me kërcënimet e të sotme. Në këtë drejtim dhe në përputhje me protokollit të Parisit është formuar Qendra e Intelgjencës (Counter Intelligence Center) me seli në Krakov të Polonisë. Përpos Polonisë, e njëjta qendër mbështet edhe nga Sllovakia. Ajo në mënyrë plotësuese për aktivitetet e saj ka qasje të plotë deri te qendra moderne ushtarake Qendra e Trajimit në Lest të Sllovakisë. E akredituar në vitin 2015, kjo qendër siguron një ekspertisë gjithëpërfshirëse në fushën e shërbimeve të intelgjencës. Më 22 shkurt të vitit 2017, Këshilli Veriatlantik e miratoi akreditimin dhe aktivizimin e Qendrës si trup ushtarak i NATO-s, ku iu nda statusi i organizatës së NATO-s sipas Protokollit të Parisit (1952). Dy shtetet, Polonia dhe Sllovakia kanë nënshkruar memorandume operative dhe funksionale të mirëkupimit me NATO-n si vende kornizë të këtij projekti. Qendra në fjalë ndihmon që të zgjerohen shkathtësitë e Aleancës, vendeve anëtare të saj, vendeve partnere përmes sigurimit të një ekspertize gjithëpërfshirëse në

Për të qenë në institucion qendër e përsosshmërisë së NATO-s, i njëjti duhet të ofrojë profesionalizëm në më së paku tre nga katër shtyllat e transformimit: arsim dhe trajnim, analizë dhe mësim të mësuara, zhvillim të konceptit dhe eksperimentimit, si dhe zhvillim të doktrinave dhe standardeve

Polonia, Sllovakia, Kroacia, Çekia, Gjermania, Hungaria, Italia, Lituania, Rumania, Sllovenia dhe SHBA (më 1 korrik 2019, Shtetet e Bashkuara u bashkangjiten në këtë qendër si vendi i 11 organizator). Në këtë qendër kontribut dha edhe Franca si vend mbikqyrës. Pjesë e rëndësishme e portfolios së qendrës është edhe trajnimi dhe shkollimi, sepse qendra siguron kurse të ndryshme, seminare dhe konferenca që kanë të bëjnë me inteligjencën. Momentalisht në këtë qendër ndiqen tre kurse në korelacion me NATO-n: NATO Counter Intelligence Course, NATO Source Operations Course dhe NATO Counter Intelligence Analyst Course (si dhe seminar për paradërgimin e pranisë së përforcuar të forcave - Enhanced forward presence / eFP). Qendra e Intelgjencës tërësisht e zhvilloi publikacionin e ri të NATO-s e njohur si Allied Intelligence Publication. Posedon një zgjidhje të pasur të informacioneve të shpërndara të NATO-s në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar, si dhe analiza të tjera dhe të gjitha këto në bashkëpunim të ngushtë me Qendrën për Analizë dhe Mësim të Mësuara.

Dragan Pavlovski

fushën e inteligjencës. Me një ekspertizë të pranuar dhe me përvojë që është e dobishme për Aleancën, qendra e mbështet transformimin e NATO-s, me këtë rast duke iu shmangur dublimit të mjeteve, resurseve dhe shkathtësive të cilat tashmë janë të pranishme në strukturën komanduese të NATO-s. Qendra ka për qëllim të veprojë si katalizatorë për adaptimin dhe operimin e NATO-s përmes mbështetjes së zhvillimit, promovimit dhe zbatimit të politikave të reja, koncepteve, strategjive dhe doktrinave të cilat i transformojnë dhe i avancojnë shkathtësitë e inteligjencës dhe ndërveprimin e NATO-s. Në këtë drejtim shkon edhe misioni i qendrës: „We lead and support the effort to protect the Alliance against intelligence and security threats“.

Qendra e Përsosshmërisë së NATO-s është komponentë esenciale e përpjekjeve të Aleancës që të kufizojë ndikimin destruktiv të shërbimeve kundërshtarë të inteligjencës. Ajo mundëson që shërbimet të arrijnë nivelet më të larta të ndërveprimit dhe integritetit të forcave të inteligjencës për mbështetjen e qëllimeve strategjike. Ajo shërben si multiplikator i forcës për masat e inteligjencës që përdoren në kudër të operacioneve të NATO-s, në kuadër të stërvitjeve, politikave, koncepteve dhe strategjive duke shërbyer gjithashtu edhe si qendër e inovacioneve në mënyrë që t'u kundërvihet dhe t'i kundërshtojë veprimet

Teknologjia dhe terrorizmi

Terrorizmi bashkëkohor nxitet nga motive specifike politike dhe fetare dhe zakonisht nuk shoqërohet me dhunën e përditshme kriminale në mbarë botën. Aktivitetet terroriste synojnë caqe specifike për të krijuar pasiguri dhe dëm. Ky lloj modern i terrorizmit njihet nga bota sot përmes aktiviteteve të organizatave terroriste si Al Kaeda, Shteti Islamik dhe grupeve tradicionale terroriste si E.T.A. dhe I.R.A. Këto organizata terroriste që kanë qëllime të ndryshme, organizim dhe karakteristika të ndryshme, metodat që përdorin për të kryer sulme përkufizohen si metoda me nivel të lartë rreziku. Këto përfshijnë sulme biologjike dhe kimike ose sulme ajrore ndaj objektivave bërthamore. Sulmet e mundshme të suksesshme ndaj këtyre objektivave mund të shkaktojnë fatkeqësi dhe humbje shumë më të mëdha se ato të 11 shtatorit. Organizatat moderne terroriste përdorin me sukses të gjithë informacionin e disponueshëm nga burimet e hapura në internet për të forcuar rrethin e mbledhjes së informacionit të besueshëm. Për

Organizatave terroriste po e transformojnë me sukses teknologjinë në armët e tyre. Organizatat globale transnacionale terroriste dhe kriminale, duke përdorur një gamë të gjerë komunikimesh elektronike si interneti, sateliti dhe telefonat celularë, e-mail, maksimizojnë efektivitetin e tyre

shembull, autorët e sulmeve terroriste të 11 shtatorit përdorën uebsajtin komercial, Travelocity.com, për të blerë biletat e tyre të avionit dhe për të hipur në avionë, të cilët i përdornin si armë. Një nga pikat më kritike të ndërveprimit midis kriminit të organizuar dhe terrorizmit të lidhur me teknologjinë është fluksi dhe lëvizja ndërkombëtare e parave. Duke përdorur telefonin dhe internetin, terroristët janë në gjendje të lëshojnë urdhra për të transportuar para përmes qendrave ekonomike brenda ekonomisë legale globale. Për të lehtësuar komunikimin, shumë anëtarë të organizatave terroriste dhe kriminale i nënshtrohen trajnimeve speciale të informacionit. Një shembull i kësaj janë qelizat e "Al Kaedës"

në Spanjë që morën mbështetje financiare përmes përdorimit të kartave të reze të kreditit. Sot interneti u mundëson këtyre njerëzve të zhvillojnë shoqëri virtuale ku ata ndajnë njohuritë dhe përvojën e tyre. Evoluimi i këtij fenomeni ka çuar në formimin e grupeve që mbështesin veprimin politik online, të quajtur "haktivizëm". Ai vjen në formën e sulmeve ndaj qendrave të caktuara të informacionit, për të dëmtuar dhe për të shprehur pakënaqësi ndaj një qeverie të caktuar ose kompanive të caktuara softuerike. Qëllimi i tyre nuk është vetëm të aksesojnë një sistem të caktuar kompjuterik të mbrojtur, por edhe të dëmtojnë ose shkatërrojnë mundësisht të dhënat dhe programet që gjejnë në këtë mënyrë,

duke shkaktuar dëme të mëdha financiare për përdoruesit. Ky akses i paligjshëm është i lidhur ngushtë me krimin e "përdorimit të paautorizuar të kompjuterit". Ardhja e World Wide Web shënoi fillimin e një faze të re në evolucionin e terrorizmit. Teknologjia moderne e rrjetit dhe komunikimi janë po aq të rëndësishme për organizatat terroriste dhe për qeveritë që duhet të mbrojnë qytetarët e tyre. Karakteristika më e rëndësishme që interneti u jep terroristëve është një strukturë organizative me të cilën agjencitë e sigurisë dhe të inteligjencës nuk janë në gjendje dhe sigurisht të pamundura të përshtaten. Celula terroriste mund të bashkohen përmes internetit, qarqet terroriste mund të krijojnë doktrinën e tyre dhe të kryejnë propagandën e tyre edhe pa kontroll të centralizuar. Interneti ka kontribuar në përdorimin e rrjetit nga organizatat terroriste në disa mënyra. Ata kanë mundësinë që fillimisht të përdorin internetin si një mjet për të përhapur doktrinën e tyre. Ata gjithashtu kanë mundësinë ta përdorin atë për të rekrutuar anëtarë të rinj, për të zhvilluar planet e tyre individualisht ose si ekip duke koordinuar veprimet e tyre. Ata mund të përdorin internetin për të planifikuar operacione komplekse pa nevojën e pranisë fizike dhe komunikimit, gjë që u jep atyre një avantazh në fshehtësinë e planifikimit dhe shkëmbimit të informacionit. Duke përdorur internetin, ata po bashkojnë celula terroriste aktuale dhe potenciale të ardhshme, duke rritur aftësinë e tyre operacionale dhe duke i lënë qeveritë të pafuqishme për të ditur dhe për të penguar planet e tyre.

Përdorimi i internetit do të jetë gjithnjë e më intensiv dhe do të jetë arma kryesore e organizatave terroriste kundër qeverive në mbarë botën. Termi luftë asimetrike përdoret sot edhe në botën e teknologjisë së informacionit, përmes përpjekjeve terroriste për të hyrë në bazat e të dhënave të qeverive dhe agjencive të sigurisë për të përfitur një avantazh. Ata gjithashtu mund të kryejnë veprimet e tyre duke hakuar dhe krijuar kaos në infrastrukturën e cënueshme dhe kritike. Kjo do të thotë se në të ardhmen, organizatat terroriste mund të përdorin "netwar" në vend të sulmeve tradicionale për të arritur qëllimin e tyre.

Në të ardhmen e afërt, njerëzimi do të jetë dëshmitar i një lloji të ri

"Hakerët" e parë të internetit u angazhuan në përgjimin (përgjimin) e kodeve në telekomunikacion për të kryer thirrje falas. Kjo i lejoi ata të lidhen në mënyrë të paligjshme përmes një kompjuteri ose të flisnin në telefon për aq kohë sa dëshironin me miq ose njerëz që nuk i kishin takuar kurrë

terrorizmi - terrorizmi virtual, i cili do të zhvillohet në hapësirën kibernetike, jo fizikisht në tokë. Në këtë formë të re të terrorizmit, ku terroristët kanë akses në informacione të rëndësishme që rritin aftësitë e tyre, ndoshta do të jetë një nga sfidat më të mëdha në epokën e re të inovacionit elektronik, një botë që po evoluon dhe ndryshon çdo ditë. Fleksibiliteti i hierarkisë terroriste, me organizimin e saj të qelizave të vogla dhe udhëheqjen e decentralizuar, u jep atyre një avantazh ndaj shoqërive moderne. Ky problem përqendrohet më tej nga fakti se celulat terroriste kanë autonomi dhe pavarësi në planifikimin dhe kryerjen e veprimeve të tyre, gjë që u siguron atyre sigurinë personale të shtuar dhe

mbrojtje kundër cenimit të sigurisë së celulave të tjera. Për më tepër, ne jemi dëshmitarë të akteve terroriste të kryera nga terroristë individualë, të cilët nuk i përkasin asnjë celule, por janë të frymëzuar në mënyrë të pavarur nga ideologjia dhe doktrina e një organizate të caktuar terroriste dhe veprojnë vetë. Së bashku me përparimet teknologjike, organizatat terroriste po kërkojnë vazhdimisht të avancojnë metodat e tyre të dhunshme. Dëshira e terroristëve për të përdorur armë të avancuara nuk është e re. Organizatat terroriste janë të vetëdijshme se nëse nuk kanë aftësinë për të qenë një hap përpara armikut të tyre, atëherë me siguri do të kapen ose do të shkatërrohen.

Kjo është arsyeja pse ata janë në konkurrencë të vazhdueshme me agjencitë e sigurisë dhe antiterrorizmit. Përparimet teknologjike u kanë mundësuar organizatave terroriste të kryejnë operacione komplekse terroriste dhe të kryejnë sulme të sofistikuar me armë. Shumë studime janë kryer në të kaluarën mbi ndikimin e përdorimit të armëve të avancuara teknologjikisht nga terroristët. Mund të konkludohet se nëse ekuilibri i aftësisë për të përdorur armë të sofistikuar priset ndërmjet organizatave terroriste dhe qeverive demokratike, veçanërisht në lidhje me përdorimin e armëve të shkatërrimit në masë, rezultatet do të ishin katastrofike. Qeveritë demokratike, agjencitë e inteligjencës së sigurisë përdorin teknologji të avancuar për të siguruar dhe kontrolluar zonat kritike të aktivitetit terrorist, si dhe për të mbledhur informacione. Organizatat moderne terroriste përdorin metoda të sofistikuar sulmi dhe sulmet e 11 shtatorit në Shtetet e Bashkuara janë një shembull i vërtetë se sa asimetrik mund të jetë kërcënimi terrorist, por gjithashtu demonstroi aftësinë e terroristëve për të përgatitur, organizuar dhe kryer njëkohësisht dhe për të koordinuar sulmet. Anëtarët e organizatave moderne terroriste janë njerëz të arsimit dhe të kualifikuar teknikisht. Shumë prej tyre fituan aftësi profesionale si pjesëtarë të ushtrisë dhe disa prej tyre ndoqën trajnime terroriste në kampet terroriste në Azi dhe Lindjen e Mesme. Terroristët modernë janë shumë mirë të koordinuar, të mbështetur logjistikisht dhe të gatshëm të përdorin mjete të reja teknologjike për të arritur qëllimet e tyre. Teknologjia moderne u ofron terroristëve mjetet për të komunikuar në mënyrë të sigurt, për të përhapur idetë e tyre dhe për të përdorur armë jokonvencionale në mënyra të papritura. Ky është një tipar kryesor i luftës asimetrike. Duke pasur parasysh se komunikimet dhe teknologjitë kompjuterike do të vazhdojnë të evoluojnë, është logjike të konkludohet se tendenca midis terroristëve dhe mbështetësve të tyre do të jetë përdorimi i tyre i gjerë. Një shembull klasik është video e dronit "Predator" të përgjuar nga militantët irakianë. Në këtë rast të jashtëzakonshëm, militantët irakianë

Teknologjia moderne u ofron terroristëve mjetet për të komunikuar në mënyrë të sigurt, për të përhapur idetë e tyre dhe për të përdorur armë jokonvencionale në mënyra të papritura. Ky është një tipar kryesor i luftës asimetrike

nga dronët "Predator" amerikanë ishin në gjendje të kapnin video në kohë reale, duke ofruar informacionin e nevojshëm në kohë për të monitoruar operacionin e vazhdueshëm të dronëve dhe për t'iu shmangur trupave amerikane. Militantët përdorën softuer të thjeshtë komercial, si "SkyGrabber", i cili mund të blihet në internet. Kjo është vërtet mbresëlënëse dhe tregon aftësinë e organizatave terroriste për të inovuar dhe përdorur teknologjinë moderne. Megjithatë ky softuer nuk është përcaktuar drejtpërdrejt si një armë terroriste, ai na tregon qartë se çfarë mund të bëjë një terrorist nëse është i vendosur dhe ka njohuritë e nevojshme. Teorikisht, kushdo me njohuritë e nevojshme teknologjike mund t'i

kthejë teknologjitë moderne në armë. Këto teknologji moderne përfshijnë teknologjitë e pulsit elektromagnetik ku mund të shkatërrohen komponentët elektronikë të miliona pajisjeve, armët e bëra nga plastika e pazbulueshme dhe kimikate të veçanta si brishtësia e brishtë e shkaktuar nga metali. Në realitet, detajet teknike të trajtimit të teknologjive të reja të informacionit janë lehtësisht të disponueshme. World Wide Web ofron një shumëllojshmëri informacionesh të disponueshme për të gjithë, duke përfshirë udhëzime të hollësishme për prodhimin e bombave, helmeve dhe përzierjen e kimikateve vdekjeprurëse. Vitet e fundit mundësia e prodhimit të WMD është rritur në mënyrë dramatike. Arsyeja për këtë është se

njohuritë shkencore për ndërtimin e këtyre llojeve të armëve janë lehtësisht të disponueshme nga një sërë burimesh, përfshirë internetin. Bërja e një WMD të caktuar kërkon njohuri të veçanta që nuk janë lehtësisht të disponueshme, por për disa lloje kërkohen vetëm njohuri bazë, dhe si shembull mund të përmendim "bombat e pista". Rritja e disponueshmërisë së teknologjive të reja, e kombinuar me motivimin dhe moralin e valës së re terroriste, tregon se teknologjia do të jetë një armë gjithnjë e më e fuqishme në arsenalin e organizatave terroriste. Udhëheqësit e organizatave terroriste janë të qartë në dëshirën e tyre për të blerë dhe përdorur armë të shkatërrimit në masë, që është kërcënimi më i madh për sigurinë. Sulmi i metrosë së Tokios, i cili përdori gaz sarin, mbetet një shembull thellësisht shqetësues i aftësisë së grupeve terroriste për të zhvilluar dhe përdorur armë kimike, dhe ndoshta biologjike, bërthamore dhe radiologjike. Megjithatë, teknologjia, si një burim i lirë dhe lehtësisht i aksesueshëm, është përdorur nga organizatat terroriste dhe luan një rol serioz në organizimin e terrorizmit. Sot njerëzit duan të përfitojnë nga teknologjia e re, veçanërisht teknologjia e menaxhimit të informacionit. Fakti është se sot teknologjia na çliron dhe na lejon të bëjmë gjëra që nuk mund t'i mendonim t'i bënim në të kaluarën, dhe jeta jonë bazohet në funksionimin e sistemeve të mëdha teknologjike për të cilat ne nuk dimë gjithçka ose nuk i kuptojmë plotësisht. Kompjuteri është një nga sistemet teknologjike që ka hyrë në jetën tonë në mënyrë dinamike dhe përfshin të gjitha tiparet e teknologjisë moderne. Terroristët mund të përfitojnë nga këto duke përdorur mjete të reja teknologjike pa njohuri specifike, sepse interneti mund të sigurojë gjithçka. Mjetet dhe taktikat e terroristëve modernë tregojnë një kalim nga forma tradicionale e terrorizmit në një formë të re ku teknologjia e përditshme përdoret për të arritur qëllimet e tyre. Teknologjitë e reja, duke përfshirë funksionet e informacionit, sistemet moderne të telekomunikacionit dhe softuerët e avancuar, të gjitha të disponueshme në internet, po përdoren nga terroristët për të përshkallëzuar nivelet e kërcënimit. Terrorizmi është një fenomen që po

evoluon globalisht. Duhet të kuptojmë se terrorizmi është i pranishëm në jetën tonë dhe nuk duhet të reagojmë vetëm pas një sulmi terrorist, por lufta duhet të jetë e vazhdueshme. Është e qartë se pavarësisht të gjitha operacioneve të suksesshme antiterroriste, nuk mund të ketë kurrë një sistem që do të mbrojë plotësisht qytetarët nga këto krime. Progresi teknologjik gjatë historisë njerëzore është dëshmuar qartë se është një mjet që kontribuon në përparimin njerëzor. Sot, përparimet e reja teknike ndikojnë në mënyrën se si ne lidhemi dhe formojmë marrëdhëniet tona shoqërore. Hapësira kibernetike jo vetëm që ndryshon mënyrën se si ne komunikojmë, por gjithashtu krijon një lloj të ri të realitetit shoqëror. Brenda anës së tyre të errët, këto përparime moderne teknologjike zbulojnë momente të frikshme, pasi ato mund të

kthehen lehtësisht në armë që mund të përdoren në një mënyrë shumë të rrezikshme nga njerëzit e përfshirë në aktivitete të paligjshme. Njerëzimi nuk ishte në dijeni të fuqisë së terrorizmit derisa ishte katastrofik. Dështimi për të parashikuar sulmet e afërta terroriste u shoqërua me dështimin për të njohur valën e afërt të re dhe moderne të terrorizmit. Kjo dobësi e demokracive vepron vazhdimisht si pengesë për modernizimin e politikave dhe metodave, në mënyrë që të kontribuojë në miratimin e strategjive efektive kundër terrorizmit. Në mënyrë që qeveritë të marrin masa dhe procedura efektive kundër terrorizmit, ato duhet të monitorojnë vazhdimisht aktivitetet e organizatave terroriste dhe t'i qasen siç duhet formimit të modeleve inovative kundër terrorizmit.

Dr. Nenad Taneski

Në këtë vit, kur shënojmë 30 vjetorin e formimit të mbrojtjes dhe ushtrisë maqedonase, ia vlen të kujtojmë fillimet, bazat e sistemit të mbrojtjes së Maqedonisë. Në fakt, pavarësia e Republikës së Maqedonisë (RM) në vitin 1991 nuk do të kishte përfunduar plotësisht nëse udhëheqja shtetërore maqedonase nuk do të kishte ndërmarrë hapa vendimtarë drejt ndërtimit të një sistemi mbrojtës për të mbrojtur sovranitetin dhe integritetin e territorit dhe popullatës me sistemin dhe me forcat e veta të armatosura. Prandaj, ndërtimi i sistemit të mbrojtjes kombëtare dhe formimi i Forcave të Armatosura të Maqedonisë si Armatë e Republikës së Maqedonisë (ARM) në vitin 1992, si një nga atributet më të rëndësishme të shtetësisë, ishte përfundimi i procesit të pavarësisë së vendit. Tre dekadat e fundit që nga formimi i Armatës nga pikëpamja historike në dritën e tridhjetë vjetorit të formimit të saj dhe ndërtimit të një sistemi të pavarur mbrojtës maqedonas, meritojnë vëmendje të veçantë. Përpyekjet fillestare të shtetit ishin që në mënyrë të pavarur të ndërtonte sistemin e vet të mbrojtjes dhe strategjisë së mbrojtjes, dhe ushtria të përmirësohej, pajisej dhe trajnohej për t'iu përgjigjur të gjitha llojeve të kërcënimeve dhe cënimeve ndaj sigurisë dhe integritetit territorial të shtetit. Në këtë dhe në numrin e radhës të revistës "Mburoja" do të kujtojmë kompleksitetin, dinamizmin dhe specifikën e kushteve në të cilat u hodhën themelet e mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë, zhvillimin e saj dhe ndërtimin e sistemit të mbrojtjes dhe sigurisë, rolin e tij në konfliktin e vitit 2001, si dhe kontributin e tij të madh në përpjekjet e vendit në procesin e integritetit euroatlantik.

30 vjet jubile i formimit të mbrojtjes Nga idea deri në krijimin e sistemit

Vendi ynë që në fillim e ka bazuar strategjinë e tij të mbrojtjes dhe ka orientuar drejt integritetit politik të sigurisë dhe atë euroatlantik, me synimin e qartë për përfshirjen e tij të plotë në BE dhe NATO, OKB, OSBE dhe organizata të tjera ndërkombëtare. Këto ishin bazat mbi të cilat u mbështet dëshira e shtetit dhe Armatës së tij për anëtarësim të plotë në Aleancë, e cila vitet e fundit është punuar intensivisht në disa fusha. Duke ndërtuar sistemin e tij të mbrojtjes, vendi ka vendosur kontroll të plotë civil mbi forcat e armatosura, transformimet e Armatës dhe parimet e komandës dhe kontrollit janë kryer sipas standardeve të NATO-s, si dhe trajnimi dhe edukimi i oficerëve është kryer sipas ndaj kritereve të NATO-s.

Në planin ndërkombëtar, me pjesëmarrjen e saj të vazhdueshme në operacionet paqeruajtëse dhe mbështetëse dhe stabilizuese, të udhëhequra nga Organizata e Traktatit të Atlantikut të Veriut (NATO), Bashkimi Evropian (BE), Kombet e Bashkuara (OKB) dhe aleatët e saj, Armata gjatë tre dekadave të fundit në

mënyrën më të mirë të mundshme ai e mbështeti politikën e jashtme dhe kështu ndiqte realisht interesat kombëtare të shtetit. Prezenca e forcave të armatosura ndërkombëtare në territorin e Maqedonisë, në të gjithë periudhën 30-vjeçare, ka pasur vend dhe rol të veçantë në ndërtimin e Armatës dhe përshtatjen e saj me trendet moderne. Prandaj, dimensionin ndërkombëtar i politikave të mbrojtjes është bërë pjesë integrale e politikës së përgjithshme ndërkombëtare të vendit. Me themelimin e Republikës së Maqedonisë si shtet i pavarur, sovran dhe sovran, politika mbrojtëse e shtetit u ndërtua mbi parime të qarta kombëtare dhe me ndjenjën e përgjegjësisë rajonale dhe ndërkombëtare.

Regullativa fillestare normativo-juridike për pavarësimin në mbrojtje

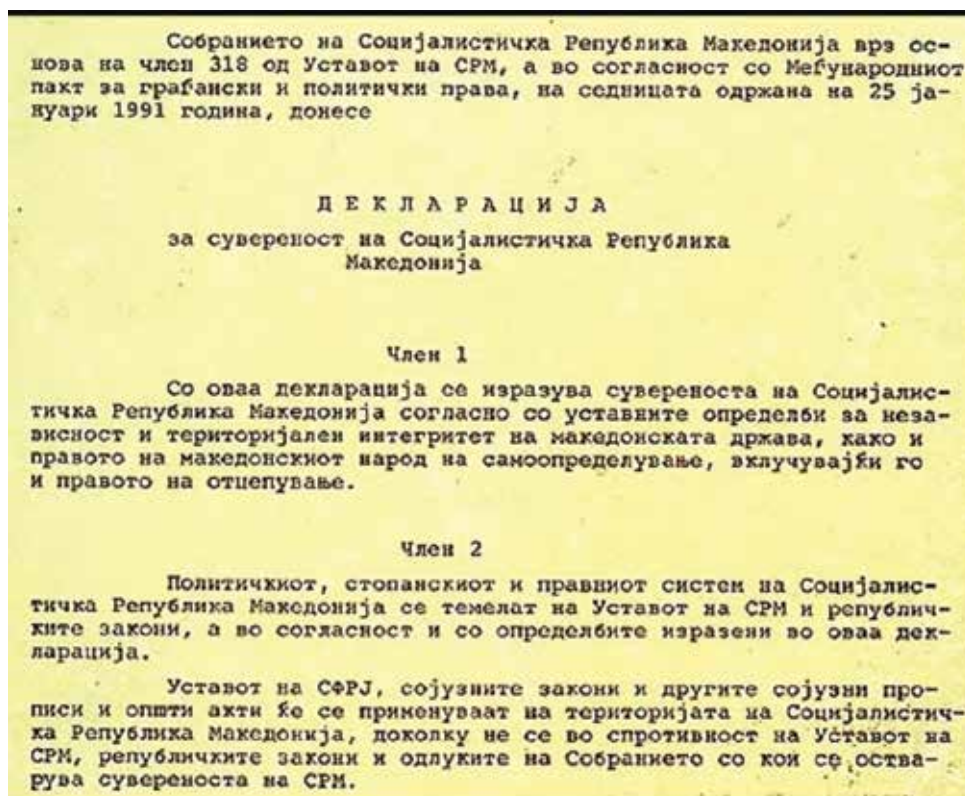
Trashëgimia historike, kulturore dhe shpirtërore e popullit maqedonas dhe lufta e tij shekullore për liri kombëtare dhe krijimi i shtetit të tij, si dhe fakti historik se Republika e Maqedonisë është shtet kombëtar i

mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë temit të mbrojtjes kombëtare

popullit maqedonas që siguron barazi të plotë qytetare dhe bashkëjetesë të përhershme të maqedonasve me shqiptarët, turqit, vllahët, romët dhe nacionalitetet tjera që jetojnë në Republikën e Maqedonisë

janë konkluzionet e inkuorporuara në Deklaratën për Sovranitetin e Republikës Socialiste të Maqedonisë të votuar në Kuvend më 25 janar 1991. Në të njëjtin vit, në referendumin e mbajtur më 8 shtator, qytetarët

shprehën qartë vullnetin e tyre që Republika e Maqedonisë të konstituohet si shtet sovran, i pavarur, civil dhe demokratik.

Megjithatë, baza ligjore më thelbësore për formimin e forcave të veta të armatosura është neni 51 i Kartës së Kombeve të Bashkuara, i cili njeh të drejtën e çdo shteti sovran për të organizuar mbrojtjen e tij. Në bazë të Deklaratës së lartpërmendur të sovranitetit, më 17 nëntor 1991, Kuvendi e miratoi Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë, sipas së cilës Republika e Maqedonisë është shtet sovran, i pavarur, demokratik

dhe social, dhe mbrojtja e shtetit është organizuar nga forcat e veta të armatosura. Sipas Kushtetutës, Forcat e Armatosura mbrojnë integritetin territorial dhe pavarësinë e Republikës.

Për shtetin, kjo nënkuptonte jo vetëm të drejtën dhe bazën për organizimin e mbrojtjes së tij, por edhe legjitimitet ndërkombëtar për të krijuar sistemin e tij të mbrojtjes. Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë e përcakton mbrojtjen e vendit në një kapitull të veçantë, ndërsa neni 122 përcakton: "Forcat e Armatosura të Republikës së Maqedonisë mbrojnë integritetin territorial dhe pavarësinë e Republikës". Nga ideja e organizimit të vetëmbrojtjes lindën disa pyetje për të cilat duheshin gjetur përgjigjet e duhura, sepse çdo gabim i madh në ato kohë të pasigurta dhe të trazuara mund të kishte pasoja të paparashikueshme për sigurinë e shtetit. Një nga sfidat më të ngutshme për t'u adresuar ishte gjetja

e një mënyre që Armata Popullore e Jugosllavisë (JNA) të largohej. APJ-ja në atë kohë ishte ende e dislokuar në territorin e Republikës së Maqedonisë me një numër të konsiderueshëm

trupash, armatimi dhe pajisjesh dhe dislokimi dhe largimi i saj nga Republika e Maqedonisë është dashur të bëhet në mënyrë paqësore, pa provokuar provokime apo provokime. përleshje që do të kishin pasojë tragjike për qytetarët dhe pronën e Republikës së Maqedonisë. Paralelisht u punua për gjetjen e një modeli të mbrojtjes shtetërore, krijimin e bazës ligjore për mbrojtjen, marrjen nën kontroll të sigurisë së kufirit shtetëror, krijimin e një force të armatosur dhe së fundi vendosjen e bashkëpunimit ndërkombëtar në fushën e mbrojtjes. parakusht i domosdoshëm për ruajtjen e paqes në Ballkanin jugor, i cili tashmë ishte i përfshirë në luftë civile. Sipas Trajan Gocevskit, ministër i Mbrojtjes në Qeverinë e parë politike të Republikës së Maqedonisë, krijimi i politikës së mbrojtjes u zhvillua në tri faza: pavarësia e mbrojtjes së shtetit, e cila zgjati deri në maj të vitit 1992, pastaj definimi i politikës së sigurisë kombëtare dhe mbrojtjes. dhe strukturimi fillestar i sistemit të mbrojtjes-mbrojtjes që zgjati deri në vitin 1995 dhe institucionalizimi përfundimtar i politikës së sigurisë kombëtare dhe sistemit të mbrojtjes kombëtare, intensifikimi i masave për asociim në sistemet e sigurisë kolektive dhe NATO-s, si synimi përfundimtar i politikës sonë të mbrojtjes kombëtare.

Zgjedhja e modelit për mbrojtjen e Maqedonisë

Duke u nisur nga aspektet legjitime

të sigurisë, sistemi ynë i mbrojtjes bazohej në parimet e luftës së armatosur duke angazhuar të gjitha burimet në dispozicion të vendit dhe mbrojtjen dhe garancitë e drejtpërdrejta të interesave tona të sigurisë brenda NATO-s. Në këtë drejtim, Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë i dha parakushtet themelore për organizimin e mbrojtjes, por edhe hapi mundësinë e fillimit të procesit të hartimit dhe miratimit të Ligjit për mbrojtje dhe themelimit të ARM-së si forcë legjitime dhe e rregullt e armatosur e Republika e Maqedonisë, gjë që nuk ishte e mundur. Në dispozitat e mëtejshme Kushtetuta thotë se "Mbrojtja e Republikës rregullohet me ligj që miratohet me shumicën e dy të tretave të votave të numrit të përgjithshëm të deputetëve". Me këtë rast, në Ligjin për Mbrojtje ishte e nevojshme që të funksionalizohen dispozitat kushtetuese.

Kështu që, menjëherë pas miratimit të Kushtetutës, çështja e përcaktimit të modelit të mbrojtjes u ngrit si e para dhe jashtëzakonisht e rëndësishme. Qasje të shumta të përcaktuara nga aktorë të ndryshëm me baza të ndryshme dhe njohuri të ndryshme ishin të disponueshme. Grupi i parë i promovuesve të modelit të ardhshëm të mbrojtjes së shtetit ishin pleqtë maqedonas me grada më të larta të shërbimit në APJ së bashku me ata që tashmë ishin kthyer. Grupi i dytë përbëhej nga oficerë aktivë dhe rezervë nga radhët e Mbrojtjes Territoriale të Maqedonisë (MT), ndërsa grupi i tretë përbëhej nga përfaqësues të strukturave civile dhe partive politike të cilët në baza të ndryshme konsideroheshin kompetentë për modelin e mbrojtjes së vendit. Në atë proces ishin të rëndësishme drejtimet e Presidentit, Parlamentit, Qeverisë, Këshillit të Sigurimit, pastaj përvojat e disa vendeve (Austria, Zvicra, Gjermania, Rusia, Bullgaria, Turqia etj.), Instituti i Mbrojtjes e të tjera. dhe pasoi. Qëllimi i të gjithë të përfshirëve ishte formimi i një modeli efektiv, të respektuar dhe me karakter ekskluzivisht mbrojtës. Pas një sërë konsultimesh dhe polemikash, u zgjodh modeli i mbrojtjes shtetërore, i cili parashikoi që sistemi i mbrojtjes të mbështetet në tre shtylla: forcat e armatosura, mbrojtja civile dhe sistemet kolektive të mbrojtjes dhe sigurisë.

Ligji i parë i mbrojtjes

Ligji i parë për mbrojtje nga viti 1992 është bazuar në parimet e shoqërisë civile dhe sipas mënyrës së rregullimit është i qartë, i shkurtër dhe i saktë. Vetë autorët e përfshirë në hartim, pranojnë se disa zgjidhje mund të ishin menduar më mirë, si p.sh. ideja e mbrojtjes civile mund të ishte redaktuar konceptualisht në parimin e Zvicrës, Austrisë, Danimarkës... Megjithatë, për shkak të kufizimit kohor dhe kushtet e turbullta në periudhën e hartimit të ligjit, kjo çështje mbeti për t'u elaboruar dhe saktësuar më tej në vitet në vijim. Ajo që meriton të theksohet është se gjatë përgatitjes së tekstit të Ligjit për Mbrojtjen, ka pasur qëndrime të kundërta mes dy rrymave. Përkatesisht, liderët e lartë të TO-së së atëhershme insistuan në ligj që në mënyrë precize dhe eksplicite të thuhet se Forcat e Armatosura të Republikës së Maqedonisë janë formuar në themelet e MT-së së Maqedonisë. Rryma e dytë erdhi nga oficerët e APJ-së së atëhershme të cilët kërkuar miratimin e ligjeve të veçanta për Armatën dhe Trupat e Oficerëve, si dhe një ligj të veçantë për Forcat e Armatosura. Por kjo nuk përputhej me konceptin demokratik dhe qytetar të shtetit. Madje, në një rast, një grup oficerësh ushtarakë ofruan një tekst të gatshëm të Ligjit për Mbrojtjen, të përgatitur sipas pikëpamjeve, interesave dhe kërkesave të Korpusit të Oficerëve të Armatës, por ai u refuzua kategorikisht nga Ministria e Mbrojtjes. Dy rrymat e përmendura më parë të përbëra nga oficerë të kthyer nga APJ-ja e atëhershme dhe oficerë të Shtabit të Përgjithshëm të Maqedonisë në kuadër të Forcave të Armatosura të sapoformuara, vazhduan antagonizmin dhe ekskluzivitetin, ndër të tjera, në emërimin e personelit në detyrat kyçe në ARM. Kulmi ndodhi me vendosjen e detyrës më prestigjioze, Shefit të Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, konflikti i cili u zgjidh me ndërhyrjen e drejtpërdrejtë të presidentit të atëhershëm Kiro Gligorov dhe me Ligjin për Mbrojtje, Komandantit të Përgjithshëm të Forcave të Armatosura. Shef i parë i Shtabit të Përgjithshëm dhe udhëheqës i ARM-së së re u emërua gjenerali Mitre Arsovski, atëherë shef i Shtabit të Qarkut të Tretë Ushtarak të Armatës Popullore të Jugosllavisë.

78 vjet nga Marshi i Shkurtit

Paramendimi bazik i Marshit të Shkurtit, sipas Apostollskit, të pasqyruar në veprën “Marshi i Shkurtit” ka qenë të bëhet hyrja në tre grupe operative, të cilat do të kenë udhëheqësi ushtarake e politike të forumeve më të larta. Me njërin grup në Maqedoninë Qëndrore ndërsa me grupin tjetër, në Maqedoninë Lindore. Është vendosur që një grup të mbetet në rajonin e Kozhuvit dhe Tikveshit dhe në bregun e djathtë të Vardarit në drejtim të Velesit. Ky paramendim dhe plan i marshit tregon se Shtabi Qëndror i Komitetit Qëndror të Partisë Komuniste të Maqedonisë, ka pasur për qëllim që sa më shumë lufta të ndizet dhe të merr jehonën e saj në tërë Maqedoninë. Sipas Mihajlo Apostollskit me anë të Marshit të Shkurtit është arritur qëllimi. Katërmbëdhjetë ditë janë zhvilluar luftime të ashpra në rajonin Veles – Prilep – Kavadar, për një muaj të tërë në rajonin e Tikveshit dhe atij të Pellagonisë. Betejat kanë qenë vendimtare për të vendosur autoritet dhe rend në Maqedoninë e okupuar. Me këtë shpjegohet edhe jehona e madhe e betejave, ndërsa fitorja e njëjësive kryesore të Shtabit Qëndror të Maqedonisë është shumë e rëndësishme, sepse gjatë muajve të ardhshëm ndodhin ngjarje të rëndësishme historike për krijimin e shtetit bashkëkohor maqedonas. Përpos realizimit të detyrave nga ana e njëjësive, plani ka qenë që të ketë edhe udhëheqësi ushtarake dhe politike në vendet të cilat kanë qenë të vendosura brigadat. Cvetko Uzunovski si komesar i atëhershëm i Shtabit Qëndror, ka qenë udhëheqës ushtarak dhe politik për pjesën qëndrore të Maqedonisë, Prilep – Veles si dhe në Maqedoninë Perëndimore, ku ka vepruar Pançe Nedellkovski, ndërsa në rajonin e Tikveshit dhe Kozhuvit kanë vepruar Dobrivoje Radosavleviq – Orce dhe

Marshi i Shkurtit, i zhvilluar nga 31 janar deri më 24 shkurt 1944 është një epike e popullit maqedonas në të cilin bashkërendohen veprimet luftarake dhe aktivitetet e popullit, ku demonstron një guxim i jashtëzakonshëm, vetëmohim dhe gatishmëri për të fituar lirinë kombëtare dhe sociale të vendit

Boro Temellkovski- Liljak. Detyrat e dhëna, njësitë në kuadër të Marshit të Shkurtit edhe pse kanë pasur si tipare betejat dhe marshet e gjata dhe të vështira, në kushte të vështira atmosferike, pjesëtarët e njësisë i kanë realizuar me sukses dhe sipas planit. Jashtëzakonisht të vështira kanë qenë veprimet e Brigadës së Parë Sulmuese Maqedono-Kosovare në rajonin e Prilepit dhe Bogomillës, brigadë e cila vazhdimisht është ndeshur me pritat e shumta të okupatorit. Petar Brajoviq, komandanti i Brigadës së Parë Sulmuese Maqedono-Kosovare në “ditarin” e tij ka shkruar: “14 shkurt. Në ora 15 arritëm në Karaxhövë. Rrugës pa ndërprerë binte borë. Fryente shumë erë. Njerëzit ishin të raskapitur dhe të zbathur. Kishim tre vetë të ngrirë dhe 26 të ftohur”. Brigada, duke hyrë në pritat në f. Nikodin të Lumit të Zi, ka zhvilluar luftime të vazhdueshme në hapësirë, thellësia e së cilës ka qenë 27 kilometra vijë ajrore. Por, brigada vazhdimisht ka avancuar në front me forcat e saj qëndrore, duke hapur rrugë përmes vendosjes së policisë dhe ushtrisë bullgare. Në ato momente është vërejtur edhe përgjegjësia e madhe politike e udhëheqësisë, si dhe qëndresa e luftëtarëve në realizimin e detyrave. “Në Nikodin arritëm befas dhe në ato momente bullgarët të habitur të cilët nuk prisnin një gjë të tillë, binin një nga një nga rafallët tonë rrëzë fushave të fshatit dhe nga daljet e shtëpive. Nuk kishin kohë as të marrin veten dhe të kuptojnë se

çfarë i ka gjetur, ndërsa ne të kënaqur nga detyrat e kryera, ktheheshim në drejtim të brigadës”, do të shkruante Kiro Sotirovski-Strogov rreth aktiviteteve të tyre në kuadër të Marshit të Shkurtit.

Në kushte të vështira dimërore, Brigada e Parë Sulmuese Maqedono-Kosovare për 14 ditë ka kaluar më se 260 kilometra rrugë, ose mesatarisht nga 18 kilometra në ditë, ndërsa grupi i tretë i batalionit për 23 ditë, kaloi më se 440 kilometra, ose mesatarisht, nga 22 kilometra në ditë. Pikërisht për këtë arsye, Marshi i Shkurtit, është marsh me një vetëdije të lartë morale dhe politike për secilin luftëtarë, ndërsa përvojat nga realizimi i tij janë shumë të rëndësishme për shkak të bazave operative dhe taktike për udhëheqjen e një lufte partizane.

Fakti për atë që e kanë bërë njësitë në kuadër të Marshit të Shkurtit është shumë i rëndësishëm vërtetohet edhe nga ana e shefit të misionit aleat anglez, nga majori Xhorxh Kuajn, përmes një deklaratë që ky i fundit e ka dhënë për gazetën ditore britanike. Ai mes tjerash ka thënë: “Asnjëherë në jetë nuk kam parë një moral aq të lartë si te ata luftëtarë në marshin e përbashkët. Kjo vjen nga besimi në fitore dhe nga besimi te udhëheqësia. Kuajn, gjithashtu për gazetën britanike “Luftëtari Popullor” ka deklaruar: “Me moralin të cilin e posedoni, asgjë nuk do t’ju ndal në luftën për liri”.

Karolina Micevska
Zoran Vasilevska

70 vjet Organizata e Oficerëve Rezervë e Republikës së Maqedonisë së Veriut (1952 - 2022)

SHONRM gjatë periudhës së viteve 1959-1969

Shoqata e Oficerëve Rezervë dhe Nënoficerëve të Maqedonisë në Kongresin e Tretë mori vendim që në kuadër të kësaj shoqërie të hyjnë edhe oficerë rezervë dhe nënoficerët. Më 4 dhjetor të vitit 1959 është mbajtur Mbledhja e Dytë në të cilën është vendosur që në organizatat më të mëdha komunale të formohen organizatat bazike. Në këtë mënyrë, në fund të vitit 1959, në SHONRM kanë qenë të evidentuara më se 208 organizata bazë. Në Mbledhjen e Dytë të SHONRM-së sekretari i këshillit qëndror, Alojz Pipan ka prezantuar referatin me temë: “Për disa probleme nga aktiviteti shoqëror të oficerëve rezervë dhe nënoficerëve të Maqedonisë”, ndërsa nënkoloneli i APJ-së Gojko Stevkovski ka prezantuar koreferat me temë: “Për disa çështje të avancimit ushtarak profesional të kuadrit të eprorëve rezervë”. Në referatin e Alojz

Organizata e Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut këtë vit shënon një jubilee të rëndësishëm – 70 vjetorin e formimit në vitin e largët 1952. Tashmë është formuar komision për shënimin e këtij përvjetori të rëndësishëm në krye të së cilit është kryetari i OORRMV-së, dr. Goce Georgiev. Me qëllim të njoftimit të opinionit të gjerë me zhvillimin e Organizatës, në këtë si dhe në numrat vijues të revistës “Mbuvoja” do të publikojnë disa shkrime të cilat e pasqyrojnë periudhën e kaluar, gjë për të cilën i shprehim falenderim të veçantë Ministrisë së Mbrojtjes.

Pipanit janë shtruar disa çështje aktuale nga aktiviteti i SHONRM-së, në mesin e të cilave me theks të veçantë është cekur edhe angazhimi i EUJ-së së të rinjëve dhe të qytetarëve. Në atë kohë në RP të Maqedonisë kanë funksionuar 12 qendra të EUJ-së, ndërsa në këshillat e tyre profesionale kanë qenë të angazhuar gjithsej 83 oficerë rezervë dhe nënoficerë. Gjatë vitit 1959, në

qendrat e EUJ-së janë organizuar 1059 ligjerata në të cilën kanë marrë pjesë 117.305 dëgjues. Gjatë periudhës nga viti 1954 deri në vitin 1959 qendrat në fjalë kanë organizuar 127 kurse me 1684 dëgjues. Në stërvitje dhe marshe të ndryshme kanë marrë pjesë 32.450 pjesëmarrës, ndërsa në vizita të njëjësive të Armatës dhe në mbledhje teknike kanë marrë pjesë 4700 pjesëmarrës. Në

kuadër të EUJ-së, ka qenë jashtëzakonisht i rëndësishëm edhe angazhimi i shoqatës në kuadër të trajnimit paraushtarak me anë të së cilës me plan përfshihet rinia punëtore, fshatare, studentore dhe ajo e grupeve të shkollave të mesme. 732 oficerë rezervë dhe 1200 nënoficerë kanë qenë të angazhuar në realizimin e përmbajtjeve programore në trajnime paraushtarake. Gjatë viteve të pesëdhjeta vëmendje të veçantë meriton angazhimi i anëtarisë së SHONRM-së në kuadër të kryesive dhe në kuadër të aktiviteteve të organizatave tjera komunale, në kuadër të Lidhjes së Qitjes, në kuadër të Teknikës Popullore dhe në kuadër të Lidhjes Ajrore. Aktivitete të rëndësishme në këtë periudhë SHONRM-ja ka zhvilluar edhe në kuadër të avancimit ushtarak profesional të anëtarisë. Trajnimet janë realizuar përmes ligjeratave, përmes shfaqjes së filmave ushtarako-mësimor, seminareve, mbledhjeve teknike, pjesëmarrjeve në stërvitje ushtarake, etj. Në 53 komuna janë organizuar 208 seminare si dhe në 63 komuna janë mbajtur 805 ligjerata, ndërsa në 48 komuna të tjera janë shfaqur gjithsej 245 filma mësimorë. Gjithashtu në 51 komunë oficerët rezervë dhe nënoficerët kanë marrë pjesë në 166 stërvitje ushtarake të Armatës, ndërsa në territorin e 20 komunave janë organizuar 42 mbledhje teknike. Pjesëmarrja në format e sipërpërmendura të trajnimeve ka qenë 63 për qind nga numri i përgjithshëm i anëtarisë, ndërsa planifikimin e trajnimit e kanë bërë: Këshilli Qëndror i SHONRM, këshillat vendor dhe ato të qarkut. Planet dhe programet e trajnimit kanë qenë të përshtatura ndaj nivelit të njohurive dhe të interesit të oficerëve rezervë dhe nënoficerëve, si dhe vlerësimi për nevojën e llojit të këtyre trajnimit që ka koordinuar me Komandën e Qarkut Ushtarak të Shkupit. Në planet dhe në programet e trajnimit, më së shumti kanë qenë të pranishme tema ushtarako-profesionale, tema nga LNÇ, nga zhvillimi teknik i armatimit modern dhe marrëdhëniet ndërkombëtare ushtarako-politike. Kuadri ligjërues kryesisht është marrë nga përbërja e eporëve të Armatës, ndërsa në disa mjedise, bartës të përpunimit janë oficerët rezervë anëtarët e SHONRM.

Si asociacion i pavarur SHORM ka funksionuar nga viti 1961, kur kongresi i katërt i përbashkët i organizatave luftarake ka vendosur që të gjitha organizatat si motra (Lidhja e Luftëtarëve të LNÇ, Lidhja e Invalidëve të Luftës dhe Shoqata e Oficerëve Rezervë dhe Nënoficerëve) të bashkohen në një Lidhje të Shoqatave të Luftëtarëve të LNÇ. Ky vendim ka qenë i nxitur nga vlerësimi se të gjithë organizatat e luftëtarëve kanë pasur detyra të njëjta dhe se bashkimi i organizuar i tyre do të kontribuojë në bashkëpunimin e tyre më efikas. Në nivel komunal, qarkor

dhe republikan, në vend të ish organeve janë formuar organe të reja – komisione për oficerë rezervë dhe për nënoficerë. Këto organe kanë ekzistuar dhe kanë funksionuar si pjesë integrale e Lidhjes së Shoqatave të Luftëtarëve të LNÇ, por kanë qenë të pavarura në planifikimin dhe në realizimin e detyrave programore të cilat kanë pasur të bëjnë me oficerët rezervë dhe më nënoficerët. Komisionet kanë formuar nënkomisione për disa fusha: për trajnim ushtarako-profesional, për agjitacion, për propagandë dhe për jetë kulturoro-zbavitëse.

Gjatë viteve të gjashtëdhjeta, rrjedha e aktiviteteve është orientuar ndaj shkathtësimit ushtarako-profesional si një lloj trajnimi plotësues, përpos atij që e ka organizuar Armata. Planet për trajnim i ka miratuar organi komunal, e me ta për trajnim të oficerëve rezervë dhe nënoficerëve kanë qenë të planifikuara

gjithsej 36 orë ose gjashtë ditë pune në vit. Në trajnim kanë qenë të përfshira përgatitje teorike në kohëzgjatje prej 12 orëve që u kanë paraprirë përmbajtjeve praktike; zgjidhje e detyrave taktike (në mënyrë individuale apo në grupe) në kohëzgjatje prej 12 orëve; pjesëmarrje në marsh taktiko orientues në kohëzgjatje prej 6 orëve dhe pjesëmarrje të grumbullimit taktiko-teknik në kohëzgjatje prej 6 orëve, që është organizuar me marrëveshje me komandën përkatëse të garnizonit të Armatës që i siguron mjetet teknike. Gjatë periudhës nga muaji prill i vitit 1965 deri në muajin korrik të vitit 1969 gjatë trajnimit janë realizuar aktivitete të rëndësishme: 1.762 ligjerata në të cilën kanë marrë pjesë 125.416 qytetarë dhe eporë rezervë; 43 mbledhje teknike në të cilën kanë qenë të pranishëm 4.432 oficerë rezervë dhe nënoficerë; 85 marshe të orientuara taktikisht në të cilën kanë marrë pjesë 13.888 pjesëmarrës, ndërsa janë realizuar 347 detyra taktike. Në shkollat fillore dhe të mesme janë mbajtur gjithsej 900 ligjerata në të cilën kanë marrë pjesë 107.000 nxënës, ligjerata në të cilat temat kanë qenë të përshtatura në moshën e nxënësve. Njëkohësisht janë

mbajtur edhe 1.772 ligjerata në universitetet e punës dhe në ato popullore në të cilën kanë marrë pjesë 180.580 qytetarë. Janë organizuar 543 gara në qitje me pushkë ushtarake dhe me pistoletë të kalibrit të vogël në të cilën kanë marrë pjesë 20.412 eporë rezervë, pjesëtarë të përbërjes së Armatës dhe Milicisë. Vetëm gjatë vitit 1968 janë shfaqur 82 filma mësimorë të cilat i kanë ndjekur 8.138 eporë rezervë. Prania e eporëve rezervë në trajnimet nëpër komuna ka qenë e ndryshueshme dhe ka shkuar nga 40 deri në 70 për qind, ndërsa mesatarja republikane ka qenë deri në 55 për qind nga numri i përgjithshëm i eporëve të anëtarësuar. Sipas të dhënave nga raporti i sipërpërmendur, 16.050 eporë në mënyrë individuale kanë punuar në avancimin e tyre ushtarako-profesional, rregullisht duke i lexuar revistat ushtarake si: "Voeno Gllasnik", "Voenotekhnicki Gllasnik", "Vozduhoplloven Gllasnik", "Voenosanitetski Gllasnik",

"Zadnina" "Voeno Dello", si dhe literaturë tjetër. Vlen të përmendet se rezultatet e këtyre trajnimit janë fryt edhe i bashkëpunimit të frytshëm me: Komandën e Qarkut Ushtarak të Shkupit, Sekretariatit Republikan të Mbrojtjes Popullore, Lidhjes Socialiste, Lidhjes Ajrore dhe Lidhjes së Qitjes, Bashkësia e Universiteteve Punëtore dhe Popullore, KQ i Lidhjes së Rinisë, Lidhjes së Pylltarisë, si dhe i një sërë organizatave të ndryshme. Gjatë kësaj periudhe në RS të Maqedonisë, numri i përgjithshëm i eporëve rezervë ushtarak ka qenë 35.000 nga të cilët SHONRM ka numëruar 24.273 anëtarë. Me gradime në kohë të paqes dhe me grada të ndryshme ushtarake kanë qenë të graduar 305 eporë rezervë, ndërsa mbi 1.500 prej tyre janë avancuar në grada më të larta. Gjatë periudhës nga vitet 1961 deri në vitin 1969, kryetarë të Komisionit të Oficerëve Rezervë dhe Nënoficerëve pranë Kryesisë së LL të LNÇ të RS të Maqedonisë kanë qenë: Tihomir Milloshevski (1961-1964), Janko Todorovski (1965-1968) dhe Naxhi Sali (1968-1969). (Vazhdon në numrin vijues)

Zhivko Trajanovski

Si mund ta financojnë talebanët qeverinë e re në Afganistan

Gjatë 20 viteve të kaluara, shumica e madhe e buxhetit joushtarak dhe forcat luftarake të qeverisë afgane është financuar nga ana e qeverisë amerikane si dhe nga ana e vendeve tjera. Por secila për qindje nga ky lloj i financimit, u shkri gjatë muajit gusht të vitit 2021. Afganistani mbeti pa ndihmën amerikane dhe me miliarda rezerva deviza të ngrira të bankës qendrore. Për këtë shkak, talebanët nevojiten të gjejnë mjete tjera për të paguar të ardhurat dhe për të mbështetur qytetarët dhe infrastrukturën. Hanif Sufizata nga Universiteti i Nebraska SHBA, një ekspert i cili për një kohë të gjatë merret me financat e talebanëve dhe me qeverinë e mbështetur nga Shtetet e Bashkuara të Amerikës, në rolin e analistit të politikave ekonomike pranë qendrës për studime afgane, është i mendimit se për të kuptuar se si talebanët do të paguajnë për qeverinë e tyre, duhet parë pak edhe

në mënyrë retrospektive dhe të shofim periudhën se kur për herë të fundit talebanët kanë qenë në pushtet, e kjo është periudha para 20 vjetëve. Por, duhet të kemi parasysh se në ndërkohë, gjegjësisht në periudhën njëzet vjeçare, Kabuli pësoi shumë ndryshime. E njëjta vlen edhe për Afganistanin, i cili gjatë asaj periudhe ka numëruar më pak se 20 milion banorë dhe se mbështetet në grupet ndërkombëtare për ndihmë. Kështu për shembull, në vitin 1997, qeveria talebane ka pasur buxhet prej vetëm 100.000 dollarëve amerikanë, shumë kjo e cila nuk ka mjaftuar as për pagat e zyrtarëve administrativ, e jo më për nevojat administrative dhe zhvillimore të gjithë vendit. Sot Afganistani në mënyrë drastike ka ndryshuar. Shprehur në numra, u rrit edhe numri i popullatës, ndërsa qytetarët gjithnjë e më tepër presin shërbime si që janë sigurimi shëndetësor, shkollimi dhe shërbimet komunale. Në vitin 2020

Afganistani ka një buxhet joushtarak prej 5,6 miliardë dollar amerikan, e si rezultat i kësaj, Kabuli si një qytet i shkatërruar nga lufta, u shëndrrua në një metropolë modern, me një numër të godinave të larta, internet kafene, restorante dhe universitete. Pjesa më e madhe e shpenzimeve për zhvillimin dhe infrastrukturën në vitin 2001 erdhi nga vende të tjera, ndërsa Shtetet e Bashkuara dhe donatorët e tjerë ndërkombëtarë në atë periudhë mbuluan rreth 75% të shpenzimeve qeveritare joushtarake. Përveç kësaj, që nga viti 2001, Shtetet e Bashkuara kanë shpenzuar 5.8 miliardë dollarë për zhvillimin ekonomik dhe infrastrukturën. Megjithatë, në vitet e fundit një pjesë e madhe e shpenzimeve të brendshme ka filluar të mbulohej nga të ardhurat e qeverisë të krijuara nga taksat doganore, taksat, të ardhurat nga shërbimet si telekomunikacioni dhe rrugët dhe të ardhurat nga pasuria minerale e madhe, për kryesisht e

pashfrytëzuar. Këto të ardhura do të ishin shumë më të larta nëse nuk do të ishte korrupsioni i qeverisë, të cilin disa ekspertë dhe zyrtarë e përmendin si një arsye kryesore për rënien e tij. Një fakt interesant është se raporti financiar i majit të vitit 2021 sugjeron se 8 milionë dollarë përvetësohen çdo ditë jashtë vendit, që mund të arrijë në rreth 3 miliardë dollarë në vit.

Prej nga i marrin të hollat talebanët? Më pare, talebanët gjeneronin një pjesë të konsiderueshme të të ardhurave të tyre nga trafiku i drogës. Ndërkohë, ata kishin burimet e tyre të financimit, jo vetëm për rebelimin e tyre, por edhe për periudhën kur morën kontrollin e tokës. Për shembull, vetëm në vitin fiskal 2019-2020, ata fituan 1.6 miliardë dollarë nga një gamë e gjerë burimesh. Por shuma më e madhe në të njëjtin vit, prej 416 milionë dollarësh është fituar nga shitja e opiumit.

Mbi 400 milionë dollarë u mbledhën nga minierat për minerale si mineral hekuri, mermeri dhe ari, dhe 240 milionë dollarë nga donacionet nga donatorët dhe grupet private. Në këtë kontekst, duhet theksuar se agjencitë e inteligjencës amerikane, si dhe aktorë të tjerë, besojnë se vende të ndryshme, përfshirë Rusinë, Iranin, Pakistanin dhe Kinën, kanë ndihmuar në financimin e talebanëve. Pikërisht me këto burime talebanët mundën të blinin shumë armë dhe të rrisnin gradat e tyre ushtarake, duke përfituar nga tërheqja e SHBA-së. Kjo është arsyeja pse ata pushtuan Afganistanin në vetëm disa javë.

Burimet potenciale të financimit të qeverisë së re

Fitimi i një lufte mund të jetë më i lehtë sesa të drejtosh një vend që përballet me shumë sfida. Çmimet për ushqimet dhe produktet e tjera bazë po rriten dhe shumica e bankave kanë disponueshmëri të kufizuar në para. Ekonomia gjithashtu është ndërprerë nga KOVID-19, dhe disa kanë frikë nga përkeqësimi i mëtejshëm për shkak të uljes së shkallës së vaksinimit. Talebanët gjithashtu përballen me sfida të mëdha financiare. Rreth 9.4 miliardë dollarë rezerva ndërkombëtare në Afganistan janë ngrirë që kur talebanët morën Kabulin. Fondi Monetar Ndërkombëtar ka pezulluar më shumë se 400 milionë dollarë rezerva emergjente. Bashkimi Evropian ka ndërprerë planet për të ofruar 1.4 miliardë dollarë ndihmë

për Afganistanin deri në vitin 2025. Megjithatë, Afganistani është i pasur me pasuri minerale të pashfrytëzuara, duke përfshirë litium dhe bakër. Talebanët kanë në dispozicion disa burime financimi që mund të përdoren për të gjeneruar para të mjaftueshme për të drejtuar vendin e rimarrë. Tani që talebanët kanë kontroll të plotë mbi pikat kufitare të Afganistanit dhe zyrat qeveritare, ata mund të fillojnë të mbledhin të gjitha taksat e importit dhe të tjera. Talibanët thonë se nuk do të lejojnë fermerët afganë të kultivojnë lulëkuqe opiumi, ndërsa kërkojnë njohje ndërkombëtare për sundimin e tyre. Por ata mund të ndryshojnë

qeveri, duke përfshirë Rusinë, Katarin, Iranin dhe Pakistanin, po ofrojnë ndihmë financiare për talibanët. Këto vende mund ta vazhdojnë këtë praktikë. Kina dallohet gjithashtu për lidhjet e saj të mundshme me qeverinë e re, pasi talebanët së fundmi e quajtën atë një "partner të madh". Në këtë kontekst, më 8 shtator 2021, Kina dha 31 milionë dollarë ndihmë urgjente për Qeverinë e Afganistanit. Por përveç minierave të mineraleve, Kina është gjithashtu e interesuar të zgjerojë iniciativën e saj "Një brez dhe një rrugë" - një projekt global për zhvillimin e infrastrukturës në Afganistan.

Hanif Sufizada beson se talebanët do

Me ardhjen në pushtet dhe me vënien nën kontroll të plotë të Afganistanit, si dhe me formimin e qeverisë, logjike është të pritet që talebanët të hasin në sfida që kanë të bëjnë me çështjen se si ata në aspektin financiar mund të mbajnë ekonominë e vendit të tyre

mendje nëse kjo njohje nuk vjen. Në atë rast, ata mund të jenë në gjendje të vazhdojnë të gjenerojnë një burim të konsiderueshëm të ardhurash nga trafiku i drogës. Afganistani thuhet se është përgjegjës për rreth 80% të rezervave globale të opiumit dhe heroinës. Vlerësohet se Afganistani ka 1 trilion dollarë minerale në malet e tij dhe pjesë të tjera të vendit. Kina është veçanërisht e prirur për të minuar këto metale, duke përfshirë ato që janë thelbësore për zinxhirët modernë të furnizimit si litiumi, hekuri, bakri dhe kobalti. Por kjo mund të mos ndodhë së shpejti. Sipas pretendimeve jozyrtare, disa

të dëshironin të rikuperonin ndihmën nga Shtetet e Bashkuara dhe vendet e tjera perëndimore dhe të hiqnin qafe sanksionet e Kombeve të Bashkuara të vendosura që nga viti 1999. Talibanët thonë se synojnë të sillen ndryshe nga ato në vitet 1990, duke përfshirë respektimin e të drejtave të grave dhe parandalimin e terroristëve që të veprojnë në Afganistan.

Mr. Biljana Popovska
(përshtatur nga:

Minerals, drugs and China: How the Taliban might finance their new Afghan government (theconversation.com)

Mbështetja konvencionale

Me Ligjin e Sigurisë Kombëtare të Shteteve të Bashkuara të Amerikës (SHBA) i dates 26 korrik 1947 është hapur zyra e sekretarit të mbrojtjes (Secretary of Defense) për t'a mbikqyrur punën e Establishmentit Komëtar Ushtarak të SHBA-së (National Military Establishment – NME) i cili ka qenë i përbërë nga Këshilli i Sigurisë Kombëtare të SHBA-së (National Security Council – NSC) si dhe nga departamente për secilin prej llojeve të Forcave të Armatosura të SHBA-së, duke përfshirë Divizionin e Forcave Ajrore të sapoformuar. Duke krijuar Institucionin Ushtarak Kombëtar dhe punën e tij, Shtetet e Bashkuara kanë pranuar nevojën për riorganizim për të rritur efektivitetin e forcave të tyre të armatosura në përballjen me kërcënimin e ri, mbajtjen e aleatëve dhe përmbushjen e qëllimeve dhe interesave të tij strategjike, duke kursyer njëkohësisht shumë të nevojshme.

Shpërthimi i suksesshëm i bombave të para atomike mbi qytetet Hiroshima dhe Nagasaki në Japoni i ka prezantuar botës mjete të reja ushtarake. Këto mjete u karakterizuan nga fuqia e paparë e shkaktuar nga kërcimi dramatik në zhvillimin e aftësive dhe kapaciteteve të tyre

burimet financiare në periudhën pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore. Formimi i Departamentit të Forcave Ajrore nënkuptonte që Shtetet e Bashkuara e njohën rolin e tyre si bartës i mjetit kryesor për të penguar kundërshtarin. Në të njëjtën kohë, bashkimi i tre divizioneve nën një komandë të vetme nënkuptonte që forcat e armatosura konvencionale do të vazhdonin të vepronin si forca kryesore luftarake e Shteteve të Bashkuara. Për të kundërshtuar kërcënimin nga Bashkimi i Republikave Socialiste Sovjetike (BRSS), Shtetet e Bashkuara u mbështetën në forcat e armatosura konvencionale për të mbështetur përpjekjet parandaluese, të përfaqësuara nga bomba atomike,

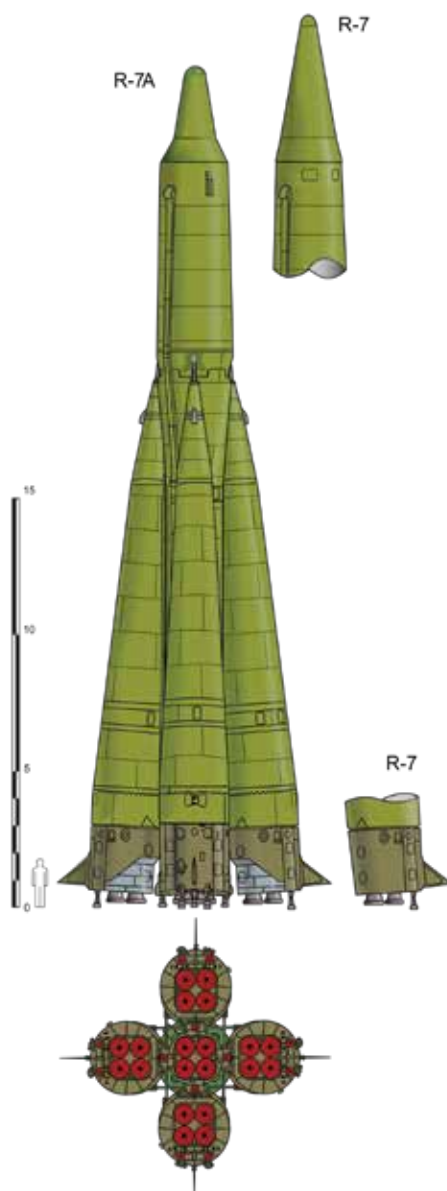
për të ndaluar përhapjen e komunizmit në të gjithë Evropën, Lindjen e Mesme dhe në Lindjen e Largët. Arsyet kryesore për këtë ishin: (1) mbajtja e avionëve brenda ushtrisë dhe marinës ekzistuese në mbështetje të misionëve të tyre; dhe (2) mbështetja e përpjekjeve të ushtrisë dhe marinës për t'u përshtatur me pjesëmarrjen e suksesshme në konfliktet e ardhshme dhe për të financuar të ardhmen e tyre.

Në fillim të Luftës së Ftohtë, puna e frytshme e sekretarit të parë të mbrojtjes së Shteteve të Bashkuara, James Forrestal, ka qenë vendimtare. Sipas (Kenneth W. Condit, „The Joint Chiefs of Staff and National Policy, Volume II, 1947-1949”), Suksesi i

marrëveshjeve të Key West dhe Newport ishte i paprecedentë në atë që kapërceu hendekun midis specieve të shkaktuara nga grindjet e vazhdueshme për financimin e kufizuar. Në takimet në Key West dhe Newport, u vendos që Marina të ndalonte zhvillimin e forcës së saj ajrore, por do ta mbante avionin në mbështetje të misionit të saj detar. Forcave Ajrore i është dhënë përgjegjësi për bombardimet strategjike duke përdorur bomba atomike. Arsyeja kryesore për këtë ishte shqetësimi i Shefave të Shtabit të Përbashkët (Joint Chiefs of Staff – JCS) të SHBA-së për shkak të dyfishimit të mundshëm në marrjen e kërkesave individuale, të pakoordinuara apo edhe kontradiktore për përdorimin e bombave atomike. Forcat tokësore u lejuan të mbanin avionë zbulues dhe të kryenin detyra evakuimi dhe evakuimi mjekësor. Madhësia e Trupave Detare, nën komandën e Marinës, ishte e kufizuar në jo më shumë se katër divizione, ose me një komandë jo më të madhe se një trup.

Lufta Koreane filloi me një ekuilibër të supozuar midis BRSS dhe Shteteve të Bashkuara mbi testin e suksesshëm sovjetik më 29 gusht 1949. Ekzistenca e bombave atomike nuk e ka kufizuar përdorimin e njësive dhe taktikave konvencionale. Sipas Robert A. Doughty (Robert A. Doughty, "The Evolution of US Army Tactical Doctrine, 1946-76"), këmbëngulja për një ushtri rrethimi në vend të një depërtimi është një mbetje e përvojave të Luftës së Dytë Botërore. Kjo mbetje vetëm sa nxjerr në pah paralizën sistemike në të menduarit strategjik dhe verbërinë ndaj parimeve klasike të luftës të shkaktuar nga futja e bombës atomike në arsenalin e Forcave të Armatosura të Shteteve të Bashkuara. Mësimet e nxjerra nga Lufta Koreane për mungesën e mbështetjes së saktë të zjarrit, mungesën e lëvizshmërisë, uljen e mbijetesës së trupave në fushën e betejës dhe mungesën e qëndrueshmërisë në fushën e betejës. Forcat e Armatosura të SHBA-së nuk kishin mjete të mjaftueshme të armaturës luftarake, kishin krahë dhe interstiksione të ekspozuara dhe të pambrojtura në orarin luftarak dhe i mungonte furnizimi i vazhdueshëm dhe i pandërprerë me municion. Këto mësimet të nxjerra çuan në ndryshime strukturore në ushtrinë amerikane pas përfundimit të Luftës Koreane. Sipas (Andrew Bacevich, „The Pentatonic Era, The US Army between Korea and Vietnam”), për të rritur fuqinë e zjarrit dhe për të përmirësuar mbijetesën dhe qëndrueshmërinë e trupave në fushën e betejës, Ushtria e SHBA filloi të përdorte formimin e një divizioni "pesë

Sipas Dr. Stephen L. McFarland (Dr. Stephen L. McFarland, «The Air Force in the Cold War, 1945–60: Birth of a New Defense Paradigm»), megjithëse pranimi i bombës atomike në arsenalin e Forcave të Armatosura të Shteteve të Bashkuara kërkuan riorganizimin e tyre, megjithatë, u pranuan si një mjet strategjik për të frenuar armikun e ri që u shfaq pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore

pjesësh". (ndarja pentomike). Madhësia e këtij formacioni mundësoi paraqitjen e tij "të lirshme" si masë mbrojtëse kundër përdorimit të mundshëm të kokave bërthamore taktike. Përbërja lejoi që divizioni të kishte fuqi të mjaftueshme zjarri dhe mbështetje për të kundërshtuar me sukses çdo kundërshtar. Divizioni Pesëjavor i ngjan kryesisht ekipit aktual luftarak të Brigadës së Ushtrisë Amerikane (BCT) ose Ekipit Luftarak të Regjimentit të Trupave Detare të SHBA-së (RCT). Sipas Baçevičit, dështimi i këtij formacioni për të gjetur aplikimin e tij afatgjatë ishte për shkak të humbjes së komandës në nivel batalioni, gjë që çoi në një hendek të madh midis komandës së nivelit të kompanisë dhe komandës së nivelit të brigadës. Komandimi i madhësisë së skuadrës me shumë elementë rezultoi në një gamë më të gjerë komandimi dhe reduktoi kohezionin ekzistues në nivel batalioni. Sipas Sekretarit të Mbrojtjes së SHBA-së, Lloyd Austin, Shtetet e Bashkuara kanë nevojë për burime për të përshtatur strategjinë, strategji për të përshtatur vendimet politike dhe vendime politike për të pasqyruar vullnetin e popullit amerikan. Ky synim i Sekretarit ilustron nevojën për të dimensionuar forcat e armatosura në përputhje me kërcënimin që duhet përballur. Aktualisht, ashtu si në dy dekadat e para të Luftës së Ftohtë, ka kufizime në pjesët e buxhetit për forcat e armatosura. Pavarësisht nëse krahasojmë bombarduesit "B-29" dhe "Tu-4", ose krahasojmë raketat Atlas dhe Semjorka, teknologjia vazhdon të jetë një faktor kyç në aftësinë tonë për t'iu kundërvënë kërcënimeve nga kundërshtarët tanë. Sot, si në të kaluarën, forcat konvencionale ruajnë rëndësinë e tyre sepse janë forcat që mbështesin mjetet e parandalimit. Vërejtja personale e autorit është se anëtarësimi i Republikës së Maqedonisë së Veriut në Aleancën e NATO-s ka kontribuar shumë në shfaqjen e "paralizës sistemike në të menduarit strategjik dhe verbërisë ndaj parimeve klasike" në autoritetet ushtarake në Republikën e Maqedonisë së Veriut dhe në autoritetet civile që marrin vendime politike të luftës". Pothuajse dy vjet pas anëtarësimit tonë të plotë në aleancën më të fortë ushtarake sot, Ushtria e Republikës së Maqedonisë së Veriut ende po planifikon modernizimin dhe mbrojtjen e vendit, e cila bazohet vetëm dhe ekskluzivisht në nenin 5 të Traktatit të Atlantikut të Veriut, duke respektuar në ndërkohë forcat e armatosura të fqinjëve tanë po modernizohen dhe transformohen.

Tomica Ristoski

Nën flamurin e OKB-së

Njësi të trajnuara dhe pajisje adekuate – garancë për sukses

OKB-ja duhet të ketë udhëzime të përshtatshme për veprim në operacionet paqeruajtëse dhe vendet që kontribuojnë me kontingjente ushtarake dhe policore duhet të kenë staf të gatshëm për të kryer detyrat e tyre përpara dislokimit. Përveç kësaj, ekziston nevoja që OKB-ja të zhvillojë procedurat e veta për vlerësimin e gatishmërisë operacionale të personelit, në mënyrë që të verifikojë gatishmërinë e tyre dhe pajisjet e duhura për të kryer mandatin e misionit.

Gjenerimi i forcave dhe aftësive të nevojshme në operacione, veçanërisht objektet e inteligjencës, inxhinierisë dhe mjekësore, të cilat “helmetat blu” i theksojnë si të pamjaftueshme, kërkon përpjekje më të koordinuara dhe të koordinuara, si nga OKB-ja, ashtu edhe nga vendet kontribuuese. Për të përmirësuar performancën e kontingjenteve të uniformuar, është e

Zbatimi i mandarit të caktuar për forcën paqeruajtëse të OKB-së nuk lejon improvizime dhe mosgatishmëri të personelit për të vepruar në terren. Në këtë drejtim, nevojitet mbështetje, si nga OKB-ja, ashtu edhe nga stafi kontribuues i vendeve

nevojshme të vendosen standarde të sakta për punësimin e punonjësve të policisë dhe ushtarëve, për të tërhequr dhe punësuar personel sa më të kualifikuar dhe cilësor. Seksioni Strategic Force Generation and Capability Planning Cell brenda Departamentit të Operacioneve të Paqes (DPO) kontribuon shumë në gjenerimin dhe vendosjen më të lehtë të personelit të uniformuar në operacionet paqeruajtëse duke mbajtur një bazë të dhënash të Peacekeeping Capability Readiness System (PCRS). Teknologjia moderne ka një rol veçanërisht të rëndësishëm për të

siguruar që operacionet paqeruajtëse të jenë gati për të përballuar sfidat e shekullit të 21-të. Duke përdorur teknologjinë e duhur, operacionet paqeruajtëse janë një parakusht për përdorim më efikas të burimeve, thjeshtësimin e proceseve të punës dhe një kuptim më të mirë të mjediseve në të cilat veprojnë paqeruajtësit e OKB-së dhe për të përmirësuar sigurinë e paqeruajtësve dhe personelit mbështetës. Një shembull i kësaj është përdorimi i dronëve dhe balonave për të siguruar një situatë shumë më të mirë të situatës në terren, duke u mundësuar komandave paqeruajtëse të monitorojnë

zhvillimet në terrene të largëta ose të paarrtshme dhe të vendosin më lehtë për vendosjen e personelit.

Zhvillimi i komponentës së intelgjencës

Edhe pse deri vonë përdorimi i intelgjencës në operacionet e OKB-së nuk diskutohej shumë, sot po bëhet përparim. Analiza e intelgjencës dhe njohja e mirë e situatës aktuale në terren janë thelbësore për të konfirmuar se paqeruajtësit e OKB-së janë të pajisur dhe të përgatitur për t'u marrë me lloje të ndryshme të kërcënimeve me të cilat mund të përballen. OKB-ja tashmë po diskuton zbatimin e një sistemi global të analizës së intelgjencës dhe sistemit të intelgjencës, i cili do të funksiononte brenda një kuadri të përbashkët politikash dhe do të integrohej plotësisht përmes shkëmbimit të drejtpërdrejtë të informacionit, që synon të mbështesë operacionet në terren të OKB-së dhe me staf profesional. Një sistem i tillë do të kontribuonte në përmirësimin e analizës së konfliktit, si dhe në gatishmërinë dhe pajisjen e plotë të njësive për të vepruar në mjediset në të cilat ato janë dislokuar. Zhvillimi i aftësive të intelgjencës tashmë po zbatohet në praktikë. Vendosja e Njësisë së Fusionit të Informacionit të të Gjitha Burimeve (ASIFU) në Mali është një shembull i mirë i një përpjekjeje të tillë. Misioni ASIFU në MINUSMA ofron aftësi të intelgjencës që janë të pakrahueshme në misionet e tjera paqeruajtëse të OKB-së, duke pasur parasysh gamën e gjerë të kërcënimeve asimetrike me të cilat përballen MINUSMA dhe popullata civile. Koncepti i ASIFU u zhvillua midis OKB-së dhe partnerëve të misionit evropian - Austria, Belgjika, Republika Çeke, Danimarka, Estonia, Finlanda, Gjermania, Lituania, Holanda, Norvegjia, Suedia dhe Zvicra. Në të njëjtën kohë, ASIFU theksoi sfidat e vendosjes së aftësive të tilla të intelgjencës në një mision paqeruajtës të OKB-së - mungesën e politikave dhe udhëzimeve të duhura brenda sistemit të OKB-së, dobësitë në planifikimin dhe koordinimin operacional dhe procedurat e papërshtatshme për menaxhimin e informacionit të mbledhur. Megjithatë, u theksua nevoja që OKB-ja të ketë një qasje gjithëpërfshirëse ndaj procedurave për mbledhjen, analizimin dhe shkëmbimin e informacionit. Me fjalë të tjera, OKB-ja deri vonë ka qenë e papërgatitur për të integruar fazat e ndryshme të procesit të mbledhjes së intelgjencës në kryerjen e operacioneve të saj.

Ende po bëhen përpjekje për të identifikuar teknologjitë që mund të përmirësojnë këtë aspekt të operacioneve paqeruajtëse (futja e dronëve dhe platformave të tjera të ngjashme). Nevojiten vullnet më të madh politik dhe procese të përcaktuara qartë për të siguruar që mbledhja e intelgjencës të jetë pjesë e procesit të vendimarrjes politike dhe ushtarake në terren. Kjo është veçanërisht e rëndësishme në kontekstin e kërcënimeve asimetrike, kur OKB-ja po bën përpjekje të mëdha, jo vetëm për të mbrojtur personelin e saj, por edhe për të kryer mandatin e saj për të mbrojtur civilët. Shtetet anëtare kanë ende rezerva për këtë çështje. Kjo konfirmohet nga raporti i Komitetit Special të OKB-së për Operacionet Paqeruajtëse nga viti 2016, i cili nuk citon asnjë referencë për informacionin e intelgjencës dhe mbështet Sekretariatit në zhvillimin e

një sistemi gjithëpërfshirës të integruar për shfaqjen e një tabloje realiste në terren. Korniza e nevojshme e politikave do të vendoste kufijtë e çdo procesi të mbledhjes dhe përdorimit të intelgjencës në kontekstin e operacioneve paqeruajtëse. Mësimet e nxjerra nga përdorimi i ASIFU mund të zbatohen më gjerësisht në shumicën e operacioneve paqeruajtëse të OKB-së. E gjithë kjo mbështet plotësisht të tre parimet në zbatimin e mandatit të Helmetave Blu - pëlqimin, paanshmërinë dhe mospërdorimin e forcës (përveç në vetëmbrojtje ose në mbrojtje të mandatit) dhe interpretimi i duhur i këtyre parimeve është përshtatur për të siguruar se operacionet e paqes janë të përshtatshme për qëllimet për të cilat synohen.

M.S.

Sllavço Stojmenski lindi në vitin 1921 në Shtip në një familje të varfër. Shkollën fillore dhe gjimnazin i përfundon në vendlindje. Për faktin se ai ka qenë nxënës i shkëlqyeshëm, familja e tij, ia del që me sakrificë të mëdha t'i sigurojë shkollim të mëtejshëm.

Formimi i tij politik ka të bëjë me shoqërimin e tij me Vanç Prken. Të dy janë përfshirë në lëvizjen rinore përparimtare. Aty kanë lexuar literaturën marksiste dhe janë takuar nëpër mbledhje. Që nga koha kur ka qenë nxënës, Sllavçoja ka qenë i njohur për policinë. Shumë shpesh është thirrur në biseda informative dhe i është thënë që të heq dorë nga punët revolucionare. Megjithatë, ai edhe më tutje ka qenë pjesë e lëvizjeve punëtore dhe është formuar si komunist. Në ditët e para të okupimit, Sllavçoja ia ka dalë që në Shtip të formojë disa grupe që kanë vepruar në kuadër të LRKJ. Ai i ka përgatitur anëtarët për t'u thirrur në Partinë Komuniste të Jugosllavisë dhe t'u bashkangjiten rradhëve të partizanëve. Sllavçja është dalluar edhe në një kurs të matematikës, e për këtë shkak ka fituar bursë nga ana e ministrisë bullgare të arsimit, duke u bërë kështu, student pranë Universitetit të Sofjes. Megjithatë, ai edhe më tutje është angazhuar në kuadër të Luftës Nacionalçlirimtare. Në vjeshtën e vitit 1941, ai është kthyer në Shtip dhe është anëtarësuar në Komitetin Vendor të LRKJ-së.

Policia bullgare hyn në gjurmët e tij, kështu që në vitin 1942 ai arrestohet. Gjatë dërgimit në burg, ai ia del që të ikë dhe që nga ai moment ka vazhduar jetën në ilegalitet. Policia vazhdimisht e ka ndjekur dhe ka insistuar që ta kapë. Ai si ilegal, ka kaluar në tërë territorin e Maqedonisë Lindore duke punuar kështu në organizimin e Lëvizjes Nacionalçlirimtare. Herë pas herë gjatë netëve është kthyer në Shtip, në mënyrë që të raportojë rreth detyrave të përfunduara dhe të merr detyra të reja. Në fillim të vitit 1943, është anëtarësuar në Komitetin e Qarkut të Partisë Komuniste të Maqedonisë. Në mënyrë që të vëzhgojnë situatën dhe t'i koordinojnë aksionet në kuptimin e jehonës së kryengritjes së LNÇ-së, anëtarët e Komitetit të Qarkut në gusht të vitit 1943, kanë mbajtur mbledhje në Shtip. Policia ka marr vesh për këtë ngjarje dhe më 17 gusht e ka rrethuar shtëpinë në të cilën është mbajtur mbledhja. Në luftë me policinë bullgare disa anëtarë të Komitetit të Qarkut kanë mundur të ikin, por Sllavçoja ka mbetur i vdekur nga plumbat e policisë. Kah mesi i majit të 1943, Sllavçoja për disa ditë ka qëndruar në shtëpinë

Sllavço Stojmenski, Heroi i popullit nga Shtipi

e Stojan Hristovit në Koçani, detyrë kjo që i është dhënë nga ana e Lupço Santovit. Sllavçoja këtu ka arritur me instruksionet e Gero Maksimovit, në shoqërinë e të cilit edhe është kthyer. Para se të kthehen, ka ardhur edhe Vaso Zllatevi (pas çlirimit punëtor përgjegjës në Byronë e Sigurimit Shtetëror të RSM-së), në takim me Sllavçon dhe me Lupçon. Stojan Hristovi në dëshmitë e mëvonshme të tij, do të tregojë:

„Në bisedat që i zhvilloja me Sllavçon e ndjerë, gjatë qëndrimit të tij në shtëpinë time, në dhomën në të cilën qëndroi, më la përshtypjen e një personi të arsimuar dhe aktiv në

mënyrën më marksiste të mundshme, ai ishte një njeri me ide të qarta, një komunist i aftë për të organizuar punë revolucionare”. Me vendim të kryetarit të Republikës Socialiste Federative të Jugosllavisë, Josip Broz Tito, më 11 tetor 1953, Sllavço Stojmenvoski është shpallur hero i popullit. Emri i tij është shkruar me germa të arta në historinë e Maqedonisë. Ai shërben si një udhërefyes i ndritur për gjeneratat e sotme dhe gjeneratat e ardhshme. Për nder të tij, gjimnazi “Sllavço Stojmenovski” në Shtip mban emrin e tij dhe me mësim avancim vazhdon rrugën e ndritur të tij.

Antoanella Dimistrievska

Me pjesëtarët e Bazës Logjistike të ARM-së

Gruaja duhet respektuar dhe duhet t'i jepet mundësi avancimi

Për herë të parë dita ndërkombëtare e gruas është festuar në vitin 1909 në SHBA. Në vitin 1910, nën patronazhin e Internacionales së Dytë në Kopenhagë është mbajtur konferenca e parë ndërkombëtare për gratë, në të cilën është vendosur që të shënohet dita ndërkombëtare e gruas, por pa qenë e saktësuar si datë. Më 8 mars 1913 gratë në mbarë Europën mbajnë tubime paqësore. Më pas, kjo datë anashkalohet, ndërsa që nga viti 1960 përsëri aktualizohet me rritjen e nivelit të feminizmit. Megjithatë me vendim të OKB-së që nga viti 1975, 8 Marsi shpallet si Dita Ndërkombëtare e Gruas. Në disa vende 8 Marsi njihet edhe si festë shtetërore edhe pse kjo ditë është festë me status simbolik dhe nuk ka konotacione politike. Në vitin kur Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut shënon 30 vjetorin e formimit dhe paraqet shtyllë e mbrojtjes dhe sigurisë së vendit, duhet theksuar se krah për krah me burrat, janë të përfshira edhe gratë, të cilat në mënyrë aktive veprojnë në të gjitha njësitë e Armatës, si dhe kontribuojnë në mbrojtjen e pavarësisë dhe integritetit territorial të Republikës. Me rastin e festës, biseduam me 3 pjesëtarë të Bazës Logjistike: Daniella Blazhevska – rreshtere, Ilmije Mahmud – rreshtere e vjetër e klasës 1., si dhe Elena Kalimanovska, poashtu rreshtere e klasës 1, të cilat për revistën “Mburoja” shpalesin qëndrimet e tyre se si është të jesh pjesëtarë e ARM-së në kushtet e sotme.

Rreshterja Daniella Blazheska nga Batalioni i Mbështetjes Ushtarako-Mjekësore (bmum) gjatë bisedës theksoi: “Gjatë viteve të kaluara, në Armatë gjithnjë e më tepër i kushtohet vëmendje

Tetë Marsi është Dita Ndërkombëtare e Gruas, një ditë që na rikujton luftën e grave për barazi ekonomike, politike e sociale me burrat. Shënimi i kësaj dite daton që nga fillimi i shekullit XX. Me rastin e festës, biseduam me tre pjesëtarë të Bazës së Logjistikës: Danella Blazhevska – rreshtere, Ilmije Mahmud – rreshtere e vjetër e klasës 1., si dhe Elena Kalimanovska, poashtu rreshtere e klasës 1, të cilat për revistën “Mburoja” shpalesin qëndrimet e tyre se si është të jesh pjesëtarë e ARM-së në kushtet e sotme

kapitujve që kanë të bëjnë me barazinë gjinore, ku dalngadalë ndryshojnë qëndrimet sa i përket faktit si profesioni ushtarak është profesion vetëm për burra. Gjatë këtyre 30 viteve, aq sa sivjet shënon Armata jonë, ne si gra, me sukses dëshmuam se mund të ia dalim dhe t'u përgjigjemi të gjitha sfidave që i sjellë profesioni ushtarak. Tashmë 23 vjet jam pjesë e Armatës, ku mbajtja e uniformës dhe ndjenjë e përkatësisë për mua paraqesin një nder të veçantë. Është kënaqësi për mua si eprore dhe motër medicinale që t'i përgjigjem secilës sfidë në këtë profesion, por edhe të jem pjesë e ekipit, së bashku me kolegët tjerë. Dita Ndërkombëtare e Gruas – 8 Marsi për mua është një ditë e veçantë, por njëkohësisht edhe për një grua, çdo ditë duhet të jetë 8 Mars”.

Ilmije Mahmud, rreshterja e vjetër e klasës së 1 e bpmk theksoi: “Të mbani uniformën e Armatës njëkohësisht paraqet krenari dhe dinjitet, por edhe përgjegjësi të madhe. Gjinia femërore mund të përgjigjet ndaj çdo sfidë në jetë, e jo vetëm në Armatë që merret si profesion i meshkujve. Gratë janë të përfaqësuara edhe në shumë fusha tjera që merren si për meshkuj, si për shembull në disa sporte, si shofere dhe si pilote. Dita Ndërkombëtare e Gruas 8 Marsi, është dita kur shënohet lufta e grave për barazi

ekonomike, politike e sociale me burrat. Është një ndjenjë e jashtëzakonshme të shënohet dita, por për një grua, nënë dhe bashkëshorte, mendoj se duhet respektuar dhe kujdesur çdo ditë”.

Elena Kalimanovska, rreshtere e vjetër e klasës 1 nga Batalioni i Remontit Teknik (bRT) gjatë bisedës theksoi: “Profesioni ushtarak jo vetëm për gruan, por edhe për secilin pjesëtar të Armatës, paraqet disiplinë, lojalitet, guxim, nder, sakrificë dhe respektim të vlerave, normave dhe shkathtësive. Pranueshmëria si grua në rradhët e Armatës paraqet nder dhe autoritet për çdo grua. Në kohën e fundit nuk ekzistojnë paragjykitime sa i përket të tjerëve dhe ne gratë jemi pranuar jashtëzakonisht mirë nga ana e personelit të përgjithshëm. Në kuadër të Armatës gjithmonë ekzistojnë sfida ndaj të cilave nevojitet qasje e përgjegjshme dhe sfida të cilat duhen tejkaluar. Sfidat e mia gjithmonë kanë qenë të jem lojale ndaj atdheut, ndaj detyrës, ndaj kolegëve. Kur do të tejkaloni dhe do të zgjidhni ndonjë sfidë, ju çdo herë do të keni një qëllim të ri, gjegjësisht një sfidë të re. Tetë marsi si festë ndërkombëtare ka një rëndësi të veçantë për secilën grua dhe mendoj se edhe gruaja duhet të jetë e rëndësishme dhe e veçantë për çdo ditë në jetën e saj”.

Zoran Vasileski

Punëtori për komunikim në kriza

Në punëtori morën pjesë përfaqësues të Shteteve të Bashkuara, ekspertë të komunikimit në krizë dhe marrëdhënie me publikun nga Garda Kombëtare e Vermontit dhe Zyra për Bashkëpunim në Mbrojtje në Ambasadën Amerikane në Shkup, si dhe përfaqësues nga Ministria e Mbrojtjes dhe Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut, nga Menaxhimi i Krizave, nga Drejtoria për Mbrojtje dhe Shpëtim si dhe nga Ministria e Punëve të Brendshme.

Është e njohur se fatkeqësitë dhe katastrofat mund të paraqiten dhe të ndodhin në çdo kohë, ato shpesh ndodhin pa paralajmërim dhe arsytet për këtë mund të jenë gabimi i faktorit njeri, si që është rasti me ndonjë aksident trafik, ndonjë incident taktiko-teknik, kaplim zjarri, etj. Kemi edhe aktet ekstreme të natyrës, si që janë vërshimet e mëdha, tërmetet e fuqishëm, orteqet e borës, etj. Këto raste urgjente shpesh herë rezultojnë me vështirësi në sigurimin e shërbimeve bazike, duke përfshirë këtu ujë, energjinë elektrike, derifatet e naftës si dhe linjet telefonike; rreziqet ndaj pronave dhe ndaj infrastrukturës; lëndime dhe humbje e jetëve të njerëzve. Komunikimi në kriza paraqet një shkathtësi të veçantë në procesin e përgjithshëm të administrimit apo menaxhimit me gjendjen e krizave. Qëllimi i kësaj punëtorie ishte që të mbështetet zhvillimi i operacioneve informative dhe t'u kundërvihet dezinformatave

Në periudhën prej 8 deri më 10 shkurt 2022 në objektin e Shtëpisë së Armatës u mbajt punëtorja "Komunikim në Kriza", e paraparë nga Programi për Bashkëpunim Civilo-Ushtarak ndërmjet Ministrisë së Mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Shteteve të Bashkuara të Amerikës

gjatë një gjendje të krizës. Shkathtësia për tu detektuar, për tu bllokuar dhe për tu vlerësuar kërcënimet dhe sulmet me anë të dezinformatave, paraqet komponentën themelore të strategjisë së mbrojtjes në kuadër të një shoqërie të organizuar. Punëtorja u përqëndrua edhe në përdorimin e marrëdhënieve me publikun në mbështetje të udhëheqësisë për një informim të saktë dhe të shpejt të opinionit gjatë gjendjes së krizës, kun ë mënyrë të drejtpërdrejtë do të avancohen shkathtësitë e nevojshme për të mbrojtur integriteti i mjedisit informativ. Punëtorja u zhvillua përmes seancave plenare dhe përmes trajnimit praktik. Në kuadër të seancave plenare, përmes prezantimeve, eksortët e GK të Vermontit ndanë përvojat e tyre rreth rolit dhe rëndësisë së komunikimit në gjendje krize, me

theks të veçantë më temat vijuese: definim dhe rol i marrëdhënieve me publikun, plan për komunikim gjatë gjendjes së krizës, moto gjatë realizimit të komunikimit me publikun dhe rëndësia e informacioneve që ato të jenë precize dhe në kohë reale; shembuj të komunikimit me publikun gjatë gjendjes së krizës, rrjetet sociale gjatë gjendjes së krizës, ballafaqim me dezinformatat, pas krizës, mësimet të mësuara, etj. Gjatë trajnimit praktik u përpunuan disa studime rasti në të cilat u theksua roli i përfaqësuesve zyrtarë të marrëdhënieve me publikun dhe nga aspekti i përgjegjësisë së institucionit të cilën e përfaqësojnë apo cilës i përkasin, u trajnuan përgjigje të pyetjeve për atë se cili është informacioni kyç që duhet nënvizuar në mesazhin që i drejtohet publikut; se për cilën grup qëllimor është i dedikuar, cila është tema dhe cili është mesazhi kryesor që duhet të dëgjohet nga ana e publikut gjatë komunikimit dhe cilat janë tre pyetjet për të cilët duhet qenë i përgatitur përfaqësuesi i marrëdhënieve me publikun.

Punëtorja e cila u mbajt në një atmosferë dinamike dhe interaktive, i arriti qëllimet e parapara dhe pjesëmarrësit morën njohuri të shumta se si përdoren marrëdhëniet me publikun dhe mediat gjatë komunikimit në gjendje të krizës dhe se si duhet vendosur në nivel minimal dezinformatat dhe ndikimet destruktive.

Dr. Toni Petreski
Mr. Zdravko Jakovskevski

Popullarizimi i profesionit ushtarak

Realizimi i aktiviteteve për popullarizimin e profesionit ushtarak planifikohet, organizohet dhe zbatohet në bazë të planit paraprakisht të miratuar për realizimin e aktiviteteve. Popullarizimi organizohet dhe zbatohet në bashkëpunim të përbashkët edhe me njësi të tjera organizative të MM-së dhe SHP të Armatës, Akademisë Ushtarake, njësitë për mbrojtjen e rajoneve, njësitë e vetëqeverisjes lokale dhe MASH-it (shkollat e mesme në Republikën e Maqedonisë së Veriut). Qëllimi i aktiviteteve për popullarizimin e profesionit ushtarak është informimi dhe njoftimi i nxënësve në kuadër të shkollave të mesme me profesionin ushtarak, si dhe rritjen e nivelit të interesit të tyre për paraqitjen dhe konkurimin në kuadër të konkurseve publike dhe shpalljeve për pranimin e ushtarëve profesional në kuadër të Armatës apo të kadetëve në kuadër të Akademisë Ushtarake. Për përgatitjen dhe për realizimin e aktiviteteve për popullarizimin e profesionit ushtarak, me vendimin e ministres së mbrojtjes u përfundua grupi i punës, ndërsa si koordinator i aktivitetit është përcaktuar apo emëruar Besim Hasallari nga Sektori i Bashkëpunimit Civilo-Ushtarak me qendrat rajonale për mbrojtje. Nga ana e Kabinetit të ministres së mbrojtjes u dërgua kërkesë deri te Ministria e Arsimit dhe Shencës për pëlqimin e aktivitetit të planifikuar për popullarizimin e profesionit ushtarak за подготовка и реализација на активностите за популаризација на воената професија, me qëllim që popullarizimi të realizohet në shkollat e mesme të Republikës së Maqedonisë së Veriut. Nga ana e MASH-it, të gjitha shkollat e mesme në Republikën

Në përputhje me Programin e Punës së Ministrisë së Mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut, për çdo vit planifikohen dhe realizohen aktivitete për popullarizimin e profesionit ushtarak për tërheqjen e personelit cilësor dhe për përmbushjen e rradhëve të Armatës. Bartës i aktiviteteve të këtilla është Sektori për Bashkëpunim Civilo-Ushtarak si dhe Qendrat Rajonale të Mbrojtjes, Njësia për Punë Regrute pranë Ministrisë së Mbrojtjes

e Maqedonisë së Veriut janë njoftuar me anë të të cilit do të miratohet kërkesa për realizimin e aktivitetit të lartëcekur gjatë periudhës nga data 16.12.2021 deri në 15.02.2022. Nga ana e SHP të Armatës u formuan 25 grupe të punës me nga 3 anëtarë për prezantimin e popullarizimit të profesionit ushtarak nga të gjitha garnizohet në vendin tonë. Akademia Ushtarake, në bashkëpunim me SHP, përcaktoi personelin përkatës për ekipet që janë të gatshme për prezantimin përkatës për të tërhequr kadetë në kuadër të AU. Nga ana e Sektorit për Komunikim Analitikë dhe Përkrahje Operative u organizua dhe u realizua një trajnim një ditor për të gjithë anëtarët e ekipeve apo grupeve të punës të cilat u formuan për popullarizimin e profesionit ushtarak. U përpiluan dhe u përgatitën

plaketa, flajerë si dhe materiale tjera për prezantim të profesionit ushtarak për njohjen dhe informimin e nxënësve me jetën dhe me punën e ushtarëve profesional dhe të kadetëve pranë Akademisë Ushtarake. Materiali promovues për prezantimin e profesionit ushtarak u distriбуua përmes njëjve të mbrojtjes për rajonet e komunave/ qyteteve deri te nxënësit e interesuar në shkollat e mesme në përputhje me planin dinamik për realizimin e aktiviteteve të planifikuar. Sektori për Bashkëpunim Civilo-Ushtarak me qendrat rajonale të mbrojtjes, iu dha detyrë përfaqësuesve të përcaktuar nga njësitë për mbrojtje për rajonet me qytete/komuna në Maqedoninë e Veriut që të vendosin kontakt dhe bashkëpunim me të gjitha shkollat e mesme në bazë të dinamikës së ntë cilën u zhvillua bashkëpunimi duke përcaktuar gjithsej 99 shkolla të mesme në Republikën e Maqedonisë së Veriut, ku u dakordua vendi dhe koha e realizimit të aktiviteteve për popullarizimin e profesionit ushtarak. Grupet punuese-prezantuesit për popullarizimin e profesionit ushtarak nga Armata dhe personat e përcaktuar për pjesëmarrjen në kuadër të grupeve nga Akademia Ushtarake, zhvilluan bashkëpunim të ndërsjellë me përfaqësuesit e përcaktuar nga ana e njëjve për mbrojtje për rajone me qytete/komuna të cilat përmes prezantimeve në videobime dhe përmes përgjigjeve në pyetjet e parashtuara, realizuan aktivitetet për popullarizimin e profesionit ushtarak sipas planit dinamik. Aktivitetet e deritanishme u planifikuan dhe u realizuan me kohë dhe në mënyrë cilësore dhe në përputhje me nevojat e shfaqura. Pritet që edhe në të ardhmen të realizohen aktivitete të këtilla për popullarizimin e profesionit ushtarak.

Besim Hasallari

Shënohet 18 Shkurti - Dita Ndërkombëtare e Sporteve Ushtarake

Më 18 shkurt në Stadiumin Ushtarak në Shkup në mënyrë solemne u shënu Dita Ndërkombëtare e Sporteve Ushtarake. Në këtë solemnitet morrën pjesë zëvendësministri Bashkim Hasani, drejtori i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjeneral-major Zoran Mileski, kryetari i Këshillit të Sporteve Ushtarake në MM dhe

Armatë, koloneli Haralampie Trajkov, të punësuar në Ministrinë e Mbrojtjes dhe në Armatë.

Para garave dhe ndeshjeve në futboll, basketboll, ping pong dhe vrapim në konkurrencën e meshkujve dhe femrave, garuesve të njëjësive të Armatës iu drejtua zëvendësministri Hasani, i cili atyre u dëshiroi sukses dhe i porositi që të japin gjithçka nga

vetja e tyre në këto gara.

„Jam i sigurt se të gjithë do të jepni gjithçka nga vetja juaj për të qenë fitues, por gjithmonë tregoni respekt ndaj njëri tjetrit, tolerancë, mirëkuptim të ndërsjellë, pranim dhe fer lojë gjatë të gjitha garave. Shfaqni shkathhtësitë tuaja në terren në emër të miqësisë. Jam i bindur se me pjesëmarrjen tuaj do të bëni që njësitë tuaja të jenë

krenare për ju”, tha Hasani. Në këtë solemnitë u shpallën fituesit e garave sportive dhe u ndanë mirënjohje për sportistët më të mirë të Armatës për vitin 2021. Për sportistin më të mirë të Armatës, fitues i të gjitha në disiplinat e atletikës u shpall dhjetari Millosh Rañiq. Sportisti i dytë më i mirë i Armatës u shpall kampioni europian në kajak, ushtari profesional Antonio Dimovski, i cili ishte golshënuesi më i mirë në turneu rajonal në futboll të vogël që u mbajt në Sarajevë të BeH. Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut është anëtare e plotë e Këshillit Ndërkombëtar të Sporteve Ushtarake që nga viti 2005, ndërsa pjesëtarët e saj me pjesëmarrjen e tyre në ngjarjet sportive në vazhdimësi dallohen me rezultate të suksesshme. Përmes programeve të Këshillit Ndërkombëtar të Sporteve Ushtarake, përpos pjesëmarrjes në gara, pjesëmarrësit kontribuojnë edhe në zhvillimin e bashkëpunimit ndërkombëtarë, miqësisë, paqes në rajon dhe në bot.

Kristina Ilievska

Trajnim në skijim i kadetëve të AU

Vendi Kolashin, i vendosur në pjesën veriore të Republikës së Malit të Zi, si shumë vite më parë, edhe këtë vit priti kadetët e Batalionit të Kadetëve, por tani të klasës së 24-të, të cilët shkuan atje për të realizuar trajnimin e skijimit të parashikuar nga planprogramet për vitit të dytë akademik. Si gjithmonë, pjesëtarët e këtij batalioni u pritën dhe u strehuan me dashamirësi nga përfaqësuesit e kazermës “Breza” në krye me komandantin e tyre. Por ndryshe nga më parë, këtë herë ata janë ndarë në dy grupe. Shkak për këtë është bërë situata aktuale e virusit COVID-19 dhe masat që duheshin respektuar, si dhe mbipopullimi i ambienteve akomoduese në kazermë. Grupi i parë prej 20 kadetësh me komandantin e tyre nënkolonelin Igor Jankulovski mbërriti më 30 janar për të nisur të nesërmen me realizimin e temave të planifikuara lidhur me skijimin, si përshtatja e skive dhe kryerja e lëvizjeve të ndryshme me ski. Gjatë ditëve të ardhshme u vazhdua me edukim dhe trajnim të teknikave bazike të skijimit si plugim, kthesa plugimi në të majtë dhe në të djathtë, lëshim drejt me plugim deri në ndalim, lëshim i pjerrët me kthesa bazike. Të gjitha këto disciplina të skijimit u prezantuan dhe iu demonstruan pa

rezervë nga ana e instruktorëve të skijimit, profesorëve të FB, personi civil Goran Astarxhiev, nga seksioni J-7/SHP i Armatës, si dhe nga majori Emill Angellovski nga Batalioni Zbulues i Renxherëve. Këto disciplina u përsëritën edhe me 20 kadetë të tjerë të grupit të dytë, që udhëhiqej nga majori Xhunejt Vexhioski dhe nga rreshteri i vjetër i klasës së 1, Dejan Mlladenovski. Gjatë trajnimit të kadeët impresiononte durimi dhe qëndrueshmëria e tyre, por përshtypja më e madhe të ne instruktorët kishte të bëjë me karakterin dhe moralin e lartë që e manifestuan kadetët, si dhe dëshira për të mësuar, gjë që u shfaq nga ana e tyre gjatë tërë trajnimit. Konkluzë e përgjithshme të të gjithë të pranishmit ishte se trajnimi ishte i suksesshëm, por do të ishte edhe më i suksesshëm në qoftë se do të kishte edhe disa ditë më tepër se sa 5 ditët e parapra për secilin nga grupet dhe në qoftë se sado pak na përshtateshin edhe kushtet atmosferike. Pas përfundimit të trajnimit u konstatua se me këso kadetësh, oficerë të ardhshëm, me këtë moral dhe karakter, Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut, nuk duhet të ketë drojë për të ardhmen e saj.

Goran Astarxhiev

Gjenerata e ardhshme e oficerë

ve në Armatë

Gjatë periudhës nga data 10 deri në datën 26 janar 2022 pranë Qendrës së Trajnimit “Pepelishte” dhe në poligonin të stërvitjes „Krivollak“, nën udhëheqjen e Qendrës për Trajnimin e Kadetëve pranë Qendrës për Trajnim dhe Doktrina të Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, u realizua moduli i parë nga gjithsej tre të tillë të trajnimit bazik ushtarak në të cilën është i konceptuar trajnimi gjashtë mujor i kursit për oficerë dhe për shërbim në kuadër të Ministrisë së Mbrojtjes dhe Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut. Për herë të parë ky trajnim gjashtë mujor në tërësi realizohet në përputhje me standardet e NATO-s për trajnim.

Njëzet e nëntë dëgjues të kursit, togerë të ardhshëm të Armatës, përmes programit intenziv u trajnuan me qëllim të shkahtësimit dhe njoftimit me bazat e profesionit ushtarak. Dëgjuesit u njohën dhe punuan edhe me armatimin bazë të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut. Oficerët e ardhshëm me sukses dhe me vlerësime të larta e përfunduan trajnimin e përdorimit të armëve të këmbësorisë me mësim të qitjes, trajnimin taktik, trajnim në rreshtim dhe rregulla të përgjithshme ushtarake në kuadër të Armatës, të cilat për herë të parë u realizuan në përputhje me rregullat e reja sipas standardeve të NATO-s. Me dinamikë të përshpejtuar u përpunuan të gjitha temat të trajnimit taktik dhe trajnimi tre javor kontribuoi në përmirësimin e përgjithshëm të gatishmërisë psikofizike të dëgjuesve.

Gjenerata e sivjeme karakterizohet me potencial serioz për fuqizimin dhe sëndërtimin e kapaciteteve të korit të oficerëve të ARMV-së. Përmes agjendës dinamike u demonstrua kolegialiteti i lartë dhe para se gjithash fryma ekipore në qasjen ndaj detyrave dhe përditshmërinë e një ushtari. Në ditët që ishin të rezervuara për aktivitetet kulturore dhe zbavitëse, u projektuan filma dokumentar me tematikë ushtarake, të ndjekura me diskutim dhe me jetë argëtueso-kulturore. Dëguesit kishin mundësi të rralle që njohuritë bazike të këtij profesioni të ndershëm dhe fisnik t'i marrin nga ana e profesionistëve të jashtëzakonshëm, të cilët përmes shembujve personal i inkurajonin oficerët e ardhshëm, duke demonstruar përkushtim të jashtëzakonshëm dhe kontribut personal në zhvillimin e këtyre njerëzve të rinj.

Më 28 janar, në përputhje me masat për parandalimin e virusit COVID-19, në Akademinë Ushtarake “Gjeneral Mihajlo Apostollski”, dëgjuesit dhanë betimin solemn duke e nënshkruar dhe duke u bërë pjesë e Armatës së Republikës së Maqedonisë. Njëzet e nëntë dëgjuesit, secili sipas profilit të vet të arsimimit të tyre të deritanishëm të lartë, do të jenë një përforsim plotësues i kapaciteteve të Armatës, konkretisht në shërbim juridik, teknik, logjistik, intendant, sanitar, psikologjik, veterinarik, financiar dhe në atë të komunikacionit. Gjatë muajve të ardhshëm, deri në promovimin e suksesshëm në gradën e togerit, me intenzitet të pandalur dhe me dinamikë të jashtëzakonshme ata do t'i thellojnë njohuritë e tyre.

Tamara Llazarevska

Helikopteri luftarak europian „EC 665 Tigar“

Helikopteri sulmues „EC 665 Tigar“ ka manovrim të shkëlqyeshëm dhe karakterizohet nga një byk i hollë, një kabinë me dy ulëse në konfigurim të njëpasnjëshëm dhe krahë të vegjël të montuar në anë që mund të mbajnë armë të fuqishme dhe në sajë të sistemeve të objektivit mund të veprojnë ditën dhe natën. Për të ulur peshën e konstruktionit përdoren 80% fibër karboni, polimer i përforcuar dhe Kevlar, 11% alumini, 6% titan, etj. Falë shtresave sipërfaqësore të rretës së brumosur me bakër dhe fletës lidhëse prej bakri, konstrukcioni mbrohet nga rrezatimi elektromagnetik. Toleranca e thyerjes së strukturës kryesore në një rënie të detyruar në tokë është me një shpejtësi kolapsi prej 10 m / s. Helikopteri ka 3 kurthe fikse në këmbë, dy kryesoret e të cilave vendosen përpara nga anët dhe kurthi i vogël ndihmës në këmbë vendoset nën bisht. Kurthet e përparme në këmbë thithin një rënie të detyruar me një shpejtësi kolapsi prej 6 m / s. Katër helikat e rotorit kryesor janë bërë nga fibra elastomer dhe mund të përballojnë goditjen e armëve të zjarrit. Bishti ka 2 stabilizues horizontale në skajet e të cilëve vendosen stabilizues të vegjël vertikal, dhe në maje të bishtit është vendosur rotor i pasëm i cili ka dizajn Spheriflex me 3 helika të perbera nga materiale të perbera. Në pjesën qendrore të konstruktionit ndodhen rezervuarët e karburantit vetizolues me kapacitet 1360 litra, me sistem të integruar për fikjen automatike të zjarrit. Kabina me dy vende në konfigurimin e njëpasnjëshëm është e pajisur me sedilje të blinduara me amortizues për të zbutur ndikimin gjatë uljes së detyruar, dhe ekuipazhi ka një sistem të integruar të mbrojtjes ABHO. Piloti është në sediljen e përparme dhe objektivi është në pjesën e pasme. Të dy pozicionet e ekuipazhit janë të pajisura me komanda për fluturimin dhe menaxhimin e armëve, me përjashtim të raketave drejtuese antitank të operuara nga snajperi. Panelet e kontrollit të kabinës janë të pajisura me 2 ekrane me shumë ngjyra secila. Ka helmëta pilot për ekuipazhin mbi të cilat është vendosur sistemi i synuar „TopOwl Digital Display“, nga kompania „Thales“. Nga pajisjet e komunikimit janë instaluar „lidhja 4“, „lidhja 16“, SATCOM ushtarak dhe të tjerët. Pajisjet e navigimit përfshijnë GPS, 2 xhiroskopë lazer me 3 gradë lirie nga kompania „Thales Avionique“, 2 magnetometra, radio vizinometër, 2 kompjuterë për përpunimin e të dhënave ajrore, radar „Doppler“ shumëfunksional „CMA 2012“ etj. Pjesë e këtij sistemi është pajisja e memories celulare „DID“, për transferimin e të dhënave të parapërgatitura nga stacioni tokësor në sistemin kompjuterik të avionit të misionit. Dy zgjidhje janë aplikuar për instalimin e sistemeve të vëzhgimit të shikimit. Në versionin gjerman UHT mbi rotor është vendosur sistemi i stabilizuar i synimit „Osiris“, i pajisur me kamerë termike dhe distanca lazer, ndërsa në hundën e avionit të pilotit është ndërtuar sistemi FLIR me fushëpamje

40x30 gradë. Në versionet „HAP“, „HAD“ dhe „ARH“, sistemi i monitorimit të shikimit „SAGEM Strix“ është i montuar në një platformë të stabilizuar në çati dhe është i pajisur me: kamerë IC, kamerë TV, distancues lazer dhe pajisje të mbikëqyrjes optike të drejtpërdrejtë. Versioni australian i „ARH“ përmban gjithashtu një objektiv me reze lazer për lëshuesin e raketave „Hellfire II“. Helikopteri është i pajisur edhe me autobusin e të dhënave „MIL-STD-1553“, sistemin „AH/AAR-60 MILDS“ (për zbulimin e rrezatimit radar dhe lazer dhe raketën kundërajrore të lëshuar), i lidhur me pajisjen qendrore të përpunimit të të dhënave të kompanisë „Thales“ dhe „SAPHIR-M“, shpërndarësin e karremit dhe një sistem të integruar zbulimi „self-alien“ dhe pajisje të tjera. Përndryshe, për siguri më të madhe, shumica e pajisjeve të integruara dyfishohen. Helikopteri fuqizohet nga 2 motorë turbocharcues „MTR390-2C“, secili me fuqi 958 kW, dhe versioni „HAD“ është i pajisur me dy motorë „MTR390-E“, secili me fuqi 1092 kW. Motorët ndahen nga një plakë mbrojtëse dhe transmisioni është ridizajnuar që të funksionojë pa lubrifikim për 30 minuta. Grykat e shkarkimit nga motorët drejtohen lart drejt rotorit kryesor, për të zvogëluar gjurmën e ajrit IC.

Helikopteri Tiger është një platformë luftarake me shumë qëllime, e aftë për të përdorur një sërë armësh të listuara dhe të palistuara me të cilat mund të veprojnë me saktësi në çdo objektiv në të gjitha kushtet e motit, ditën dhe natën. Në krahët e vegjël janë vendosur 4 armëmbajtëse, të cilat mund të mbajnë një ngarkesë deri në 1800 kg. Helikopteri mund të mbajë 8 raketa moderne antitank („HOT 3“, „PARS 3LR“, „Spike ER“ dhe „AGM-114 Hellfire“) Për luftime me avionë të tjerë mund të barten deri në 4 raketa me reze të shkurtër të modelit „Mistral“ ose „FIM-92 Stinger“. Armët e paarmatosura përfshijnë hedhës me shumë tyta „Telson 12“ dhe „Telson 22“ për raketa „SNAB“ 68 mm dhe lëshues „FZ-225“ dhe „FZ-233“ për raketat „Hydra“ 70 mm. Versionet „Tiger HAP“, „HAD“, „ARH“ dhe „HCP“ kanë një top automatik GIAT AM30781 të kalibrit 30 mm të montuar nën hundë, me një shpejtësi teorike të qitjes 750 granata në minutë. Topi lëviz në + 90 ° / -90 ° sipas azimutit, dhe në një lartësi prej + 28 ° / -25 °. Menaxhimi i topit në drejtim kryhet me ndihmën e helmëtës së shikimit nga ekuipazhi. Për helikopterin „Tigr“ janë zhvilluar kontejnerë të varur të pajisur me një top 20 mm ose me një mitraloz 12.7 mm. Mbi mbajtëset e armëve mund të vendosen gjithsej 2 rezervuarë karburanti zhytës, secili me një kapacitet prej 350 litrash. „EC 665 Tigar“ përdoret për: mbështetje ajrore të afërt tokësore, zbulim luftarak, luftim antitank, shoqërim luftarak, luftim ajror dhe mbështetje luftarake nga mjetet ulëse gjatë operacioneve amfibe. Versionet janë: UHT, HAP, HAC, HAD, ARH dhe HCP. Përdoruesit janë: Franca, Gjermania, Spanja dhe Australia.

Ivica Dameski

1. Topi automatik „GIAT AM-30781“, me kalibër prej 30 mm
2. Senzorë të paralajmërimit nga rrezatimi i radarit dhe raketa lansuese anti ajrore
3. Shtëpiza e avionikës të hunda e helikopterit
4. Sedilja e pilotit „Martin- Baker HACS“
5. Dera e kokpitit të shënjestruarit
6. Sedilja e shënjestruarit „Martin-Baker HACS“
7. Sistemi stabilizues i shënjestrimit „Strix“
8. Koka e rotorit bartës katërkëndor
9. Reduktori i rotorit
10. Motori „MTR390“
11. Vemjet përçuese të motorit
12. Elisa e rotorit kryesor
13. Kthesa motorike
14. Ndërreduktori

- 15. Rotori i bishtit
- 16. Stabilizatori vertikal
- 17. Stabilizatori horizontal
- 18. Trapi pasëm
- 19. Detektorë për zbulimin e raketave lensuese anti ajrore dhe dispanzerë të kurtheve pasive IC për raketat anti ajrore
- 20. Hapësira e avionikës
- 21. Hapësira e avionikës
- 22. Detektor për rrezatim lazerik
- 23. Lansues i raketave kundër ajrpre „Mistral“
- 24. Lansues i raketave zbuluese anti blinduese „PARS 3LR“
- 25. Lansuesi shumëgyporë e raketave „SNAB“ me kalibër prej 68 mm
- 26. Krahu me dy ngarkuese për armatim
- 27. Hapësira e avionikës
- 28. Trapi i përparëm
- 29. Kapela shënjestruese e pilotit
- 30. Pitot-tubat

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË HELIKOPTERIT „EC 665 TIGAR“		
LLOJET	HAP	UHT
EKUIPAZHI	2 anëtarë	2 anëtarë
GJATËSIA E TRUPIT	14.8 m	14.8 m
GJATËSIA E TRUPIT ME TOP	15 m	/
GJATËSIA MAKSIMALE	15.8 m	15.8 m
LARTËSIA	3.83 m	5.20 m
DIAMETRI I ROTORIT	13 m	13 m
SIPËRFAQJA E ROTORIT	132.75 m ²	132.75 m ²
VARGU I KRAHËVE	4.53 m	4.53 m
PESHA I ZBRAZËT	3.060 kg	3.060 kg
PESHA MAKSIMALE	6.000 kg	6.000 kg
MOTORI	2 motorë MTR390, secili prej tyre me fuqi prej 958 kW	
SHPEJTËSIA MAKSIMALE	315 km/h	290 km/h
SHPEJTËSIA KRYQËZUESE	280 km/h	260 km/h
KULMI	4.000 m	4.000 m
LARTËSIA E FLUTURIMIT	3.500 m	3.200 m
VARGU	800 km	800 km
VARGU ME REZERVARË TË KURDISUR	1.300 km	1.300 km
NGARKESA SHFRYTËZUESE	1.800 kg	1.650 kg

Avioni „General Dynamics F-111 Aardvark“

Avioni “F-111 Aardvark” hyri në shërbim në vitin 1967 me Forcat Ajrore të Shteteve të Bashkuara (USAF). Prodhimi i “F-111” pushoi në vitin 1976 pas ndërtimit të 563 avionëve në versione të ndryshme. Forca Ajrore Mbretërore Australiane (RAAF) gjithashtu e porosi avionin në vitin 1973 dhe filloi pilotimin e “F-111C”. F-Avioni “111 Aardvark” ishte një avion sulmues për të gjitha motet, i aftë të depëronte në lartësi të ulëta në territorin e armikut për të dërguar armë në objektin. Variantet e prodhimit kishin aftësinë operacionale për të kryer misione të shumta: sulm tokësor, bombardim strategjik (përfshirë aftësitë e armëve bërthamore), zbulim dhe luftë elektronike. Kërkesa kryesore e Forcave Ajrore ishte që ajo të ishte operacionale që të mund të depëronte në mbrojtjen ajrore sovjetike në lartësi shumë të ulëta dhe me shpejtësi të madhe. Aftësia e avionit “F-111” për të fluturuar në nivele jashtëzakonisht të ulëta prej vetëm 61 metrash mbi nivelin e tokës duke përdorur radarin e gjurmimit të tokës me shpejtësi 890 km / orë e bëri avionin shumë efikas. Specifikimi gjithashtu parashikonte që ai mund të operonte nga rrugët e frymëmarrjes të shkurtra dhe

të papërgatitura. Misionet nuk kërkonin cisterna dhe në këtë mënyrë avioni “F-111” mund të operonte në kushtet e motit që ulnin shumicën e avionëve të tjerë. Forcat Ajrore dhe Marina e SHBA-së lëshuan një kërkesë për një avion të ri në një kohë kur Robert McNamara u emërua Sekretar i Mbrojtjes në janar të vitit 1961. Avionët e kërkuar nga të dy llojet ndanin nevojën për të mbajtur armë të rënda, me më shumë karburant, për të patur shpejtësi supersonike, motorë të dyfishtë, dy ndenjese dhe aftësi për të ndryshuar krahët me gjeometri të ndryshueshme. Në këtë drejtim, McNamara drejtoi zyrtarisht shërbimet për të studiuar zhvillimin e një avioni që do të përmbushë të dyja kërkesat. Kërkesa për propozime iu dorëzua industrisë në tetor 1961, kryesisht: “Boeing”, “General Dynamics”, “Lockheed”, “McDonnell”, etj. Në nëntor të vitit 1962, McNamara zgjodhi propozimin e “General Dynamics” për shkak të afërsisë së versioneve të kërkuara nga Forcat Ajrore dhe nga Forcat e Marinës. Aktualisht, ky avion luftarak me shumë role është një avion supersonik “në pension”. Avionët e Forcave Ajrore të SHBA-së u “pensionuan” gjatë vitit 1996,

dhe disa modele në vitin 1998. Rolin e bombarduesit e mori avioni i famshëm “F-15E Strike Eagle”. Australia vazhdoi të operonte këtë lloj deri në dhjetor të 2010, kur “F-111C” më i fundit pushoi me aktivitetin e tij. Emri i dhënë i avionit “Aardvark” është interesant. Rrjedh nga ngjashmëritë e perceptuara të aeroplanit me kafshën me të njëjtin emër: hundë e gjatë dhe aftësi gjurmuese në nivel të ulët të tokës.

Karakteristikat operative

Marina u përpoq të projektonte një avion me krahë të ndryshueshëm me gjeometrinë e vet, “XF10F Jaguar”, por e braktisi konceptin në fillim të viteve të 50'-ta. Ishte më shumë një motivim për NASA-n që të bënte krahë me gjeometri të ndryshueshme praktike. Një konfigurim më i thjeshtë i krahëve me gjeometri të ndryshueshme ishte dizajni i NASA-s i vitit 1958, i cili çoi në përdorimin e tij nga Forcat Ajrore. Në atë kohë, rritja e peshës së avionit kërkonte përmirësimin e aftësive të ngritjes gjatë fluturimit, siç ofrohet nga krahët me gjeometri të ndryshueshme. Kjo teknologji ofronte shpejtësi dhe manovrim të lartë me ngarkesa më të rënda, rreze më të gjatë

dhe aftësi për t'u ngritur dhe për t'u ulur në distanca më të shkurtra. Zhvendosja e krahëve varionte nga 16 gradë deri në 72,5 gradë. Ajo që është domethënëse për këtë aeroplan është se ishte kjo teknologji që i mundësoi atij të bëhej lider për sa i përket zgjidhjeve të caktuara të projektimit që më vonë u aplikuan në avionë të tjerë të prodhimit. Mbi të gjitha bëhet fjalë për zgjidhje inxhinierike të krahëve me gjeometri të ndryshueshme dhe radar automatik për monitorimin e terrenit gjatë fluturimeve të nivelit të ulët dhe me shpejtësi të lartë. Dizajni i tij ndikoi në projektimin e avionëve të mëvonshëm me krahë të ndryshueshëm dhe disa nga veçoritë e tij të avancuara që atëherë janë bërë të zakonshme me modelet më të reja. Kjo teknologji më vonë do të zbatohet për: fluturaket sovjetike „Sukhoi Su-17 Fitter“ (1965), „Mikoyan-Gurevich MiG-23 Flogger“ (1967), „Tupolev Tu-22M Backfire“ (1969), „Sukhoi Su-24 Fencer“ (1970) dhe „Tupolev Tu-160 Blackjack“ (1981); fluturaket amerikane „Rockwell B-1 Lancer bomber“ (1974) dhe „Grumman F-14 Tomcat“, si dhe për versionin europian „Panavia Tornado“ (1974). Shkak i zhvillimit të avionit ishte incidenti me avionin spiun të CIA-s „U-2“ në hapësirën ajrore të BRSS gjatë vitit 1960, kur u rrëzua. Megjithëse kjo ngjarje dëmtoi ndjeshëm marrëdhëniet SHBA-Sovjetike, incidenti tregoi se Bashkimi Sovjetik kishte zhvilluar një raketë tokë-ajër që mund të arrinte një rreze prej më shumë se 18,000 metra. Për këtë qëllim, Komanda Strategjike Ajrore ka zhvilluar përdorimin e avionit dhe depërtimin e tij në nivele të ulëta, gjë që ka reduktuar ndjeshëm distancat e zbulimit të radarëve. Në atë kohë, raketat tokë-ajër nuk ishin aq efektive për të operuar në lartësi të ulëta. Konstruksioni ishte i përbërë kryesisht nga lidhje alumini me çelik, titan dhe materiale të tjera. Kishte disa variante të këtij lloji, dhe modeli "F-111C" u zhvillua posaçërisht për Australinë. Rrjedhimisht, modele të përmirësuara si „F-111E“, „F-111D“, „F-111F“, janë zhvilluar për Forcat Ajrore të Shteteve të Bashkuara, si dhe bombieri strategjik „FB-111A“ dhe versionet për luftime elektronike „EF-111“. Prodhimi ka përfunduar në vitin 1976, kur janë prodhuar 563 avionë të këtij versioni. Kur McNamara zgjodhi propozimin e „General Dynamics“ në vitin 1962 për

shkak të ngjashmërisë së tij më të madhe midis versioneve të Forcave Ajrore dhe Marinës, u vendos që versioni i Marinës të mbante radarë „AN / AWG-9“ Pulse-Doppler dhe raketa „AIM. 54 Phoenix“, dhe versioni i Forcave Ajrore për të mbajtur radarë sulmi „AN / APQ-113“, radarë gjurmues tokësorë dhe armë ajrore-tokë, „AN / APQ-110“. Pa përvojë me avionët luftarakë të bazuar në transportues, kompania „General Dynamics“ u bashkua me kompaninë tjetër „Grumman“ për të mbledhur dhe testuar avionët „F-111B“. Për më tepër, „Grumman“ ndërtoi gypin e pasmë të „F-111A“ dhe pajisjen e uljes.

Avioni i kompanisë „General Dynamics“, i njohur si „F-111 Aardvark“, u zhvillua në vitet e 60'ta në Shtetet e Bashkuara. Testi i parë i „F-111A“ u zhvillua në Teksas më 15 tetor të 1964 dhe modeli u ngrit për herë të parë më 21 dhjetor në vitin 1964 nga Baza e Forcave Ajrore Carswell, gjithashtu në Teksas

Në vitin 1968, avionët u vendosën në Azinë Juglindore për teste luftarake në kohë reale gjatë Luftës së Vietnamit. Gjatë vendosjes në periudhën e viteve 1972/1973 janë realizuar më shumë se 4000 misione luftarake. Këta avionë mbështetën gjithashtu operacionet ajrore rajonale kundër forcave të tjera komuniste, të tilla si operacionet gjatë luftës civile në Laos, si dhe misionet e bombardimeve në Kamboxhia. Në vitin 1986, aeroplanët kryen sulme ajrore në Libi (si pjesë e misionit më të gjatë luftarak në histori me një fluturim prej 10,300 km dhe një kohëzgjatje misioni prej 13 orësh). Si armatim avioni përdori një depo armësh që mund të mbante bomba,

nëse ishte e nevojshme një top 20 mm "M61" ose tanke ndihmëse të karburantit. Avioni mund të kishte mbajtur dy bomba konvencionale "M117", një bombë bërthamore ose një bombë stërvitore. "F-111C" dhe "F-111F" ishin të pajisur me sistemin e shënjestrimit "AN / AVQ-26 Pave Tack", i cili kishte një sensor infra të kuqe (FLIR), një aparat fotografik optik dhe një distancues lazer. Sistemi ka mundur përcaktimin e caqeve si dhe aktivizimin e bombave ujore me lazer ndaj tyre.

Dragan Pavlovski

„Spike“ - sistem raketor antitanks i navigueshem

Familja „Spike“ përfshin sistemet e mëposhtme antitank: Spike-SR me një rreze veprimi prej 800 metrash, Spike-MR (Gill me një rreze veprimi prej 2,500 metrash, Spike-LR me një rreze veprimi prej 4,000 metrash dhe Spike-ER (i njohur më parë si "NTD Dandy") me një rreze prej 8,000 metrash. Sistemet antitank „Spike-LR“ dhe „Spike-ER“ mund të vendosen gjithashtu në automjete të lehta luftarake, dhe një paketë montimi për helikopterin Spike-ER është në dispozicion. Sistemi raketor Spike është aktualisht në prodhim dhe në shërbim me forcat e armatosura të Izraelit, Holandës, Kilit, Kolumbisë, Finlandës, Gjermanisë, Polonisë, Italisë, Perusë, Spanjës dhe Singaporit..

„Spike SR“

„Spike SR“ është një sistem raketor me rreze të shkurtër të drejtuar me saktësi, i zhvilluar nga „Rafael Advanced Defense Systems“, një prodhues izraelit i sistemeve të mbrojtjes, për t'u përdorur si një armë e lehtë këmbësorie shumëdedikuese. Këto raketa shumë të sigurta, shumëdedikuese godasin me saktësinë më të madhe, duke përfshirë teknologjinë e avancuar, besueshmërinë e lartë dhe koston e ulët të ciklit jetësor - LCC. Vendosja e gjerë e SPIKE u mundëson klientëve

Kompania „Rafael“, me seli në Haifa, Izrael, është një prodhues i familjes së armëve antitanke „Spike“. Armatimet janë raketa të lehta antitank «zjarr dhe harresë» dhe përdorin teknologji elektro-optike dhe optike. Sistemet përdoren nga njësitë e këmbësorisë, forcat speciale të reagimit të shpejtë, forcat tokësore dhe ekuipazhet e helikopterëve

të punojnë së bashku në partneritet dhe ndërveprim të plotë midis të gjitha grupeve të përdoruesve të NATO-s dhe BE-së në nivel operacional dhe logjistik. Sistemi mund të përdoret kundër tankeve moderne bazike të betejës

(MBT), transportuesve të blinduar të personelit (APC), bunkerëve, topave dhe sistemeve të artilerisë. I prezantuar në vitin 2016, sistemi i raketave „Spike SR“ është i lehtë për t'u përdorur dhe lejon nivelet më të ulëta të këmbësorisë

të kualifikohen shpejt dhe të vazhdojnë operacionet e nivelit të lartë me trajnim minimal. Konsumatori i parë i raketës antitank është një operator i panjohur ushtarak nga Azia, i cili bleu disa qindra raketa në vitin 2016.

Zhvillim i „Spike SR“

Kompania „Rafael“ bashkëpunoi me kompaninë polake „Mesko“ kompani e cila në vitin 2015 u bë pjesë e grupacionit polak të armatimi (Polish Armaments Group - PGZ), në koproduksion me „Spike SR“ për ti përmbushur kërkesat e armatës polake për programin „Pustelnik“ në korrik të vitit 2020. Programi „Pustelnik“ mundësoi zgjedhjen e armëve antitank për Forcat e Mbrojtjes Territoriale Polake (WOT). Kompania „Mesko“ është përgjegjëse për prodhimin e komponentëve të raketave. Detyra kryesore e kompanisë „Mesko“ është të furnizojë Forcat e Armatosura Polake dhe organet e tjera përgjegjëse për sigurinë kombëtare me municion dhe raketa gjithnjë e më moderne dhe cilësore, nëpërmjet zbatimit të teknologjive më të avancuara. Në tetor të vitit 2020, forcat e armatosura nacionale të Latvisë instaluan stacionin më bashkëkohor për trajnimin e ekipeve të „Spike“ (Spike Team Trainer - STT) për trajnimin e forcave për përdorimin e

raketave „Spike LR2“ dhe „SR“ nga ana e „EuroSpike“, investimi i përbashkët evropian nga kompanitë „Rafael“, „Diehl Defence“, dhe „Rheinmetall Electronics“. Sistemi STT ofron trajnime plotësisht të simuluar në fushën e betejës për snajperët dhe komandantët për një sërë kushtesh. Forcat e Mbrojtjes së Estonisë lëshojnë raketën „Spike SR“, duke demonstruar aftësitë e raketave në nëntor të vitit 2020. Sistemi raketor u vlerësua nga armata amerikane gjatë një demonstrimi me gjuajtje të drejtpërdrejtë si pjesë e Eksperimentit të Luftëtarit të Ekspeditës së Armatës (AEWE 2021) në janar të 2021.

Dizajn i sistemit të navigueshëm raketor antitanks „Spike SR“

„Spike SR“ është një sistem rakete i lehtë, kompakt, i lëvizshëm që shkrep nga shpatulla, i pakeluar në një raketë lëshimi ose një bombol të disponueshëm 98 cm të gjatë. Sistemi 9,6 kg ka një rreze efektive prej 50 deri në 1500 metra, e cila mund të rritet deri në 2000 metra. Sistemi antitank merr më pak se gjashtë sekonda nga ndezja në gjendje gatishmërie në kushte të ndryshme funksionimi dhe mjedisi dhe mund të kapërcejë objektivat e palëvizshme dhe lëvizëse në fushën e shikimit. Raketa ka një cikël të shkurtër lëshimi që do të

thotë lëshim shumë i shpejtë, pastaj rrit efektin në objektiv, me vdekshmëri të optimizuar (veprim vdekjeprurës), është e lehtë dhe e thjeshtë për t'u menaxhuar dhe përfshin aktivizimin e një gjurmuesi rakete (sistemi i vendndodhjes), gjurmuesi për objektivin. bllokoj (aftësia për të gjurmuar objektivin pasi ta njohësh), për t'u gjuajtur si dhe për t'u hedhur pas lëshimit.

Raketa e drejtuar kundër tankeve Spike SR përdor teknologjinë më të fundit të gjeneratës së tretë të mbikëqyrjes elektro-optike të ditës dhe natës, duke përfshirë imazhin me rreze infra të kuqe (IIR), pajisjen e karikimit me rezolucion të lartë (CCD) dhe një gjurmues të optimizuar, i cili ofron një probabilitet i lartë për të goditur kundër objektivave të palëvizshëm dhe në lëvizje në të gjitha motet dhe rrezet. Imazhi i gjurmuesit shfaqet në një ekran të vogël OLED me zmadhim 4X. Sistemi i raketave mbështet regjimin e zjarrit dhe harresës, ndërsa gjurmuesi i tij i avancuar i lejon operatorit të angazhojë në mënyrë efektive objektivat me lëvizje të shpejtë dhe me rreze të shkurtër.

Raketa „Spike SR“ vjen me opsione të ndryshme të kokave bërthamore për caqe fikse dhe caqe lëvizëse. Mund të bart koka bërthamore të fragmentuara, anti tankse dhe me energji të lartë (HEAT- high-energy anti-tank). Së

SPECIFIKIMET E „ATGM SPYKE SR“	
PRODHUESI	Rafael Advanced Defence Systems
LLOJI I PROJEKTIT	Anti-tank guided missile system
PESHA	9,6 kg
GAMA MAKSIMALE	2000 m
LLOJI I KOKËS BËRTHAMORE	Tandem HEAT
MËNYRA E PUNËS	Fire and forget

bashku, koka HEAT me ngarkesë pararendëse (paraprakisht) shkatërron armaturën reaktive shpërthyesë (ERA), duke lejuar që koka kryesore të depërtojë plotësisht në armaturën homogjene të blunduesit (RHA).

I projektuar me një skemë aerodinamike rosë, sistemi raketor është i pajisur me një motor me karburant të ngurtë me modalitet të dyfishtë. Sistemi i shtytjes mund të sigurojë shpejtësi fluturimi nga 130 m / s në 180 m / s në modalitetin e marshimit. Përfitimet e raketës së drejtuar antitanke të "Rafael", ndër të tjera, janë se "Spike SR" është një anëtare e familjes së raketave të familjes "Rafael's Spike". I projektuar për skenarë të shumëfishtë luftimesh në tokë, sistemi përmirëson gatishmërinë e trupave në nivel trupash me një nivel të lartë gatishmërie operationale. Gama e predhës siguron forcë superiore mbijetese sepse nuk kërkon mjete të tjera të shënjitimit, si lazeri, i cili lejon që forca të mbetet e fshehur. Sistemi i raketave nuk kërkon trajnim të nivelit të lartë dhe infrastrukturë operative, e cila siguron fleksibilitet të madh operacional.

Ajo gjithashtu nuk kërkon një komandë qendrore, duke lejuar forcat e mbrojtjes territoriale të kryejnë operacione të decentralizuara dhe më të shpërndara. Sipas faqes zyrtare të kompanisë, aktualisht janë 36 vende që operojnë me këto sisteme, shumica e të cilave janë nga NATO dhe Evropa Perëndimore, janë shitur mbi 30,000 raketa, mbi 5000 raketa dhe me këto sisteme janë integruar 45 sisteme. Forcat izraelite të mbrojtjes kanë porositur sistemin "Spike C4I" dhe "Spike-ER" me aftësi rrjeti. "Spike Launcher" do të pajiset me një variant të Sistemit të Pozicionimit Global të "Azimuth Cometh"(GPS), laptop dhe lidhje të dhënash VHF. Ushtria finlandeze zgjedh sistemin Spike-MR për të përmbushur kërkesat për sistemin raketor antitank me rreze të mesme veprimi. „Rheinmetall DeTec“do të prodhojë lëshues, municione Diehl dhe koka luftarake Rheinmetall. Ministria Hollandeze e Mbrojtjes ka urdhëruar sistemin e raketave "Spike-MR" (Gill) për të zëvendësuar raketën "Dragon" e Armatës Mbretërore Holandeze dhe Korpusin e Marinës. "Rafael" është kontraktori kryesor, dhe "Rheinmetall", "Diehl" dhe "Thales Nederland" (ish Signaal) janë nënkontraktorët kryesorë. Polonia ka nënshkruar një marrëveshje me kompaninë "ZM Mesko" për të blerë sistemin raketor "Spike-LR". Kompania "ZM Mesko" prodhoi elementët e raketave dhe filloi montimin përfundimtar në vitin

2006. Kërkesa ishte për 264 lëshues trekëmbësh dhe 2675 raketa. Dorëzimi filloi në nëntor të vitit 2004 dhe përfundoi në të 2013.

Polonia ka kërkuar gjithashtu që 160 sisteme të integrohen në kupolën "Oto Melara HITFIST 30" të montuar në automjetet modulare të blinduara "Patria". Sistemi po testohet gjithashtu nga ushtria rumune. Qeveria spanjolle urdhëron 260 hedhës "Launchers" dhe 2600 raketa "Spike-LR" për të zëvendësuar raketat "Milan" dhe "Dragon". „General Dynamics Santa Barbara“ nënshkroi një marrëveshje me "Rafael" për prodhimin vendor të raketave. Dorëzimi filloi në vitin 2009. Ministria spanjolle e mbrojtjes urdhëron

pajisjen e 24 helikopterëve sulmues "Tiger HAD" me raketa "Spike-ER". Në dhjetor të vitit 2008, kompania "PSM" dhe Ministria gjermane e mbrojtjes nënshkruan një marrëveshje për të integruar sistemin e raketave "Spike" në mjedin luftarak të blinduar të këmbësorisë "Puma" që po zhvillohet për Armatën e Gjermanisë. Si një nga prodhuesit kryesorë të raketave elektro-drejtuese antitank optike, sistemeve portative dhe me shumë qëllime të gjeneratës së 5-të, sistemet antitank sigurisht që do të jenë pjesë e armatimit të shumicës së ushtrive të anëtarëve të NATO-s, si vendet e tjera të botës.

Idriz Idrizovski

5 automatikët më të mirë

Cfarë saktësisht çoi në zhvillimin dhe përhapjen e automatikëve? Mendoni se çfarë shekulli i mrekullueshëm është? Ne kemi parë lindjen dhe zhvillimin e aeroplanit, makinës, radios zanore, energjisë atomike, televizorit dhe kompjuterit. Megjithatë, shekulli u shënua edhe nga trazira masive shoqërore, kulturore dhe politike, duke nxjerrë në pah armiqtë shekullorë. Lufta e Parë Botërore, luftërat e Amerikës Qendrore të viteve 1920, ngritja e fashizmit, më pas Lufta e Dytë Botërore dhe Lufta Koreane shënuan gjysmën e parë të shekullit. Pastaj erdhi Lufta e Ftohtë, me të gjitha "luftërat e vogla të pista" të saj në të gjithë botën. Me gjithë këto konflikte, ishte e pashmangshme që mrekullitë gjithnjë në rritje të Revolucionit Industrial do të drejtoheshin në zhvillimin e armatimeve më efektive, nga armët e vogla të këmbësorisë deri te bombat bërthamore dhe raketat për përdorim strategjik, në mënyrë që zhvillimi i armëve të vazhdonte në një ritëm i rrezikshëm. Një nga armët e përfshira në këtë garë të pafund armësh ishin automatikët.

Automatikët janë armë zjarri automatike të krijuara për të luftuar objektivat e gjalla. Ato janë veçanërisht të përshtatshme për të luftuar në distanca

Sot, megjithë dronët më të avancuar me telekomandë dhe raketat me rreze të gjatë veprimi, pjesa më e madhe e luftës konsiston ende, mbi të gjitha, nga lufta e ngushtë me zjarr të drejtpërdrejtë. Gjatë shekullit të 20-të, bota dëshmoi arritje të mëdha - përparime teknologjike në shkencë, art, mjekësi dhe elektronikë, dhe pati përparime të mëdha në armatim, duke përfshirë armët e vogla. Një nga armët më të zhvilluara ishte automatiku, dhe pesë prej tyre mund të thuhet se dolën dominuese mbi të gjitha të tjerat

të afërta, në kanale, pyje, male dhe vendbanime. Karakteristikat kryesore të makinerive janë se ato janë më të thjeshta në ndërtim, të lehta për t'u përdorur, përdorin municion pistolette në kalibrat 6.35 - 11.43 mm dhe veprojnë sipas parimit të lëvizjes së grilave. Masa e automatikëve është nga 2.7-4.5 kg. Ata u shfaqën për herë të parë në fund të Luftës së Parë Botërore në formën e "MP-18" të Hugo Schmeiser, kështu që ata përparuan me shpejtësi dhe me Luftën e Dytë Botërore u përhapën në të gjithë botën. Duke i ekzaminuar ato me kujdes me kalimin e kohës, dallohen pesë makina shitëse, të paraqitura këtu pa ndonjë renditje të veçantë.

„Thompson“

Në vitin 1921, gjenerali amerikan në pension John T. Thompson prezantoi

automatikon e parë amerikan "Thompson 1921" në kalibrin 11.43x23mm (.45 ACP), si "fshesë për pastrimin e llogoreve". Ai gjithashtu shpiku termin mitraloz, pasi kjo klasë armësh përdorte një pistoletë në vend të municionit të pushkës. Gjeneratat e para të automatikëve si "MP-18 Thompson 1921" dhe "Thompson 1928" pasqyruan mjeshtërinë e Botës së Vjetër, duke rezultuar në funksionim të besueshëm dhe jetë të gjatë shërbimi. Megjithatë, një teknologji e tillë e prodhimit ishte gjithashtu e shtrenjtë dhe kërkon kohë, dhe nevoja për ta bërë atë më të shpejtë dhe më të lirë u bë shpejt e dukshme. Ndërsa flakët e luftës globale u përhapën me shpejtësi, Shtetet e Bashkuara analizuan seriozisht aftësitë e tyre ushtarake, duke rezultuar në një rritje masive të fuqisë së saj ushtarake dhe krijimin e programeve për

të përmirësuar armët e tyre të vjetruara. Pas sulmit japonez në Pearl Harbor më 7 dhjetor 1941, kjo nevojë u bë edhe më serioze. "Thompson 1928" u miratua në vitin 1934 për përdorim në kuaj, por prodhimi i tij ishte i shtrenjtë dhe kërkonte kohë. Për më tepër, automatiku gjerman "MP-38/40", i kapur në Afrikën e Veriut, më në fund ka arritur tek zyrtarët ushtarakë amerikanë, të cilët kanë kuptuar se gjermanët tashmë po ndërtojnë një automatik të gjeneratës së dytë, ndërkohë që ata ende nuk kanë adoptuar një automatik të parë. model gjenerim. "Thompson 1928" u miratua me nxitim në vitin 1939, por kushtoi 175 dollarë për copë dhe duhej thjeshtuar për të zvogëluar kostot dhe kohën e prodhimit. Kjo rezultoi në "M-1", pastaj "M-1A1", të cilat ishin dukshëm më të lira dhe kushtonin pak më pak se 50 dollarë për copë. Të tre versionet u përdorën në të gjitha fushat e betejës gjatë Luftës së Dytë Botërore, por vazhduan të përdoren në Luftën e Koresë, Vietnamin dhe dhjetëra "luftëra të vogla të pista" gjatë Luftës së Ftohtë. Zëvendësimi i lirë për "Thompson M-3 / M-3A1" kishte përdorim të kufizuar gjatë

Luftës së Dytë Botërore, por vazhdoi të përdoret deri në fund të Luftës së Vietnamit. Prodhimi zyrtar i versionit ushtarak të Thompson 1928 përfundoi në vitin 1940, dhe versionet "M-1 / M-1A1" në vitin 1943, por ato patën një performancë të shkëlqyer, e cila rezultoi në prodhimin e më shumë se 2 milion prej tyre. Edhe sot të gjithë e njohin të ashtuquajturin "Tommy". Ai mund të gjendet ende në magazinat e shumë ushtrive dhe stacioneve të policisë.

„MP-38/40“

Në Gjermani, termi "pistoletë makinerike" u përdor për të parandaluar rrezikimin e programeve të tyre të zhvillimit të automatikëve. Kondakët e pushkëve gjysmë automatike nuk ishin asgjë e re dhe konsideroheshin si më pak se arma optimale, kështu që mashtrimi funksionoi. Në fakt, ajo funksionoi aq mirë sa u përdor për të fshehur zhvillimin e pushkës së sulmit në Gjermani në 1941. Kështu, në fund të viteve të '30-ta, u shfaq gjenerata e dytë e automatikëve. Janë shfaqur dhjetëra dizajne të armëve automatike, shumë prej të cilave kanë shënuar arritje të

mëdha, jo vetëm në artizanat, por edhe në metodat e prodhimit të armëve. "MP-38/40" gjermane përdorte rrëshira fenolike, llamarinë e shtypur me pika në vend të saldimit të gjerë dhe prapnicës së palosshme. Ai u prodhua shpejt dhe mund të bëhej për një pjesë të çmimit të MP-18 ose MP-28. Ai ishte një armë e shkëlqyer e klasës së tij nëse përdoruesi i tij ishte një luftëtar i disiplinuar dhe i trajnuar siç duhet. Ekuilibri i shkëlqyer, pamjet e qarta, shpejtësia ideale e qitjes prej 500 plumbash në minutë, montimi i grilave teleskopike që nuk destabilizojnë armën, si dhe saktësia tradicionale gjermane në konstruksion, e bënë të njohur "MP 38/40". Pamja e tij e veçantë e bëri atë shpejt një nga automatikët më ikonik të prodhuar ndonjëherë, me pak më shumë se një milion të prodhuar deri në fund të Luftës së Dytë Botërore.

„PPSH-41“

Me pushtimin gjerman të Bashkimit Sovjetik në vitin 1941, sovjetikët kuptuan gjithashtu se automatiku i tyre i gjeneratës së parë, "PPD-40", ishte i vjetëruar. Kërkimi për të gjetur një dizajn më të lirë, i cili gjithashtu mund të prodhohet më shpejt, rezultoi në gjeneratën e tyre të dytë të "PPSH-41" automatikë, tashmë të mirënjohur 7,62x25 mm. Fillimisht i disponueshëm me një dulle me 71 plumba, ose një kornizë municioni me 35 plumba, "PPSH-41" ishte një sukses i menjëhershëm dhe u dëshmuar të ishte i shkëlqyer gjatë Luftës së Dytë Botërore. Gjermanët gjithashtu vlerësuan fuqinë e zjarrit të "PPSH-41" në 1200 fishekë në minutë, kështu që për t'u marrë me sulmet sovjetike me valë njerëzore, ata shpesh i zëvendësonin ato me "MP-38/40" të tyre për shkak të shpejtësisë së tyre të zjarrit. nga 450 në 500 plumbat në minutë konsideroheshin shumë të ngadalta.

Deri në fund të Luftës së Dytë Botërore, më shumë se 6 milionë "PPSH-41" ishin ndërtuar, duke e bërë atë një nga automatikët më të përdorura të ndërtuara ndonjëherë. Numri i madh në të cilin u prodhua garantonte gjithashtu që "PPSH-41" do të shpërndahej në të gjitha vendet satelitore sovjetike, si dhe në ato kombe nën ndikimin komunist. Në këtë rol, ai pa shumë aksione në Afrikë, Amerikën Qendrore dhe Azi dhe ishte ende në shërbim të forcave të Viet Kongut dhe forcave vietnameze të veriut, edhe në vitin 1975.

„Uzi“

Në kohën e Luftës së Dytë Botërore, gjenerata e tretë e automatikëve, ajo që shkurtoi arkat e armëve, duke integruar kornizën e municionit në dorezën e pistoletës, ishte në ndërtim e sipër. Automatiku i parë i këtij lloji ishte në fakt ai çek "Vz-25", por ai nuk arriti të arrijë vëmendjen e mjaftueshme për t'u njohur gjerësisht. Sidoqoftë, në vitet 1950, majori Uziel Gal i ushtrisë izraelite zbuloi modelin e tij të gjeneratës së

tretë, i cili përfundimisht u bë i njohur si Uzi. E pajisur fillimisht me një prapnicë fikse prej druri, dhe më vonë me një të palosshme, pamja dhe siguria unike e fushëbetejës pushtoi shpejt imagjinatën e botës. Sot, "Uzi" mund të gjendet në të gjithë botën dhe përdoret nga pothuajse çdo lloj njësie ushtarake apo policore. Për sa i përket shifrave, janë prodhuar më shumë se 10 milionë, duke e bërë atë automatikën më të prodhuar të të gjitha kohërave.

„HK MP-5“

Në fund të viteve të '60-ta, u shfaq gjenerata e katërt e automatikëve. Puna e kompanisë gjermane "Heckler & Koch", reflektoi mbi konceptin e të paturit të një sistemi të automatikëve të shumtë që mund të shiten me supozimin se të gjitha automatikët në sistem mund të përdoren dhe mirëmbahen duke përdorur të njëjtat metoda. Natyrisht, nga pikëpamja e trajnimit dhe logjistikës, ideja ishte shumë tërheqëse dhe "Heckler dhe Koch" arriti sukses të madh me të. Automatiku fillimisht u prezantua si "Hik-54", por me miratimin e tij nga ushtria

gjermane perëndimore, ai u bë i njohur si "MP-5. MP-5" që në thelb është një karabinë e vogël me municion pistolette 9 mm me një zgjedhje zjarri. Megjithatë, më e rëndësishme është që ai të shkrepë nga një grilë të mbyllur, duke e bërë më të lehtë për t'u përdorur dhe më të saktë se shumica e armëve automatike të grilave. Është gjithashtu mjaft efektiv me versionet e tij të heshtura për të njëjtën arsye. Sot, "MP-5" është i disponueshëm në shumë variacione dhe mund të gjendet në duart e mijëra oficerëve ushtarakë dhe policorë në mbarë botën. Duke qenë se është ende në prodhim, vlerësohet se deri më tani janë bërë mbi një milion kopje.

Automatikët, për shkak të aftësive të tyre, kanë përjetuar zhvillim të madh konceptual dhe teknologjik në një kohë të shkurtër, por vitet e fundit, kryesisht për shkak të përdorimit të gjerë të armaturës së trupit, ato kanë parë një rënie të popullaritetit në favor të karabinave me tuba të shkurtër në kalibri 5,56x45 mm. Disa ekspertë dhe analistë ushtarakë kanë parashikuar vazhdimisht fundin, duke argumentuar se rrethanat taktike kanë ndryshuar aq shumë sa automatikët nuk kanë vend në një mjedis të tillë luftarak. Megjithatë, ka të ngjarë që ato të vazhdojnë të përdoren edhe për ca kohë. Të gjitha parashikimet e këqija nuk u realizuan, gjë që nuk duhet të jetë befasuese, sepse automatikët kanë fuqi të madhe zjarri, janë të lehtë për t'u përdorur dhe stërvitur, përdorin municion pistolette të përhapura dhe janë të lirë për t'u prodhuar, sepse përdorin teknologjinë e llamarinës së shtypur me përdorim të gjerë të plastikës cilësore. - polimere. Dhe, kur të vijë dita kur automatikët më në fund do të jenë vërtet të vjetruara, mund të thuhet sinqerisht se "Thompson, MP-38/40", "PPS-41", "Uzi" dhe "MP-5" ishin në krye. dhe ndikoi në hartimin dhe zhvillimin e mitralozëve më shumë se çdo armë tjetër.

Aleksandar Stojçevski

„Vought F4U Corsair“

Gjatë Luftës së Dytë Botërore, Sektori i Luftimit të Paqësorit ishte një pikë qendrore për efektivitetin e aeroplanmbajtësve. Megjithëse industritë

detare dhe të hapësirës ajrore të Japonisë kontrollonin Paqësorin në fillim të luftës, prodhuesi i avionëve amerikanë “Grumman” dhe “Vought” krijoi një nga avionët luftarakë më të shpejtë në luftë,

„Vought F4U Corsair“ ishte një nga gjuetarët më të suksesshëm gjatë Luftës së Dytë Botërore. Debutimi i tij u zhvillua në shkurt të vitit 1943, tetë muaj para shfaqjes së Grumman F6F Hellcat. Përveç shpejtësisë së lartë, avioni kishte një dizajn specifik të dallueshëm. Ai dallohej nga krahët e tij të pjerrëta

“Grumman F6F Hellcat” dhe madhështori “Vought F4U Corsair”. Gjahëtari i dytë i të dyve ishte frika dhe droja për njësitë tokësore, detare dhe ajrore japoneze. Si rezultat i ndikimit të tij, japonezët e quajtën atë “vdekja pëshpëritëse”.

„Vought F4U Corsair“ ishte projektuar posaçërisht për të përmbushur karakteristikat e kërkuara të ofruara nga Marina e SHBA. Specifikimet ishin të drejtpërdrejta, koncize dhe të qarta. Marina e SHBA-së donte luftëtarin më të shpejtë - një makinë me një vend të destinuar për përdorim operacional të një transportuesi të avionëve. Këto kërkesa u kuptuan fjalë për fjalë nga Rex Beasel, kreu i ekipit inxhinierik i cili u caktua të projektonte “Vought F4U Corsair”. Motori i avionit ishte motori më i madh i avionit në atë kohë. Edhe pse në zhvillim e sipër, motori “Pratt & Whitney R-2800” kishte tetëmbëdhjetë cilindra të renditur në dy rreshta, të aftë për të zhvilluar një fuqi mbresëlënëse prej 2000 kuajsh. Në versionet e mëvonshme të motorit, fuqia mund të arrijë deri në 2450 kuaj, me ndihmën e sistemit të injektimit të ujit dhe alkoolit. Forca e madhe nënkuptonte gjithashtu një helikë të përshtatshme që

ishite rreth tridhjetë e tre centimetra në diametër. Kjo helikë mundësonte një shpejtësi maksimale mbi 640 kilometra në orë. Për të minimizuar rrjedhën e ajrit, krahët e avionit ishin subjekt i ndryshimit. Disa konfigurime ishin në lojë, por të gjitha nënkuptonin rrota të gjata të cilat, nga ana tjetër, zinin shumë hapësirë dhe krijuan shumë peshë. Problemi u zgjidh nga ekipi i projektimit, me lakimin e krahut, i cili lejonte një ndërtim më të shkurtër të rrotave dhe në të njëjtën kohë më pak fluks ajri gjatë fluturimit. Ky ishte një segment nga i cili dallohej avioni. Dizajni i krahut krijoi papritur shumë karakteristika pozitive. Gjegjësish, lidhja e strukturës ajrore qendrore me strukturën e krahut ishte shumë e fortë. Krahët e lakuar mundësonin vendosjen e armatimit të avionit në pjesën e jashtme, pra menjëherë pas lakimit nga jashtë. Kjo pjesë e krahut kishte aftësinë të anohej plotësisht, pra të zhvendosej në rast të ruajtjes së hangareve në garazhet e shumta të aeroplanmbajtësve. Kjo aftësi për të parkuar në garazh i dha më shumë hapësirë transportuesit të avionit. Kjo mund të shihet edhe në disa prej avionëve modernë reaktivë të vendosur në aeroplanmbajtëse. Për më tepër, krahët e lakuar lejonin që radiatorët e mëdhenj të vajit të vendoseshin afër motorit, pra në pjesën që nuk është fleksibël në rrënjën e krahëve. Për të fituar kohë, stabilizuesit horizontal dhe vertikal u "huazuan" nga hidroavioni ekzistues "OS2U-1 Kingfisher". Kontrata e parë për "584 Vought F4U Corsair" u përfundua më 31 korrik 1942. Komanda e Marinës Amerikane ka vendosur që "Marinsat" të jenë të parët që do të furnizohen me këtë avion. Marinsat në atë periudhë të luftës ishin të fokusuar në operacionet luftarake në Ishujt Solomon. Pati beteja të ashpra gjatë asaj periudhe, kështu që Komanda e Paqësorit të SHBA ishte e etur për të parë avionin e ri në veprim. Avioni pa aktivitetin e tij të parë luftarak më 13 shkurt 1943. Armatimi i prototipit Vought F4U Corsair përbëhej nga një mitraloz 7.62 mm, një mitraloz 12.7 mm i vendosur në hundën e avionit dhe dy mitralozë shtesë (një në çdo krah) me një kalibër 12.7 mm të vendosur në krahë. Sidoqoftë, të udhëzuara nga betejat ajrore mbi tokën evropiane, nevojat u diktuan nga gjashtë mitralozë (tre në kirlo) me një kalibër 12.7 mm të vendosura në krahët

e avionit. Variantet e mëvonshme të "Vought F4U Corsair" kishin gjithashtu dy topa 20 milimetra në krahë, por pilotët ende preferonin konfigurimin me gjashtë mitraloz. Çdo mitraloz ishte i pajisur me 400 fishekë dhe kishte aftësinë të gjuante 600 fishekë në një minutë. Segmenti i specifikuar lejoi 40 sekonda gjuajtje të vazhdueshme nga piloti. Kjo ishte shumë më tepër se kapaciteti i municionit të çdo avioni armik. "Vought F4U" Corsair ishte një aeroplan me performancë të shkëlqyer që nuk u krijua pa ndonjë përmirësim. Uljet e para të aeroplanmbajtësve ishin më pak të sigurta sesa pezullimi i madh i rrotave "të buta". Ata tentonin ta shtynin avionin nga kuverta dhe ta përmbysnin aeroplanin. Ky problem u zgjidh shpejt. Hunda e gjatë e avionit shkaktoi shikueshmëri të pamjaftueshme të pilotëve. Ky problem u zgjidh me ngritjen e sediljes së pilotit për t'i siguruar shikueshmëri më të madhe pilotit gjë që ishte shumë e rëndësishme gjatë ngritjeve

dhe uljeve të aeroplanmbajtësve. Duke zgjidhur këto probleme, deri në vitin 1944 "Vought F4U Corsair" u vendos në sektorin e operacioneve të Paqësorit në një numër shumë të madh. Kundërshtari i tij kryesor ishte japonezi i famshëm "A6M Zero". Megjithëse luftarak japonez ishte më i mirë në manovrat e kthesave të mprehta, "Vought F4U Corsair" kishte një shpejtësi maksimale prej 80 kilometrash në orë. Ai gjithashtu kishte një shkallë ngjitjeje shumë më të mirë. Me pak fjalë, pilotët e Vought F4U Corsair mund të zgjidhnin se si dhe kur të përfshiheshin në luftime ajrore. Ishte një luks dhe një avantazh i madh për një aviator luftarak. Pilotët e "Vought F4U Corsair" shënojnë 2129 fitore ndaj avionëve japonezë Zero me vetëm 189 avionë të humbur. Disa nga faktet pak të njohura janë se prototipi "Vought F4U Corsair" bëri fluturimin e tij të parë më 29 maj 1940, vetëm dy vjet para fluturimit të parë të avionëve "F6F Hellcat" dhe "P-51 Mustang". Gjatë një

KARAKTERISTIKAT KRYESORE TË „VOUGHT F4U - 4 CORSAIR”	
EKUIPAZHI	1
GJATËSIA	10,26 metra
GJERËSIA E KRAHËVE	12,50 metra
LARTËSIA	4,50 metra
MOTORI	Një motori „Pratt & Whitney” R – 2800 – 18W „yllë”, motor që ka zhvilluar 2380 kuaj fuqi
SHPEJTËSIA MAKSIMALE	717 kilometra në orë
VARGU I FLUTURIMIT OPERATIV	528 kilometra
SHPEJTËSIA MAKSIMALE GJATË FLUTURIMIT	12.600 metra
ARMATIMI	Gjashtë mitralozë „M2 Browning” me kalibër prej 12.7 milimetra me 400 copë municion për mitraloz Tetë predha raketash me kalibër prej 127 milimetra me ngarkesë prej 1800 kilogramëve nga bombat

fluturimi provë më 1 tetor 1940, prototipi "Vought F4U Corsair" arriti një shpejtësi maksimale prej 644 km/orë. Ai ishte i pari luftarak me një vend në Shtetet e Bashkuara që arriti atë shpejtësi. Në mesin e vitit 1944 u arrit në përfundimin se avioni kishte një kapacitet ngarkese prej dy tonësh. Kjo ishte ekuivalente me bombarduesit e atëhershëm "B-25", "B-26" dhe gjuajtësit-bombardues "British Mosquito". Karakteristikat dhe performanca e përsosur e "Vought F4U Corsair" nënkuptonte gjithashtu përdorimin e avionit në role të shumta. Ai funksiononte si gjuetar, gjuetar bombardues dhe gjuetar nate.

Llojet

„Vought F4U Corsair” iu nënshtrua shumë modifikimeve sipas roleve të caktuara që ishin të nevojshme për të përfunduar me sukses misionin. Do të vëmë në dukje variantet që bënë një ndryshim domethënës gjatë luftës.

„Vought F4U Corsair F4U – 1”

Ky lloj kishte një kabinë të tipit "kafaz zogjsh" me sediljen e pilotit në pozicionin origjinal (jo të ngritur). Avioni ndryshonte nga prototipi në disa segmente. Ai ishte i armatosur me gjashtë mitralozë me kalibër 12.7 mm. Avioni kishte një rezervuar shtesë karburanti në krahë, të vendosur në pjesën e jashtme të mitralozëve. Një rezervuar karburanti 900 litra ishte instaluar përpara kabinës. Kabina u zhvendos drejt bishtit me 81 cm dhe kishte një pllakë metalike mbrojtëse për pilotin me trashësi 3.8 cm. Konstruksioni ajror u zgjerua me 43 centimetra në mënyrë që të përshtatej me motorin e madh „Pratt & Whitney R 2800 – 8”.

„Vought F4U Corsair F4U – 1A”

Shfaqja e këtij lloji ndodhi në mes të luftës. Ky model kishte një kabinë të re më të gjerë, të ngjashme me atë britanike, e cila ishte në aeroplanin "Supermarine Spitfire". Selia e pilotit u ngrit me 18 cm për të siguruar shikueshmëri më të madhe për pilotin. Dukshmëri më e madhe u mundësua edhe me ndihmën e rrotës së pasme të zgjatur me 15 cm. Ndryshimi kryesor në këtë variant ishte zgjidhja e problemit të amortizimit të rrotave. Duke zgjidhur këtë problem, avioni mori variantin përfundimtar të projektuar për transportuesit e avionëve. Rezervuari

kryesor i karburantit të avionit, i vendosur përpara kabinës së kabinës, kishte një kapacitet prej 900 litrash, ndërsa dy rezervuarët e vendosur në krahë kishin një kapacitet karburanti prej 230 litrash secili. Ky variant ishte gjithashtu i aftë të mbante një rezervuar të jashtëm karburanti. Me një tank të jashtëm, avioni kishte një rreze veprimi prej 2400 km.

„Vought F4U Corsair F4U – 1C”

Nga korriku deri në nëntorin e vitit 1944, u prodhuan 200 kopje të këtij modeli. Karakteristika kryesore e këtij varianti ishte roli i një gjuajtës-bombardues. Për këtë qëllim mitralozat u zëvendësuan me dy topa të kalibrit 20 mm, me 231 copë municion për top.

„Vought F4U Corsair F4U – 1D”

Ky model u karakterizua nga motori më i ri "Pratt & Whitney R - 2800 - 8W", i cili kishte një injeksion uji / alkooli i cili, nga ana tjetër, lejonte zhvillimin e një fuqie shtesë prej 250 kuajsh. Shpejtësia

maksimale e avionit ishte 684 kilometra në orë. Për shkak se Marina e SHBA kishte nevojë për luftëtarë bombardues, ky variant kishte fiksuar raketa të jashtme, bomba dhe rezervuarë karburanti.

„Vought F4U Corsair F4U – 4”

Ky model ishte modeli i fundit i prodhuar gjatë Luftës së Dytë Botërore. Ai kishte një ventil shtesë ajri të vendosur nën hundë, ndërsa rezervuarët e karburantit, të vendosura në krahë, u hoqën për manovrim më të mirë. Avioni ruajti aftësitë maksimale të ngarkesës së variantit 1D. U inkorporua një helikë me katër fins. Shpejtësia maksimale e avionit ishte 721 kilometra në orë (me aktivizimin e injektimit të ujit / alkoolit). Shpejtësia e ngjitjes ishte 1400 metra në minutë.

Dimitar Danevski

Projekti, pra programi "CAESAR" (CAESAR), është zhvilluar nga kompania "Nexter Systems and Renault" – R. e Francës u krijua gjithashtu për të zëvendësuar sistemet ekzistuese të artilerisë: topin 155 mm "TRF1" dhe obusin vetëlëvizës 155 mm "AUF1", të cilat janë ende në përdorim operacional në ushtrinë e Republikës së Francës.

Në botimet e mëparshme të revistës "Mbuvoja" u prezantua versioni fillestar i "CEZAR", mbi të cilin sot, me modifikimet e duhura, u krijua një sistem i ri dhe revolucionar i quajtur "CEZAR" 8x8. Prototipi i "CEZAR" 8x8 u prezantua për herë të parë në vitin 2015.

Sistemi përbëhet nga një mjet motorik 8x8 (naftë) me kabinë me mbrojtje kundër kokrrave dhe veprimit të pjesshëm dhe një sistem artilerie - top me kalibër 155 mm (52 kalibra). Sistemi "CAESAR" është polivalent dhe i lëvizshëm dhe ka aftësinë për mbështetje të shpejtë dhe efektive të zjarrit të njëjësive manovruese me rreze të gjatë, me një regjim gjuajtjeje prej 6 raketash në minutë. Gama e këtij sistemi është nga 40 në 50 km. Në varësi të municionit të përdorur, diapazoni i sistemit mund të jetë më i lartë. Sistemi mund të transportohet në rrugë ajrore me avionë transportues "A400", "IL76" ose "C17". Lëvizshmëria e tij taktike është atuti i tij kryesor. I automatizuar, sistemi ofron shpejtësi dhe gamë të lartë përdorimi dhe siguron një kohë të lakmueshme përgatitjeje për xhirime jo më shumë se 60 sekonda. Sistemi mund të mbajë 36 raketa të plota në njësi magazinimi dhe transporti të përshtatura posaçërisht, gjë që dyfishon kapacitetin e transportit të municioneve. Pjesa e mbetur e municionit të artilerisë transportohet në një tren mallrash "TRM

10 000", i cili ka aftësinë të mbajë 240 raketa të plota.

Sistemi ka një dhomë baruti 23 litra, e cila është në përputhje me JBMoU (memorandumi i përbashkët balistik i mirëkuptimit). Mënyra se si ngarkohen predha në tub mund të jetë automatike ose gjysmë automatike. Sistemi është i pajisur edhe me një kamerë termike për realizimin e shkrepjeve direkte gjatë natës. Ai është gjithashtu i pajisur me një sistem navigimi më të avancuar dhe kapje automatike të elementeve të qitjes, si dhe një kalkulator balistik që është në përputhje me sistemet e tjera të kontrollit të zjarrit. Nga burime të hapura mund të konkludohet se disa vende si Danimarka

dhe Republika Çeke tashmë kanë filluar prokurimin e këtyre sistemeve. Sistemi gjithashtu lejon xhirimin e tipit "MRSI" (Multiple Round Simultaneous Impact). Kjo në thelb do të thotë se 4 raketa do të hidheshin nga e njëjta armë, por me lartësi të ndryshme dhe do të binin në objektivin specifik njëkohësisht, në mënyrë që të arrihej një efekt befasues mbi armikun dhe mundësinë që armiku të ndryshojë pozicionet e tij pas të parës. raketa do të shmangej. Ky sqarim duhet të marrë parasysh edhe kohët e ndryshme të fluturimit të raketave me lartësi të ndryshme.

Silavço Kuzmanovski

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË "CEZAR" 8X8 - 155 MM	
KALIBRI I TUBIT	155 mm
VARGU	40 km (me predhë ERFB) 50 km (me predhë RAP)
PESHA	32000 kg
VARGU I QITJES NGA AFËR	do 2000 m
GJATËSIA	12,3 m
GJERËSIA	2,80 m
LARTËSIA	3,1 m
EKUIPAŽHI	3-5
FUSHA HORIZONTALE E VEPRIMIT	+/- 30 shkallë
FUSHA VERTIKALE E VEPRIMIT	deri në +73 shkallë
REGJIMI I QITJES	6 predha për minutë
RADIUSI I LËVIZJES	600 km
TEJKALIMI I PJERRTËSIVE	40 %
TEJKALIMI I TEHEVE TË PJERRËT	deri në 30 %
MOTORI RROTAVE	8x8 me sistem qëndror për fryrjen e rrotave
SHPEJTËSIA E LËVIZJES NË RRUGË TË MIRA	deri në 90 km/h
SHPEJTËSIA E LËVIZJES NË KUSHTE TË TERRENIT	deri në 50 km/h
MV	Tatra V8, dizel 410 hp (k/c)

Muzetë ushtarak danez

Muzeu mbulon disa gjini (me përjashtim të Marinës). Muzeu është një muze mbrojtës i garnizonit në Aalborg. Muzeu u krijua nga vullnetarë (ish anëtarë të Forcave të Armatosura Daneze) dhe një fondacion privat dhe, megjithëse një muze relativisht i ri, ai është gjithëpërfshirës. Vetë ndërtesa i është dorëzuar fondacionit në vitin 2001 nga Ministria e Mbrojtjes. Pas një viti përgatitje, më 22 qershor 2002, muzeu u hap për publikun. Është fakt që muzeu është privat dhe nuk mund të marrë mbështetjen e shtetit, por shumica e ekspozitave sigurohen nga Forcat e Armatosura të Danimarkës. Garnizoni i Aalborgut është në fakt një ish-bazë e ndërtuar gjatë Luftës së Dytë Botërore nga forcat naziste gjermane. Ekspozita të ndryshme ndodhen në rreth 10000 m2. Vetë muzeu ka tre dhoma ku ekspozohen artefaktet. I pari është hangari i dikurshëm i portit detar, i dyti është hangari gjysmë i hapur që strehon mjete të blinduara, tanke dhe artileri, dhe pika e tretë dhe e fundit është bunkeri i Luftës së Dytë Botërore. Dhoma e parë, ish-hangari i hidroplanit, strehon një sërë ekspozitash të ndryshme. Menjëherë pas hyrjes në hangar, në pjesën e parë u vendosën disa avionë të përdorur nga Forcat Ajrore Daneze si: „Republic RF-84F Thunderflash“, „North American F-86D Sabre“, „Lockheed

Vendi nordik i Danimarkës është një nga themeluesit e NATO-s me një histori të pasur ushtarakë. Sipas faqes GFP (Global firepower), Danimarka renditet e 54-ta nga 140 vende të vlerësuara. Në territorin e saj ka 8 muze shtetërorë dhe disa ushtarakë të drejtuar nga OJQ. Në këtë numër do të shpaloset zhvillimi i dy muzeve

F-104G Starfighter“, „Lockheed T-33A Shooting Star“, „Gloster Meteor T.7“ etj. Nga çatia e hangarit varen disa lloje parashutash, ndërsa në anët e hangarit vendosen fotografi, harta dhe dokumente dhe hapësira përdoret për ekspozimin e pajisjeve të tjera si kuzhina të periudhave të ndryshme, motoçikleta, dritat e vëzhgimit ajror etj. . Në pjesën e dytë të hangarit në dy nivele janë vendosur ambiente të ndryshme. Mjetet e sipërme kishin dy prerje, për qasje më të lehtë në frenat më të larta, dhe shpatullat e poshtme paraqisnin dy prerje, për qasje më të lehtë në skajet më të larta. Ka disa mjedise të ndryshme tematike në katin e parë. Njëra prej tyre i kushtohet uniformave ku shfaqen uniformat e

njërive dhe vendeve të ndryshme pjesëmarrëse në Luftën e Dytë Botërore, një gjë e rrallë veçanërisht interesante është uniforma e veshur nga Tito - lideri i lëvizjes partizane në Jugosllavi. Tjetra ekspozon lloje të ndryshme të armëve të lehta të këmbësorisë dhe pistoletave. E treta i kushtohet pajisjeve të përdorura nga pjesëtarët e policisë ushtarakë dhe e fundit i kushtohet pjesëve historike të pajisjeve të Luftës së Dytë Botërore që u gjetën pranë muzeut dhe qytetit. Në zonën ndërmjet tre dhomave janë ekspozuar një duzinë të tjera tanke, mjete të blinduara, mjete ndihmëse, kamionë dhe artileri, si dhe avioni "Saab F-35 Draken" në të cilin mund të shikoni brenda. Hangari gjysmë i hapur shfaq automjete të blinduara, tanke dhe artileri të përdorura nga ushtria daneze. Pjesë të ekspozuara nga pajisjet janë edhe : „Leopard 1A5 DK“, „Humber Armored Car“, „MTLB, M113“, obusi „203“ mm „M115“, disa lloje të „TZI“ (tankse për tërheqje), „Centurion MK V“ , „M41 DK 1 Walker Bulldog“ etj. Bunkeri i kohës së Luftës së Dytë Botërore ka përmasa 14x28 metra dhe ka dhjetë dhoma të veçanta. Ajo u përdor si një strehë nga sulmet ajrore gjatë dhe pas Luftës së Dytë Botërore. Muzeu ka një pjesë të ambienteve të pajisura dhe të ekspozuara gjatë Luftës së Dytë Botërore. Vizita në këtë pjesë të muzeut në periudhën e dimrit është e

paralajmëruar nëse ka 10 e më shumë vizitorë, duke qenë se në këtë pjesë nuk ka ngrohje. Orari i punës i muzeut është nga ora 10.00 deri në 16.00 çdo ditë, përveç të hënës. Biletat për këtë muze variojnë nga 10 € për të rriturit dhe 5 € për fëmijët e moshës 4-14 vjeç. Numri vjetor i vizitorëve është vazhdimisht në rritje, kështu që në vitin 2019 ai numër është rreth 20,000. Karakteristikë e këtij muzeu është se vizitorët janë të lirë t'i prekin dhe të futen në seksionin me ekspozitat e ekspozuara.

Muzeu i automjetëve të blinduara – Lindje (Panzermuseum East) është një muze i fokusuar në makinerinë ushtarake të Traktatit të Varshavës, me theks në periudhën e Luftës së Ftohtë, përkatësisht mjetet që do të ishin përdorur për të pushtuar Danimarkën në rast të Luftës së Ftohtë. Muzeu u themelua dhe u drejtua nga koleksionisti më i madh privat i pajisjeve ushtarake në Danimarkë, Alan Pederson. Vetë muzeu u hap në vitin 2014. Në një sipërfaqe prej 4500 m² janë dislokuar mbi 60 mjete të blinduara të llojeve të ndryshme, disa helikopterë, avionë, artileri, pajisje, uniforma etj. Muzeu ndodhet 13 km larg Schlagelse. Ekspozitat në muze janë të rregulluara në tre ndërtesa të mëdha dhe janë të ndara në pesë segmente (katër të brendshme dhe një të jashtme).

Në segmentin e parë dedikuar mjeteve të blinduara ekspozohen këto mjete: "SNAR-10", mjet kontrolli zjarri i pajisur me radar shasi nga MT-LB, mjeti luftarak këmbësorie "BMP1", sistemi radar "P-40", rampa e lëshimit "2P24" për raketat tokë-ajër 3M8, tank "T55 AM2" dhe kamion 3.5 ton 6x6 "ZIL 131". Në këtë godinë në një dhomë të veçantë janë ekspozuar një numër i madh (rreth 1500) simbole ushtarake, medalje dhe uniforma. Segmenti i dytë vendoset në godinë menjëherë pas hyrjes në muze. Ky segment i dedikohet mjeteve të blinduara për qëllime të veçanta. Pjesa e parë tregon pajisjet e mbrojtjes NHB të paraqitura përmes dy dioramave me përmasa reale. Krahas tyre janë ekspozuar edhe automjeti zbulues NHB "BRDM 2- RKhB" dhe "BRDM 2-9P131", i pajisur me 6 raketa antitank "Maljutka". Në pjesën e dytë janë paraqitur asetet si top kundërajror me dy tytë "PRAGUE M 53/59 Lizard", "BTR 60-PU-12", mjet amfib i mbrojtjes ajrore, "BRDM 2 Clarification", mjet zbulues amfib, "ROBUR. LO 2002 A RKE" ". Një mjet propagande dhe të tjera. Të gjitha automjetet e ekspozuara shoqërohen me kukulla të veshura me lloje të ndryshme uniformash, por edhe elementë të tjerë shtesë si radio, vegla e të tjera. Segmenti i tretë i kushtohet

mekanikës dhe motorëve të përdorur në automjetet e blinduara. Në hyrje të këtij segmenti në dy vitrina me xham janë vendosur rreth 60 modele tankesh dhe mjete të blinduara në përmasa të ndryshme. Në vazhdim të kësaj ekspozite të përhershme, një dior me përmasa reale ekspozohet në një fushë të minuar me disa lloje minash antitank dhe kundër personelit, si dhe pajisje deminimi. Karakteristikë e kësaj diorame është se ajo është e mbyllur nga një vemje tank. Në këtë sallë janë ekspozuar 13 lloje motorësh dhe gjeneratorësh me benzinë dhe naftë. Segmenti i katërt i ekspozitës së përhershme ku muzeu ka kombinuar veçanërisht mirë ekspozitat dhe në të njëjtën dhomë ka vënë në pah mjetet e blinduara, kamionët, mjetet speciale dhe ato ndihmëse. Rruga nëpër hangar shënohet dhe kufizohet me thasë rëre, dhe pranë çdo automjeti vendoset një mbishkrim në tre gjuhë (danisht, anglisht dhe gjermanisht). Instalimi fillon me seksionin tërthor të mjetit të blinduar BRDM 2 Clarification, i ndjekur nga automjeti amfib OT90, i ndjekur nga OT FV432 MK2 i prodhimit britanik dhe disa kamionë Bedford për qëllime të përgjithshme Kamioni Tatra 815 Me

një gjysmërimorkio të ngarkuar me "T-72" është automjeti tjetër i ekspozuar, i ndjekur nga një kuzhinë e lëvizshme kampi e përdorur nga ushtria daneze. Mjeti i artilerisë vetëlëvizëse "DANA VZOR 77 152" mm është ekspozita e radhës dhe ka mundësi të hyjë dhe të shikojë, pranë tij është ekspozuar mjeti i blinduar komandues amfib "OT64-SKOT RZM". Automjeti tjetër i ekspozuar është obusi vetëlëvizës 122 mm "2S1Gvozhdika", i ndjekur nga një spital i lëvizshëm dhe një kuzhinë polake. Segmenti i jashtëm d.m.th. Hapësira midis ndërtesave

plotësohet nga një avion Bac 1-11. Kabina e avionit është e hapur për vizitorët dhe mund të hyhet. Përveç avionit, në segmentin e jashtëm ndodhen edhe helikopterët Mi-24 dhe Mi17. Të dy helikopterët janë të hapur për vizitorët. ato mund të futen në kabinë dhe në zonën e ngarkesave. Një pjesë veçanërisht interesante e segmentit të jashtëm që është shumë e vizituar është observatori që ndodhet në hyrje të muzeut. Muzeu ka gjithashtu një kafene dhe një dyqan suveniresh. Muzeu, përveç rishikimit të ekspozateve, ofron edhe mundësi të tjera të ndryshme për vizitorët, si për shembull duke hipur në mjetin e blinduar "FV 432" apo mjet polak 6x6. Ky aktivitet tarifohet ekstra. Krahas kësaj oferte muzeu ofron edhe mundësinë e fjetjes në bunkerë të tipit të gërmuar dhe gjysmë të gërmuar. Brenda muzeut ka një shteg me pengesa dhe një shteg adrenalin, të cilat ndodhen në pjesën e pyllëzuar dhe janë mjaft të vizituara nga vizitorët më të rinj. Në ofertën e tij të aktiviteteve, muzeu ofron edhe një gamë për drejtimin e tankeve të kontrolluara me radio në shkallën 1: 6, ku organizohen gara në fundjavë të caktuar të vitit. Bileta për vizitorët e rritur

është 13,5 €, për fëmijët nga 5 deri në 15 vjeç është 7 €, për veteranët e luftës është 10 €, ndërsa për fëmijët nën 5 vjeç hyrja është falas. Orari i punës së muzeut është nga ora 10.00 deri në orën 17.00, hyrja e fundit çdo ditë në orën 16.00. Vetë muzeu mbyllet në dimër, më saktë mbyllet në nëntor dhe rihapet në prill. Vendi është veçanërisht interesant për t'u vizituar, pasi cilësimet janë rregulluar mirë dhe shumica e tyre mund të futen. Ky muze ia vlen vërtet të vizitohet.

Zllatko Blazhevski

Me parashutë mbi mantelin e bardhë

Hedhja me parashutë ka qenë dhe mbetet gjithmonë një aktivitet ekstrem apo i rrezikshëm. Nuk do të thosha vetëm sport, sepse gjen zbatim më të gjerë, si për qëllime ushtarake ashtu edhe për ato civile. Sido që të jetë, është një aktivitet që e deshën dhe e provuan vetëm më të guximshmit dhe më të vendosurit. Kësaj hyrje do t'i shtoja se nëse nuk keni probleme shëndetësore, por keni dëshirë dhe guxim, është shumë e lehtë të hidhni hapat e parë në hapësirat qiellore. Këtë e kanë bërë nxënësja e infermierisë Cveta Popovska, më vonë Petrovska, si dhe shoqet e klasës Makedonka, Nada dhe Vaska. Ato, në vitin 1975 pranuan sfidën e propozuar të parashutës. Atë vit për herë të parë në shkollën e mesme shtetërore mjekësore MUC "Dr. Pançe Karagjozov" – Shkup, u prezantua një program trajnimi për infermierët e parashutizmit. Qëllimi ishte që në rast të aksidenteve masive apo fatkeqësive natyrore, të mund të

Ka një numër të madh të rinjsh, e ndonjëherë edhe më të rritur, të cilët të paktën një herë nuk kanë dashur ta shohin botën nga lartësia, të "shëtisin" lirshëm nëpër pafundësitë qiellore, të shikojnë me sytë e shpendëve dhe të ndjejnë. emocione të reja të pazakonta, të kundërta me ato përjetohen, duke lëvizur nëpër botën tokësore. Por numri i atyre që donin që nga ajri të zbarkonin për ndihmë është mjaft i vogël

hidheshin në vendngjarje në grup ose individualisht dhe t'u jepnin ndihmën e parë të lënduarve. Cveta, së bashku me disa shokë të klasës, guxuan dhe pranuan të krijonin një simbiozë personale të guximit, frikës dhe humanizmit. Në grupet e mëvonshme, një grup i patrembur dhe humanist e pranuan sfidën, e ato ishin. Lençe, Ana, Menka, Dançe, Snezhana, Suta, Valentina, Maria e shumë të tjera. Për ta u organizua një trajnim special për parashutë nën kujdesin e Shtabit të atëhershëm Republikan për Mbrojtjen Territoriale (RSTO) të RS të Maqedonisë dhe në bashkëpunim me Qendrën e

atëhershme të Aviacionit Republikan të Unionit të Aviacionit të Maqedonisë (VSM). Mbikëqyrës të pashmangshëm të këtyre trajnimeve ishin mësuesit me përvojë të parashutizmit, L Lazar Popovski, Vande Gavrovski dhe parashutistja e njohur dhe e popullarizuar Nada Iceva. Cveta dhe pjesa tjetër e grupit të studentëve në shkollën e mjekësisë, në verën e vitit 1975 ata fillimisht kanë kryer praktikën mjekësore në ish-Spitalin Shtetëror në Shkup (sot Qendra Klinike), ndërsa më vonë kanë qëndruar në stërviçe të organizuara ditore në aeroportin e vjetër sportiv në zonën

e Orizarit afër Manastirit. Ai u hodh me parashutë të tipit "PS 02". Nën drejtimin e mësuesve të njëjtëve, ata mësuan se si të përgatiteshin, "paketonin" dhe kontrollonin parashutën kryesore dhe "rezerve", më pas mësuan aftësitë e menaxhimit të tyre. Në fund të stërvitjes në terren ata mësuan se si të "uleshin" në terrene të ndryshme. Ky ishte fundi i stërvitjes në tokë, i ndjekur nga hapat drejt hyrjes në avionin "AN-2", të kontrolluar nga një nga mësuesit. "Krahu i dyfishtë" i fortë ngriti të gjithë grupin në ajër, dhe bashkë me ta mësuesi vigjilent, mësuesja me përvojë e parashutës Nada Acevën. Dhe brenda avionit, infermieret me fytyra që shprehin përshtypje të ndryshme emocionale. Disa prej tyre me emocione të mëdha, të tjera me frikë të fshehur, dhe të gjithë së bashku me admirim dhe pritje të momentit mbresëlënës. Më pas, një nga një, nën komandën e parashutistit me përvojë Ica, ata u hodhën në humnerën e ajrit dhe shikonin sesi hapeshin kupolat e tyre shumëngjyrëshe "automatike me ngjyra". Me ta, ata përjetuan një shëtitje në ajër, një lloj ekzotizmi dhe ndjenja dhe përvoja të reja të përziera. Ata u ndërprejnë nga megafonët e zhurmshëm të mësuesve në tokë, Popovski dhe Gavrovski, të cilët u dhanë udhëzimet e fundit për drejtimin dhe uljen e duhur, si: ngadalësimi i parashutës, mbajtja e këmbëve të bashkuara, gjunjët e përthyer në gjysmë, etj. Më pas, pasuan ndjenja të reja gëzimi, lumturie, guximi, aventura të përjetuara dhe dëshira për një kërcim tjetër, të përziera me përqaftime të ndërsjella dhe të ndërsjella.

Dita e lumtur u zëvendësua nga një ditë e re dhe përsëritja e procedurave të rregullta. Përgatitja e parashutave, hyrja në aeroplan pa ndenjësë, varja e të ashtuquajturve parashutë për hapjen, ngritjen, rikërcimin nën komandën e mësuesit dhe riuljen. Më pas, zbarkim sërishëm me admirim të ri dhe përqaftime të gëzueshme. Kështu, dita ditës, ky grup zonjash, infermieresh apo mjekesh të ardhshme, bënë dhjetë kërcime me parashutë dhe morën certifikatat përkatëse të kompetencës.

Cveta së bashku me disa miq të tjerë të grupit vitin e ardhshëm u punësuan profesionalisht si infermiere dhe disa prej tyre vazhduan studimet e doktoraturës. Disa prej tyre qëndruan në nivelin e stërvitjes bazë të parashutizmit, e disa vazhduan të mbanin "stërvitjen" së bashku me parashutistët sportivë. Në mesin e tyre ishte edhe Cveta e cila këtu dhe gjatë këtyre kërcimeve takoi partnerin e saj të jetës, parashutistin sportiv me përvojë Risto Popovski.

Grupe të tilla, me kërkesë dhe në marrëveshje me Shtabin republikan për mbrojtje territoriale të Republikës

së Maqedonisë, janë organizuar deri në gjysmën e dytë të viteve tetëdhjetë të shekullit të kaluar. Përzgjedhja e infermierëve kryesisht është realizuar përmes Dr. Juliana Mironska (instruktore për infermiere), me mbështetjen e plotë të gjeneralit Todor Atanasovski, komandant i RSHTO të SRM-së dhe në marrëveshje me VSM-në. Popovski, Gavrovski dhe Iceva mbetën mësues të përhershëm të parashutës dhe herë pas here atyre iu bashkuan mësues të tjerë të rinj. Më lejoni të shtoj se Dr. Juliana Mironska ishte një dashnore e pafundme e qiellit dhe në ditët me shi përfundoi trajnimin për menaxhimin e avionëve me avionë dhe bëri 36 fluturime të vetme.

Në grupin e fundit, që nga viti 1988, infermiere trima dhe humane ishin Tatjana Joncevska, Valentina Bozinovska, Valentina Jovanovska, Suzana Fejzulova, Svetlana Kostovska etj. Dhe menjëherë do të kërkoj falje nëse disa prej tyre

kanë ndryshuar mbiemrin e vajzërisë ose kanë përfunduar arsimin si mjek. Në "aeroditarin" tim mbetën të shkruara me të dhënat e asaj kohe. Është e rëndësishme që të gjitha ato zonja me pallto të bardha ishin gjithmonë të gatshme të hidheshin me parashutë dhe të zbrisnin aty ku ishte më e nevojshme. Dhe autori e lë të hapur ditarin e tij për çdo shtesë dhe korigjim të dokumentuar, duke arritur në përfundimin se ishte një veprimtari e frytshme, humane dhe një strategji territoriale e konceptuar mirë.

Cveta Popovska mbase këtë vit do të pensionohet, pas dyzet e gjashtë viteve të karrierës profesionale si infermiere. Ende i kujton kujtimet e hedhjes me parashutë, por edhe gëzimin e mendimit se nuk kishte ndodhur kurrë një fatkeqësi e tillë natyrore, e cila do t'i kërkonte të përdorte aftësitë dhe eksperiencat e parashutës dhe të hidhej te fatkeqi, gati për t'i dhënë ndihmën e parë.

Gjorgji Çaçkarov

Lufta „një ndaj një“ – pjesa e dytë

Autori i romanit të parë klasik në histori, Miguel de Cervantes, një aventurier i kategorisë së parë, është padyshim intelektual i parë që pas një sherri të parëndësishëm e provokoi në një dyluftim dhe plagosi njëfarë Antonio de Sigura. Duket se ai ishte një fisnik, sepse Miguel u dënua shprehimisht me dënim drakonian. Përveç urdhërimit të prerjes së krahut të djathtë, gjykatësi e dënoi me dhjetë vjet internim në Madrid. Babai i kalorësit nga Mança, Don Kishoti i famshëm, menjëherë pasi doli nga salla e gjyqit, arriti t'u shpëtojë rojeve dhe nuk u kthye në atdheun e tij për dhjetë vjet. Ai u kthye pa krahun e djathtë që iu pre në një përleshje me piratët, në skllavërinë e të cilëve kaloi pesë vjet. Sipas logjikës së gjërave, më së shumti pritëshin llogaritjet një për një, në botën e shkrimtarëve më të mëdhenj të historisë njerëzore. Në numrin e fundit të "Mburoja" kemi shkruar për më të famshmit, për dyluftimet e Pushkinin, por dihet pak se konti i famshëm Leo Nikolayevich Tolstoy "i hodhi dorën në fytyrë" shkrimtarit dhe bashkatdhetarit po ashtu të njohur Ivan Turgenev. Megjithëse të dy ishin fisnikë dhe miq të mirë, Tolstoy dhe Turgenev u grindën

Arsyeja më e zakonshme për një sherr mes dy burrave ishin gratë, por gjatë historisë ka pasur arsye të panumërta, shpesh banale, për të cilat të ofenduarit e sfiduan atë në një zënkë me shpatë ose me armë zjarri. Përveç kreshnikëve, konkurruan poetë, shkrimtarë, shkencëtarë, kryeministra, presidentë, madje edhe gra

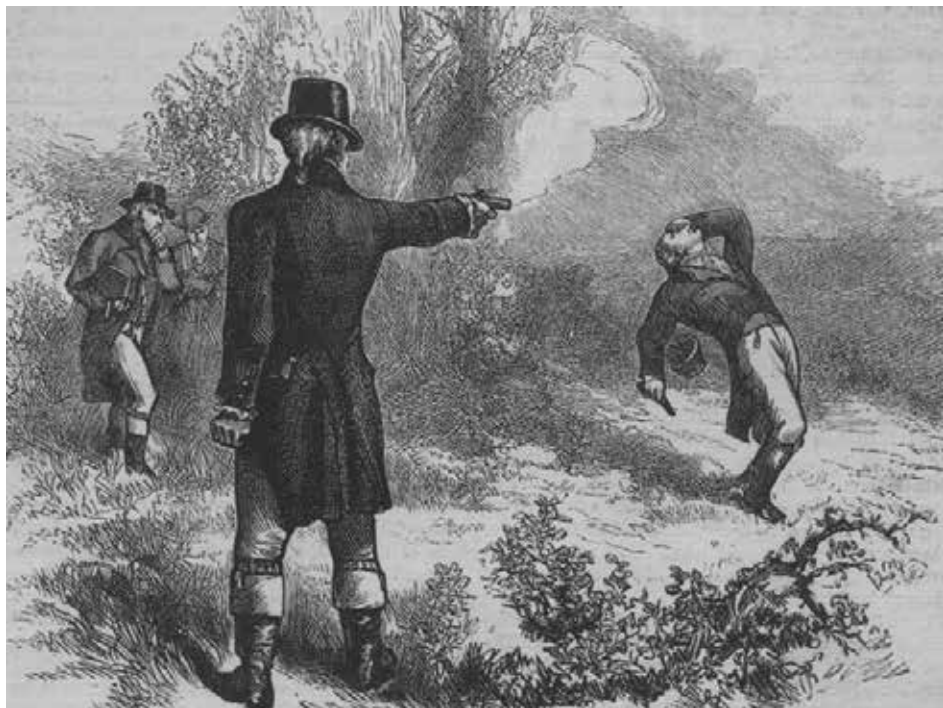
"deri në kockë" në dy raste. Rasti i parë ishte një letër që pronari i tokës Turgenev i dërgoi Tolstoyt. Kur lexoi letrën, konti Tolstoy shkoi menjëherë në rezidencën verore të Turgenev, i

vendosur ta vriste atje. Por kur ai u shfaq në derën e mikut të tij dje, ata u përqaftuan dhe u pajtuan, duke e lënë Tolstoyt larg për tetëmbëdhjetë ditë. Sherri i dytë ndodhi pasi Tolstoy

zbuloi se "beqari i përjetshëm" kishte një vajzë me një nga shërbëtoret e tij, kështu që vendosi të sfidojë Turgenev në një dyluftim. Fatmirësisht mes dy shkrimtarëve të mëdhenj nuk ka pasur asnjë sherr, por që të dy nuk kanë kontaktuar për 17 vite. Edhe pse i pafat për të marrë pjesë në një dyluftim, Tolstoi, në romanin e tij "Lufta dhe Paqja" do të lërë shkrimin më goditës për një dyluftim të vërtetë, që u zhvillua midis heronjve të tij letrarë Pierre dhe Dolokov.

Samuel Langhorn Clemens alias Mark Twain, shkrimtari dhe shakaxhi i famshëm amerikan, shmangu për pak një dyluftim kur sfidoi gazetarin, zotin James Lord. Domethënë, kur u bë kryeredaktor i gazetës lokale, Twain në një nga editorialet i bëri shumë kolegut të tij Lord, redaktor i një reviste konkurruese. Lordi u kundërpërgjigj me fjalë edhe më fyese, kështu që Twain e sfidoi atë në një dyluftim, i cili menjëherë ra dakord për një përballje me revole. Ndërsa e gjeti veten në mes të askundit, Twain i kërkoi ndihmë mikut të tij Steve Giles, një gjahtar i mirë. Ai pranoi ta stërvite, por Twain ishte një student aq i keq sa nuk mundi të godiste portën e hambarit më të afërt. I mërzitur, Steve mori armën e tij dhe qëllloi një armë gjahu në pemën më të afërt. Rastësisht ose jo, Lordi i sfiduar ishte afër. Ai iu afrua atyre dhe i pyeti se kush e kishte vranë kolibrin. "Marku e vrau atë dhe tre të tjerë," u përgjigj Steve. I frikësuar nga ajo që dëgjoji, Lordi hoqi dorë nga lufta dhe kështu Twain u arratis, por humbi punën. Valentine Louis Georges Eugene Marcel Proust, autori i romanit të përjetshëm Në kërkim të kohës së humbur, është një tjetër në listën e gjatë të shkrimtarëve që kanë bërë dyluftim. Incidenti i tij është specifik, pasi arsyeja e përlllogaritjes ishte seksualiteti i tij. Në fakt, Proust ishte një homoseksual, por ai e fshehu atë, derisa në vitin 1897 poeti Jean Lorie, vetë homoseksual, tha publikisht se ishte në një lidhje dashurie me Lucien Dode, djalin e shkrimtarit të njohur Alphonse Dode. Duke thënë se ishte një trillim, Proust e sfidoi shpifësin në një dyluftim. Ai pranoi të njëjtin vit, një ditë marsi me shi, u zhvillua një dyluftim në një nga parqet e Parisit. Proust ishte i pari që gjuajti dhe humbi. Për fatin e tij, i mungonte, ndaj nuk u fol më për orientimin e tij seksual. Nëse shkruhet një enciklopedi dyluftimesh, sigurisht që duhet të ketë vend për një ballkanas, dhe ai

është shkrimtari i madh serb, Milos Crnjanski. Në biografinë e tij theksohet veçanërisht se në rininë e tij ka pasur një temperament të turbullt, me fjalë të tjera nga natyra ka qenë grindavec. Dihet, për shembull, se ai ishte boksier dhe luante futboll të shkëlqyeshëm. Pikërisht në këtë kohë, në vitin 1926, në një mosmarrëveshje me oficerët mbretërorë se cili avion ishte më i mirë, francezi apo gjermani, Crnjanski, sfidoi oficeren Tadia Sondermeyer në një dyluftim. Përplasja ndodhi më 11 shtator në një livadh pranë qytetit Vrsac në Vojvodinë. Sekonda pas Crnjanskit ishin poeti Dushan Matić dhe regjisori i teatrit Branko Gavella dhe

Sondermeyer, kuptohet, kolegë oficerë. Sipas tyre, Crnjanski ka gjuajtur i pari dhe ka humbur. Oficeri dhe heroi i luftës Tadia buzëqeshi dhe qëllloi në ajër, thjesht duke mos dashur të qëllonte poetin e atëhershëm shpresëdhënës. Është interesante se vitin e ardhshëm, 1927, Crnjanski fluturoi nga Beogradi në Bombëi me një pilot të një avioni me origjinë franceze, i njëjti për të cilin sfidoi në dyluftim heroin Sondermeyer. Me këtë rast është e pashmangshme të përmendet dyluftimi në të cilin mori pjesë poeti dhe shkrimtari i madh rus Mikhail Yuryevich Lermontov. E çuditshme apo jo, por është e vërtetë që poetin e dyluftimit e sfidoi shoku i

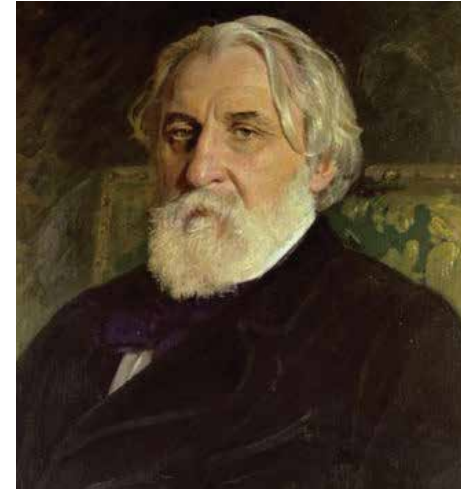
tij i shkollës Nikolai Martinov. Arsyeya e sherrit, zënkës dhe vdekjes absurde të Lermontovit ishte një nga shakatë e tij në kurriz të Martinov. Kështu mendohej të ishte në atë kohë, por më vonë u vërtetua se vrasja e poetit ishte planifikuar dhe urdhëruar nga Cari Ruki Nikolla I. Gjegjesisht, pas vrasjes së Pushkinit, Lermontov shkroi një poezi në të cilën personalisht i kërkonte perandorit që ta dënonte ashpër vrasësin e Pushkinit. Për shkak të kësaj, me urdhër të Nikollës I, Lermontov u dëbua nga Moska në Siberi. Dyluftimi u zhvillua më 27 korrik 1841 dhe u konstatua se sfiduesi Martinov, si gjuajtës i mirë, u zgjodh për të mpirë shokun e tij. Dhe ai me të vërtetë e mposhti atë, duke qëlluar drejt e në zemër, duke mos i kushtuar vëmendje që Lermontov refuzoi ta qëllonte, por e gjuajti plumbin në ajër. Për shkak të protestave në të gjithë Rusinë në atë kohë, Martinov u dënua me tre muaj burg dhe më vonë u lirua.

Dyluftimi i “salçiçeve“

Dihet pak se kancelari i parë gjerman, Otto von Bismarck, ishte aktori i një prej dyluftimeve më të çuditshme në historinë e kësaj gjëje zotëri, por të shëmtuar. Domethënë, ai ishte shumë i inatosur me njërin nga deputetët e Bundestagut të atëhershëm, sepse vazhdimisht e kritikonte për shpenzimin e buxhetit të shtetit në shtëpi dhe e thërriste në dyluftim. Sfida ishte shkencëtari i famshëm gjerman Rudolf Wirsch. Ai e pranoi sfidën dhe i tha kancelares “e hekurt” se do të llogarisnin te salsiçet që njëri prej tyre të helmohej. Bismarku e refuzoi një propozim të tillë dhe më pas ata u qetësuan dhe vazhduan të ushtronin profesionet e tyre, Rudolfi me shkencën dhe Otto me politikën. Në tekstet në epokën e gazetarisë moderne, sot mund të lexohet se Bismarku mori pjesë në tridhjetë dyluftime, që

përndryshe është një trillim i pastër. Ka pasur disa dyluftime në botën e politikanëve dhe ai mes Alexander Hamilton dhe Aaron Burr konsiderohet më i madhi në historinë amerikane. Domethënë, Burr ishte senator nga Nju Jorku dhe gjatë një rizgjedhjeje kundërshtar i tij ishte një farë Philip Schuler. Por ishte për Schuler që Hamilton, Sekretari i atëhershëm i Thesarit i SHBA-së, agjitoi publikisht. I zemëruar për këtë, Boer, atëherë nënkryetar i Amerikës, thirri armikun e tij të vjetër politik Hamilton në një dyluftim. Një përballje mes dy politikanëve të famshëm ndodhi më 11 korrik 1804. Për shkak se Hamilton ishte kundër një dyluftim, por ai doli në të dhe në vend që të gjuante kundër kundërshtarit, e qëlloi plumbin në ajër. Në të kundërt, Boer qëlloi Hamiltonin në bark nga afër dhe Hamilton vdiq dy ditë më vonë. Ngjarja u shpall një krim i madh, gjë që vërteton faktin se Burr u fsheh për një kohë të gjatë, nga frika se do të akuzohej për vrasje. Më pas, në fakt, karriera e tij politike përfundoi. Ai

dyluftim konsiderohet si një nga më brutalët dhe njeriu i dytë në Amerikë në atë kohë do të shquhet si aktor në një nga dyluftimet më të padrejta në historinë e njerëzimit. Një histori e ngjashme lidhet me emrin e një politikani tjetër amerikan, presidentit të shtatë Andrew Jackson. Për shkak të një sherri për një bast kuajsh, dhe veçanërisht për fyerjen e gruas së tij Rachel, ai sfidoi pronarin e tokës Charles Dickenson në një dyluftim. Jackson përndryshe ishte një njeri i sikletshëm dhe pothuajse me forcë zuri pozicione në ushtri, polici dhe gjyqësor. As Dickenson nuk ishte një lule për t'u nuhatur, kështu që të dy kërkuan një mundësi për të llogaritur. Në një dyluftim më 30 maj 1806, presidenti i ardhshëm i Shteteve të Bashkuara qëlloi kundërshtarin e tij, megjithëse ai vetë u plagos. Sipas dëshmitarëve okularë, Xhekson nuk ka qenë korrekt sepse jashtë rregullave ka qëlluar dy herë kundër kundërshtarit, por nuk ka pasur përgjegjësi për këtë, edhe para se të bëhej president është zgjedhur gjykatës suprem i shtetit të Tenesit.

Dyluftimi i gjatë 19 vjet

Njëzet vjeçari Jean Bloom e gjeti veten në vendin e gabuar në kohën e gabuar, në një bar të qytetit në Strasburg në 1794. Duke u bërë i rëndësishëm, ai ofendoi një nga të ftuarit në lokal. Dhe i ftuar nuk ishte askush tjetër veç oficerit Hussar François Furnier, një "burrë me vullnet", "megdanji" i parë dhe qitësi më i mirë i ushtrisë franceze. "Të vegjël, po të jeni kaq të fortë, nxirreni shpatën", i tha të riut Blum. Nga askund e nga një hiç, për të mos u turpëruar para shokëve, Bloom pranoi sfidën dhe një moment më vonë ra i vdekur, i goditur nga shpata e oficerit. Ngjarja shkaktoi protesta të ashpra nga popullata vendase dhe publikisht kërkoi që dhunuesi Furnier të vihej para drejtësisë. Duke qenë se ai nuk e shkaktoi sherrin, nuk kishte bazë për gjykim apo dënim. Një ditë para ngjarjes fatkeqe, gjenerali Moreau organizoi një festë në të cilën ishte ftuar oficeri Fournier, por vendosi ta pengonte atë të merrte pjesë. Pas një konsultimi të shkurtër me oficerët

më të afërt, ai vendosi të mos lejonte që Fournier të hynte në ndërtesën ku po mbahej festa. Oficeri i ri Pierre Depon doli vullnetar për një vullnetar që Fournier nuk do ta linte të shkonte në festë. Epilogu i incidentit është një thirrje për dyluftim nga Fournier i ofenduar. Depon pranoi dyluftimin dhe të nesërmen shpërtheu një përlëshje midis dy oficerëve Hussar. Duke ditur aftësinë dhe karakterin e Fournier-it, kolegët e tij u ankuan te Dipon para kohe. Mirëpo, gjatë ndeshjes me shpatarin, ai plagosi rëndë Fournier-in, i cili i shtrirë i gjakosur tha se dyluftimi nuk kishte përfunduar dhe se do ta njoftonte Dipon për përplasjen e radhës. Dhe kështu, pas tre kryqëzimeve, nuk pati asnjë fitues. Është vënë re se Depon dhe Fournier kanë pasur mbi tridhjetë dyluftime në 19 vjet, por pa rezultat, vdekje apo anulim të kundërshtarëve të zemëruar. qitësi i patejkalueshëm. Mirëpo, ata paraprakisht kanë rënë dakord me një firmë që të luhet dyluftim sa herë të takohen. Duke dashur të ishte plotësisht i përgatitur,

Depon praktikoi të shtënat me armë për muaj të tërë. Gjatë një ushtrimi të tillë, në tren ishte edhe Fournier, i cili kur u panë, dyluftimi ishte i pashmangshëm. Depon i sinjalizoi Fournier-it se ishte gati dhe beteja me armë filloi në parkun e kazermës. Duke ditur aftësitë e Fournier-it, Dipon, para çdo gjuajtje, përdorte një truk të njohur, duke ngjitur fillimisht një mëngë të bluzës së oficerit në një shkop dhe më pas duke përsëritur të njëjtën gjë me kapelën e tij. Duke mos e pritur një gjë të tillë, Fournier qëllloi të gjithë plumbat dhe u gjend në rrëmujë kur Depon iu shfaq para tij me një armë me majë. - Shoku, nuk po vras njeri më të dobët se unë, - tha Deponi dhe u largua. "Mirë," u përgjigj Fournier, duke shtuar; "Do të takohemi përsëri." Ata janë takuar, por sipas marrëveshjes nuk ka mundur të bëhet dyluftim, pasi në çdo takim njëri prej tyre ka qenë në detyrë zyrtare. Dhe kështu për 19 vjet Depon dhe Fournier ishin në konflikt të vazhdueshëm "por të dy vdiqën për shkaqe natyrore.

Lekso vret samurajin e tmerrshëm

Dyluftimet nuk janë trillime ruse, por të gjitha luftimet legjendare kokë më kokë u zhvilluan në Rusi. Një dyluftim në Rusi, siç është ai në të cilin u vra Pushkin, është dyluftimi i malazezit Aleksandër Lekso Saicic. Ai ishte një ushtar profesionist dhe aventurier, por nuk dihet se si erdhi në ushtrinë ruse, e cila në vitin 1903 ishte në luftë me Japoninë, luftë që u zhvillua pa njoftim paraprak. Kuptohet, Rusia mundi armikun në Mançuria dhe beteja vendimtare do të mbahet mend pas një prej dyluftimeve më të çuditshme në të gjithë historinë njerëzore. Duke menduar se ishin më të fortë se rusët dhe duke dashur ta tregonin në mënyrën e tyre, japonezët, para betejës, dërguan një mesazh duke i kërkuar njërit prej ushtarëve rusë të kundërshtonte një nga luftëtarët e tyre samurai. Kur panë kalin e tmerrshëm dhe samurain akoma më të tmerrshëm mbi të, rusët e dinin se nuk kishin një hero të tillë që ishte gati të shkonte në një dyluftim. Komandanti Nikolai Kozakov pyeti nëse kishte një

vullnetar që do të dilte në shesh me japonezët e tmerrshëm. Pasi ka parë që shokët hezitoinin, ka qenë malazezi Aleksandër Lekso Saicic ai që ka telefonuar. Ai kërkoi shpatën më të mirë dhe një kalë jo aq të madh, por të shkathët. Duke e parë të vogël dhe të dobët, ushtarët rusë u bindën se ai po shkonte drejt një vdekjeje të sigurt. Dyluftimi u ndoq nga afër nga të dyja

palët ndërluftuese dhe zgjati rreth njëzet minuta. Megdanji u përplas tre herë drejtpërdrejt dhe në përplasjen e katërt, për habinë e madhe të dy ushtrive, samurai ra, por njëra këmbë i ngeci në kasolle dhe kali e tërhoqi zvarrë nga erdhi. Sigurisht, Lekso, përveç fitores, u nderua me dekoratat më të larta ruse, madje edhe me një pension të madh të përjetshëm.

Alfred Theodore Joseph Bastien Panorama e realitetit ushtarak

Alfred Theodor Joseph Bastien është një artist, akademik dhe ushtar belg i cili dëshmoi tmerret e fronteve evropiane në Luftën e Parë Botërore

Alfred Theodore Joseph Bastien filloi shkollimin e tij për pikturë në Akademinë Mbretërore të Arteve të Bukura në Ghent, më pas u regjistrua në Akademinë Mbretërore të Arteve të Bukura në Bruksel, ku studioi me Jean-François Portals. Në njohje të talentit të tij në vitin 1897 ai mori çmimin Godescharl. Ai ndoqi një udhëtim studimor në Paris, ku u regjistrua në Shkollën e Arteve të Bukura në Paris. Parisi mirëpret fillimin e armiqësive që më vonë do të shndërrohen në "Luftën e Madhe" (Lufta e Parë Botërore).

Bastien, pas rënies së Antwerp-it në tetor të vitit 1914, iku në Britani ku, pavarësisht nga mosha (43), ai doli vullnetar për ushtrinë belge. Disa nga veprat që ai krijoi gjatë kësaj periudhe janë pjesë e Koleksionit të Arteve Marciale Beaverbrook të vendosura në Muzeun Ushtarak Kanadez në Otavë. Ai përfundimisht u transferua në Section Artistique në Newport, së bashku me shumë nga miqtë dhe të njohurit e tij nga artistët e paraluftës. Që nga viti 1915 ai ka bërë shumë vizatime dhe skica të situatës në dhe pas vijave belge në lumin Iser, duke dokumentuar atmosferën e fushëbetejës, duke kapur para shikuesit

një përshkrim të gjallë të tmerreve të luftës. Revista ushtarake britanike "Illustrated Military News", ndër të tjera, boton rregullisht punimet e tij, shpesh në tabela me dy faqe, gjysmë panoramike, shumëngjyrëshe.

Në korrik/gusht të vitit 1918, togeri Bastien u bashkua me Batalionin e 22-të Kanadez si një artist luftarak, me kërkesën personale të Lord Beaverbrook, i cili zotëronte disa piktura të Bastienit të paraluftës. Ai u thirr në ushtrinë kanadeze deri në shtator 1918 dhe gjatë asaj kohe prodhoi shumë vepra arti që lidhen ekskluzivisht me përvojën ushtarake kanadeze. Pas përfundimit të luftës, Bastien pikturoi veprën e jetës së tij dhe në të njëjtën kohë pamjen më spektakolare të një pjese të frontit në një format mbresëlënës 115 metra të gjatë dhe 14 metra të lartë. Pas luftës, ai pikturoi "Panoramën e Frontit të Iserit", sipas traditës së pikturës së shekullit të 19-të, një projekt që e kishte planifikuar që në vitin 1914, për të cilin tha se ia kishte propozuar mbreti Albert në vitin 1914. Skica dhe fotografi të shumta të bëra nga Bastien gjatë shërbimit të tij në ushtrinë belge më vonë ose u përfshinë në vetë Panorama, ose u përdorën

teknikisht si bazë, ose u përdorën për të arritur efekte vizuale. Vetë piktura "Panorama de l'Yser" u ekspozua fillimisht në Bruksel.

Në mesin e viteve të '20-ta, një ndërtesë e përhershme u ngrit në qytetin belg të Ostendit për të vendosur Panorama, së bashku me një mori rekuizitash dhe dekoresh. Fabrika e Ostendit u hap në vitin 1926. Financiarisht, "Panorama" ishte një sukses i madh, si për Bastien, i cili mori një dëmtshpërblim të madh për pikturën, ashtu edhe për qytetin e Ostendit, i cili siguroi një muze ushtarak të saponëdërtuar, i cili ishte shumë i suksesshëm financiarisht dhe investimi fillestar u shlyer shumë. herë, nga biletat dhe (sipas standardeve moderne) tregtia modeste e kartolinave dhe printimeve. Gjatë ekspozitës në Bruksel deri në vitin 1925, vlerësohet se më shumë se 800,000 njerëz vizituan ekspozitën "Panorama" në frontin e Iserit, duke përfshirë shumë monarkë dhe presidentë evropianë, të gjithë duke shprehur vlerësimin e madh për autorin. Në krijimin e kësaj vepre të këtyre përmasave, Bastien bashkëpunoi me disa miq të tij nga lufta dhe kolegë artistë nga "Section Artistique", të cilët marrin pjesë në këtë projekt madhështor. Skicimi fillestar i konturave të gjera në "Panorama" zgjati rreth një javë, ndërsa lyerja dhe lyerja zgjati një vit. "Panorama" ishte vendosur në formë rrethi, kurse spektatorët në qendër. Vëmendje e veçantë iu kushtua efekteve të dritës dhe vendosjes së objekteve në plan të parë, për të krijuar një iluzion optik më të besueshëm. Përveç "Panoramas së Isère" të tij më të famshme, të ekspozuar në Bruksel, Bastien krijoi një "Panorama të Batay de la Meuse" më të vogël në 1937, e cila tregon një kombinim të skenave nga betejat e Namurit dhe kalasë Dinant, e cila mori vend gjatë gushtit 1914. viti. Një pjesë e kësaj panorame që përshkruan

masakrën e civilëve belgë në Dinant në gusht 1914, u shkatërrua qëllimisht nga autoritetet gjermane gjatë pushtimit nga viti 1940 deri në vitin 1944. „Panorama de l'Yser“u dëmtua rëndë në vitin 1940 gjatë bombardimeve britanike. Muzeu u mbyll gjatë viteve të luftës dhe piktura ishte e ekspozuar ndaj të gjitha llojeve të kushteve të pafavorshme të motit. Në vitin 1951 puna u zhvendos në Muzeun e Ushtrisë Mbretërore në Bruksel, ku u krye një restaurim paraprak. Pas kësaj, ajo u ekspozua në Muzeun Ushtarak deri në vitin 1980. Alfred Bastien ishte profesor i pikturës së natyrës në Akademinë Mbretërore të Arteve të Bukura në Bruksel nga viti 1927 deri në vitin 1945. Në disa raste ka qenë drejtor i këtij institucioni.

Në mesin e studentëve të tij ka qenë edhe Wu Qo-jin, i cili do të emërohet shef i Akademisë Qendrore Kineze të Arteve të Bukura në Pekin.

Trajçe Çatmov

„Komanda“

Me siguri se shumë pak njerëz nuk kanë dëgjuar për nëndetësen “Kursk”, ndërsa shumëkush prej nesh kujton ditën kur ajo shkoi në histori në mënyrën më tragjike. Në fillim të këtij mileniumi para 22 viteve, më 14 gusht 2000, në eterin medial në tërë botën u dëgjua lajmi se në ujërat e ftohta të detit të Barentit u fundos nëndetësja ruse “Kursk” me 118 anëtarë të ekuipazhit, nëndetëse e cila në momentin e fatkeqësisë ka realizuar stërvitje ushtarake. Tomas Uinterberg na rikujton në këtë, deri në atë moment tragjedi të llahtarshme, përmes filmit “Komanda”, në të cilin e përshkruan sagën e njëzet e tre ushtarëve të mbijetuar të robëruar në fundin e detit, duke pritur për të shpëtuar nga ana e anëtarëve të marinës ruse, përderisa lartë, në sipërfaqe, zhvillohej dramë politike ndërshtetërore ku gërshetohej edhe fati i tyre. Përbindëshi i flotës veriore „Kursk“ nuk është nëndetëse e thjeshtë. Ajo është nëndetëse e cila vetëm pak kohë

para se të fundosej ka marrë mirënjohje për performanca më të mira dhe për ekuipazhin më të mirë në kuadër të tërë flotës veriore të Arktikut. Ajo është njëra ndër nëndetëset e pakta ruse të cilat kanë pasur autorizim të mbajnë armë ushtarake në çdo kohë dhe ka pasur statusin e mitizuar si e një nëndetëse e pavdekshme e pashkatërrueshme, sepse ka qenë e dizajnuar në atë mënyrë për t'i bërë ballë goditjes direkte nga torpedo pa u fundosur, ndërsa ka pasur edhe shtresë të jashtme të gomës që nëndetësen e ka bërë pothuajse të padetektueshme për palën kundërshtarë. Në ditën e fatkeqësisë “Kursk”, e pajisur dhe e armatosur tërësisht, njëlloj si të kishte qenë në luftë, niset për të realizuar stërvitje ushtarake në Detin e Barentit, së bashku me dy nëndetëse tjera dhe 30 anije të tjera të marinës ruse. Stërvitja ushtarake ka qenë stërvitja e parë të cilën e ka zhvilluar marina ruse pas shpërbërjes së Bashkimit Sovjetik dhe ka qenë e organizuara pikërisht një deçenie pas stërvitjes së fundit të këtij

lloji. Pajisja, fatkeqësisht, nuk ka qenë në formën më të mirë dhe në disa vende kanë qenë të detektuara probleme si rezultat i mos mirëmbajtjes dhe servizimit të parregullt të anijeve dhe nëndetësive në atë kohë. Shtatë minuta nevojiten për të arritur deri te lokacioni ku do të duhej të realizohet stërvitja dhe të hidhet torpedoja si test, kur njëri nga anëtarët e ekuipazhit arrinë të vërejë temperature sa vjen e rritet mbi vlerat noramle. Para se ta vlerësojnë seriozitetin e situatës, torpedoja shpërthen në vetë nëndetësen duke i lënë të vdekur të gjithë anëtarët e komandës, ndërsa vetëm dy minuta më pas, ndodh një tragjedi edhe më e madhe – shpërthim nga shpërthimi i torpedos së parë arrinë që t'a ngrit temperaturën e nëndetëses, mu aty ku janë të vendosur torpedoja tjera dhe në këtë mënyrë shpërthejnë të gjitha, duke krijuar një shpërthim të paparë, në këtë mënyrë duke e fundosur “Kurskun” dhe duke e lënë të njëjtën në fund të detit. Dy shpërthimet janë detektuar

nga ana e Opservatorit Seizmologjik të Norvegjisë, shpërthimi i dytë 250 herë më i fuqishëm se i pari, ndërsa të njejtët janë ndërjet dhe dëgjuar edhe në sipërfaqen e ujit, por methithatë, është dashur që të kalojnë mbi gjatëmbëdhjetë orë që marina të gjejë lokacionin e nëndetësës së fundosur. Në të njëzet e tre anëtarë të ekuipazhit ia dalin që të strehohen në bllokun e nëntë të paprekur, por e gjitha që ata aty mund të bëjnë, është të presin që dikush apo diçka t'i shpëtojë. Anëtarët tjerë nuk ia kanë dalë të shpëtojnë, disa kanë ndërruar jetë në çast nga shpërthimi, e disa të tjerë janë mbytur deri sa e kanë siguruar reaktorin për të mos shpërthyer dhe për të mos shkaktuar ndonjë katastrofë edhe më të madhe bërthamore. Por, a ka pasur marina ruse kapacitet që t'i shpëtojë të mbijetuarit ?

Katër ditë vuajtje nën ujë

Në film, anashkalohet intervali kohor i vetë tragjedisë deri te zbulimi i saj nga ana e komandës ushtarake dhe deri te momenti i dedektimit të "Kursk" në thellësitë e detit. Në vend të kësaj, filmi përqëndrohet te pjesëtarët e rinj të armatës ruse të cilët luftojnë për jetën e tyre, të ngjuar në bllokun e nëntë, në bllokun e fundit – me ujin e ngrirë, me temperaturat e ulëta, me mungesën e ushqimit dhe me më të rrezikshmen, me mungesën e oksigjenit. Marinerët Antoni, Averini dhe Olegu nuk janë vetëm shokë uniforme, por ata janë edhe miq të vërtetë në jetën private. Në fakt, filmi fillon me ilustrimin dhe përshkrimin e miqësisë së tyre, fillon me dasmën e Pavellit, kur tre miqtë me zemër të rënduar i shesin orët e tyre ushtarake në këmbim të ushqimit dhe pijeve për ceremoninë e dasmës së shokut. Armata ruse ballafaqohet me mungesë financash dhe shkurtor nga buxheti, gjë që reflektohet edhe në rrogat e marinerëve. Averini pas shpërthimit ia del që t'i strehojë të mbijetuarit në bllok dhe të sigurojë patronë për prodhimin e oksigjenit, por ai nuk mund të ndalojë vërshimin e bllokut. Niveli i ujit është

rritur, ndërsa pompa nuk ka pasur kapacitet të mjaftueshëm që të hedhë ujin jashtë. Për katër ditë me rradhë të mbijetuarit kanë pasur shpresa se ndoshta dikush do të vijë pas tyre, se shokët e tyre nuk do të lihen të vdesin, duke mos e ditur se çfarë në realitet është duke ndodhur në sipërfaqen e detit. Herë pas herë ata dëgjojnë goditje që ka shpërthim në idenë se një anije e shpëtimit përpriqet të kapë hapjen e nëndetësës, duke shkaktuar te

marinerët një ndjenjë të fuqishme të euforisë, por e njejta sa vjen e humbet. Me secilën orvatje të dështuar, një pjesë e shpresës së marinerëve vdes. Ata e dinë që diçka nuk shkon siç duhet, por nuk e dinë se çfarë. Ditët kalonin e oksigjen ka pasur gjithnjë e më pak. Por deri kur shpresa do t'i mbajë gjallë marinerët?

Katër ditë dramatike mbi ujë

I pari që e ka përcaktuar aksidentin në Kursk ka qenë komandanti i Marinës Mbretërore Britanike David Russell dhe pasi u konstatua se kishte të mbijetuar, ai ofroi menjëherë ndihmë vetëmohuese për shpëtim. Por Kremli nuk dëshiron që vendet e tjera të ndërhyjnë. Kjo nëndetëse është krenaria ruse dhe teknologjia e saj mbahet sekret ushtarak. Italia, Izraeli, Norvegjia, Gjermania janë në listën e vendeve që kanë ofruar ndihmë dhe mund të arrijnë në Detin Barents në kohën më të shpejtë, por asnjë prej tyre nuk është pranuar. Rusia është e vendosur t'i tërheqë ato vetë. Fatkeqësisht, marina ruse

nuk ka kapacitet për të kryer operacionin e shpëtimit. Disa herë varkat e tyre të shpëtimit pa shërbim përpriqen të kryejnë një operacion shpëtimit, por nuk arrijnë të fiksojnë hapjen e nëndetësës. Ekuipazhi i mbijetuar i "Kursk" di pak për diskutimin politik dhe mosbashkëpunimin nga i cili varet jeta e tyre, as nuk mund të supozojnë se krenaria e politikanëve mund t'i çojë në vdekjen e tyre. Ndërkohë, tek gratë e Averinit dhe Andonit vjen fjala se Kursku është fundosur, por ka të mbijetuar. Ata përpriqen të bëjnë presion shtesë për pranimin e ndihmës së huaj në pajisje moderne dhe zhytës të klasit të parë, por pa sukses. Kur admiral Vitaly Petrenko më në fund pranon ndihmën, është tepër vonë. Njëqind e tetëmbëdhjetë anëtarë të Flotës Veriore të Ushtrisë Ruse dhe anëtarët e ekuipazhit më të mirë do të lënë shpirtrat e tyre në trupin e çelikut të nëndetësës së klasit të parë, në fund të detit të Barentit.

"Komanda" dëshiron të hedhë dritë mbi tragjedinë e nëndetësës "Kursk" si një ngjarje, pasojat e së cilës nuk mund të ishin aq të mëdha dhe mund të kurseheshin jetë njerëzish nëse pranohej ndihma e huaj dhe nëse do të kishte bashkëpunim real mes vendeve. Ky është një rast ku kotësia politike peshon më shumë se jeta e njeriut. Rusia shkon deri aty sa thotë se, edhe pse e informuar për ngjarjen, nuk e ndan informacionin me publikun për dy ditë dhe kur e bën këtë, e transmeton si një "vështirësi të vogël teknike".

Filmi është një kritikë drejtuar autoriteteve dhe pushtetit të atëhershëm rus, e cila nuk është përgjigjur në mënyrën e duhur dhe profesionale, duke viktimizuar e sakrifikuar 118 jetë, por edhe për keqmenaxhimin e fatkeqësisë në tërësi në det dhe në tokë, së pari nga aspekti njerëzor e human – ndaj familjeve të viktimave, e më pas edhe ndaj aspektit medial – ndaj publikut.

Elena Gjorgjevska

Regjia: Thomas Vinterberg

Rolet: Matthias Schoenaerts, Léa Seydoux, Artemiy Spiridonov, Colin Firth, Peter Simonischek, August Diehl, Max von Sydö

Skenari: Robert Rodat

Muzika: Alexandre Desplat

Kinematografia: Anthony Dod Mantle

Montazi: Valdís Óskarsdóttir

Kohëzgjatja: 117 minuta

Viti: 2018

Vendi: Belgjikë / Francë / Luksemburg

Banja e Katlanovës – njëra njohura në Maqedoninë e V

Katlanova është fshat në rajonin e Bllatisë në Komunën e Petrovecit. Gjendet përgjatë lumit Pčinjë, vetëm 25 km nga Shkupi dhe 25 km nga Velesi, 2,5 km nga autostrada Beograd-Shkup dhe 4 km nga aeroporti i Shkupit. Në afërsi të tij gjenden burimet e ujit termal mineral mbi të cilët është ndërtuar banja e famshme Katlanovska, një nga banjat më të njohura në Maqedoninë e Veriut. Banja është e rrethuar nga një natyrë e bukur që mundëson relaksim të plotë dhe rigjenerim të trupit. Katlanovska Banja është qendër për zbatimin e mjekësisë fizike dhe rehabilitimit të specializuar mjekësor. Ekipi mjekësor përbëhet nga ekipe mjekësore - mjekë, specialistë të mjekësisë fizike dhe

rehabilitimit dhe një ekip profesional shumë i trajnuar i fizioterapistëve dhe infermierëve.

Brenda banjës ka një spa qendër bashkëkohore e cila ka një pishinë të madhe me ujë termo-mineral, pishinë private me ujë termo-mineral, banja individuale me ujë termo-mineral, sauna finlandeze, kapsulë spa oksigjeni. Spa qendra ofron masazhe relaksuese të trupit, drenazh limfatik manual, masazh mbretëror, masazh mjekësor, spa me minerale spa katalanase dhe shumë trajtime të tjera të trupit dhe fytyrës me kozmetikë profesionale të cilësisë së lartë. Uji termomineral, sipas përbërjes së tij, është një gjë e rrallë botërore. Ky ujë ka një përqindje të lartë

mineralesh dhe është një nga ujërat më shërues në Ballkan, në Evropë dhe në botë. Uji është nën kontrollin e Institutit Republikan për Mbrojtjen Shëndetësore.

Zonat rekreative dhe hapësirat janë të rregulluara për të prituri mbi 200 vizitorë të të gjitha moshave, ka një pishinë dhe plazh me tribuna, dushe të ftohtë dhe të nxehtë (sistemet diellore), shezlong dhe banjo, pishinë familjare, kënde lojërash për: volejball, tenis, basketboll, futboll etj., këndi dhe këndi i fëmijëve për lojëra argëtuese. Për të bërë një piknik, ka grila me ndenjese që mund të merren me qira gjatë pushimeve.

Кристина Илиевска

ndër banjat më të eriu

TË NDERUAR PJESËTARË TË ARMATËS DHE TË PUNËSUAR NË MM,

Redaksia e revistës „Mburoja“ ju inkurajon të dërgoni shkrime rreth aktiviteteve më të rëndësishme në kuadër të njësisë suaj organizative. Shkrimet e juaja, informatat, apo reportazhet me fotografitë përkatëse, mund të na i dërgoni në adresat vijuese:

zanet.ristovska@mod.gov.mk kristina.ilievska@mod.gov.mk stit@mod.gov.mk